

Nr 21

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskearrenden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 mars 1957 dagtecknad proposition, nr 151, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag om fiskearrenden

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

I fråga om avtal, varigenom någon mot vederlag upplåter fiskerätt åt annan, skall, utöver vad som följer av 1 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom (nyttjanderättslagen), gälla vad nedan i denna lag sägs, därest upplåtelsens ändamål är yrkesfiske eller ock annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

Har rätt till fiske, i samband med jordbruksarrende eller eljest, upplåtits genom avtal som huvudsakligen har annat ändamål än i första stycket sägs, äger denna lag ej tillämpning.

2 §.

Avtalet skall upprättas skriftligen. I avhandlingen skola samtliga villkor upptagas. Ändring eller tillägg som ej avfattas skriftligen är utan verkan.

Har fiske tillträtts utan att skriftligt avtal upprättats, äger utövaren, därest det ej berott på honom att giltigt avtal sedermera icke kommit till stånd, rätt till ersättning för den skada som därigenom tillskyndas honom.

Talan om skadestånd enligt andra stycket skall väckas inom ett år från det fisket avträdde.

3 §.

Upplåtelse av fiske skall ske för viss tid, ej understigande fem år, eller för arrendatorns livstid. Upplåtelse av gemensamhetsfiske må dock ske för

återstoden av den tid, för vilken fisket bildats. Därest upplåtelsen angår huvudgård till fideikommiss, boställe eller annan fastighet, varöver upplåtaren icke äger förfoga utöver sin egen besittningstid, må upplåtelsen ske för sådan tid. Är tiden icke så bestämd som nu sagts, skall avtalet anses ingånget för en tid av fem år.

I fråga om fideikommissfastighet, som ej är att anse såsom huvudgård, skall vad i 1 kap. 9 § nyttjanderättslagen sägs äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Vid utgången av arrende som gäller för viss tid äger arrendatorn, om ej annat följer av andra eller tredje stycket, rätt till nytt arrende för en tid av fem år. Sådan optionsrätt tillkommer ånyo arrendatorn vid utgången av vart femte år.

Vill ej arrendatorn tillgodonjuta nytt arrende, skall han giva fastighetens ägare det tillkänna senast ett år före arrendetidens utgång på sätt i 2 kap. 38 § nyttjanderättslagen stadgas om uppsägning av jordbruksarrende. Sker ej sådant tillkännagivande inom föreskriven tid, skall arrendatorn anses hava åtagit sig nytt arrende för en tid av fem år.

Bestämmelserna i 2 kap. 53, 67 och 69 §§ nyttjanderättslagen om brytande av optionsrätt och vad därmed har samband skola äga motsvarande tillämpning med avseende å fiskearrende.

5 §.

Vad i 2 kap. 54—56 §§ nyttjanderättslagen är stadgat om ändrade arrendevillkor eller fortsatt tillämpning av äldre villkor skall äga motsvarande tillämpning med avseende å fiskearrende.

6 §.

Den som upplåter fiskearrende må ej i andra fall än lagen stadgar förbehålla sig eller annan ägare av fastigheten rätt att frånträda arrendet före arrendetidens slut.

7 §.

Fardag för tillträde och avträde av arrenderat fiske är den fjortonde dagen i mars månad. Infaller fardag å söndag, skall tillträde eller avträde ske följande dag.

8 §.

Arrendeavgiften skall vara till storleken bestämd och må ej utsättas anorledes än i penningar. Där avgiften likväl bestämts i annat än penningar, skall den beräknas till belopp som med hänsyn till förhållandena vid tiden för avtalets slutande får anses utgöra skäligt arrende. Är ej tid utsatt för erläggande av avgiften, skall den erläggas sist tre månader före varje arrendeårs utgång.

Vad i 2 kap. 25 och 26 §§, 27 § första stycket och 45—48 §§ nyttjanderättslagen är stadgat om nedsättning av arrendeavgift, skadestånd, rätt till uppsägning och arbetsavtal skall äga motsvarande tillämpning i fråga om fiskearrende. Arrendatorn äger ock rätt till skälig nedsättning av arrendeavgiften, om fisket, utan hans vållande, på grund av fiskpest, vattenförorening eller annan sådan händelse i hög grad försämrats.

Har arrendatorn före förfallodagen påkallat nedsättning av arrendeavgiften i fall då det kan komma i fråga, skall han anses hava guldit den i rätt tid, därest han inom en månad efter det avgiften blivit slutligen bestämd erlägger vad som brister.

9 §.

Utän medgivande av fastighetens ägare må ej arrendatorn åt annan överlåta eller upplåta fisket eller del därav.

10 §.

Dör arrendatorn före arrendetidens utgång, är dödsboet berättigat att i sitt ställe sätta annan, med vilken ägaren skäligen kan nöjas, eller att inom sex månader uppsäga avtalet.

Vid livstidsarrende äger arrendatorns hustru, om äktenskapet var ingånget innan avtalet slöts, efter mannens död tillgodonjuta arrendet så länge hon förbliver änka. Går hon i nytt gifte, må fastighetens ägare uppsäga avtalet.

11 §.

Sker överlåtelse av fastigheten efter det arrendatorn tillträtt fisket, gäller arrendeavtalet utan särskilt förbehåll mot nye ägaren.

De bestämmelser som för övrigt i 2 kap. 29—32 §§ samt 33 § första och tredje styckena nyttjanderättslagen meddelats med avseende å överlåtelse av arrenderad fastighet, utmätning, konkurs och återköp skola äga motsvarande tillämpning vid fiskearrende.

12 §.

Arrenderätten skall vara förverkad och fastighetens ägare förty berättigad att uppsäga avtalet:

1. om arrendatorn dröjer med erläggande av arrendeavgift utöver en månad från förfallodagen;
2. om han gör sig skyldig till vanvård av fisket;
3. om han olovligen överlåter eller upplåter fisket eller del därav;
4. om han å fastigheten för eller tillåter andra att föra ett sådant leverne som väcker allmän förargelse eller verkar störande på omgivningen; eller
5. om han eljest i väsentlig omfattning åsidosätter vad som åligger honom enligt avtalet.

Finnes vad arrendatorn låtit komma sig till last vara av ringa betydenhet, må han ej skiljas från arrendet.

Uppsäges avtalet, vare fastighetens ägare berättigad till skadestånd.

13 §.

Har arrendatorn låtit komma sig till last sådant förhållande som i 12 § 1, 2 eller 4 sägs men sker rättelse innan fastighetens ägare gjort bruk av sin rätt att uppsäga avtalet, eller har i fall varom i 12 § 3 eller 5 sägs ägaren icke uppsagt avtalet inom sex månader från det han fick kunskap om förhållande som där avses, må ägaren ej senare åberopa förhållandet såsom grund för arrendatorns skiljande från arrendet.

14 §.

Vad om sättet för uppsägning, tiden för avträde och verkställighet av avhysning, tid för väckande av talan, rätt att kvarhålla arrendatorn tillhörig egendom och skiljedom är stadgat i 2 kap. 38—43 §§ nyttjanderättslagen skall äga motsvarande tillämpning vid fiskearrende.

15 §.

Förbehåll, som strider mot 2 § andra stycket, 3—5 §§, 8 §, 10 § första stycket eller 11 § första stycket, må ej åberopas av fastighetens ägare.

Arrendenämnden äger dock i samband med avtalets ingående medgiva undantag, såframt avtalet innehåller att sådant medgivande må sökas och särskilda skäl äro till undantaget. Avslås ansökan om undantag i fall då dylikt förbehåll gjorts, är upplåtelsen förfallen, där ej avtalet stadgar annat.

16 §.

Om arrendenämndens sammansättning, granskning av arrendeavtal och besvär över nämndens beslut skall gälla vad i 2 kap. 49 a, 66 och 68 §§ nyttjanderättslagen är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1957.

Har sådan upplåtelse som avses i 1 § muntligen eller skriftligen gjorts för viss tid, som vid lagens ikraftträdande ännu icke utgått, skola å upplåtelsen bestämmelserna i 4 och 5 §§ denna lag tillämpas, därest vid upplåtelse tidens utgång fiskearrendatorn, eller fiskearrendatorn och före honom någon av hans föräldrar, innehaft fiskerätten i dess helhet eller till väsentlig del under sammanlagt minst tio år.

Därest i fall, varom i andra stycket är nämnt, upplåtelse tiden utgår under första året efter lagens ikraftträdande, är fiskearrendatorn berättigad till ny upplåtelse för en tid av ett år; och skall sådan upplåtelse anses hava kommit till stånd, om han icke inom en månad efter det lagen trätt i kraft på sätt om uppsägning är stadgat tillkännagivit sin önskan att avstå från ny upplåtelse. Med avseende å nämnda upplåtelse äger vardera parten på sätt stadgas i 2 kap. 54 § nyttjanderättslagen påkalla ändring av upplåtelsevillkoren senast åtta månader före den ettåriga upplåtelse tidens utgång.

2) Lag

angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907

(nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom

Härigenom förordnas, att 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 KAP.

7 §.

Vad här — — — — — fem år.

Vid överlåtelse av fastigheten skall ock, såvitt angår fiskearrende, iakttagas vad därom särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1957.

3) Förordning

om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom

Härigenom förordnas, att 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

46 §.

Utarrendering av lägenhet för annat ändamål än jordbruk må, med iakttagande av stadgandet i 2 kap. 70 § femte stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom, ske i den ordning och under de villkor, som för varje fall provas lämpliga. Å vissa upplåtelse av fiskerätt gälla dock bestämmelserna i lagen om fiskearrenden.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1957.

I samband med propositionen har utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 513 av herr *Strandler m. fl.* och nr 514 av herr *Boo m. fl.* samt i andra kammaren nr 646 av herr *Andersson* i Ryggestad *m. fl.*, nr 647 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Sundelin*, nr 648 av herrar *Persson* i Appuna och *Lundberg* och nr 649 av herr *Fröding m. fl.*

I motionerna I: 513 och II: 648, som är likalydande, föreslås, »att riksdagen måtte besluta att från förslaget till lag om fiskearrenden undanta kronans vatten».

I motionerna I: 514 och II: 646, som är likalydande, hemställes, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad avser att upplåtelse från fastighet som tillhör kronan eller är av ecklesiastisk natur skall inordnas i lagstiftningen om fiskearrenden, samt att vederbörande utskott måtte vidtaga de förändringar i lagtexten som föranledes härav».

I motionen II: 647 föreslås, att »nu föreslagna lag ej skall äga tillämpning å upplåtelse från fastighet som tillhör kronan, och att utskottet måtte utarbeta härför erforderlig lagtext».

I motionen II: 649 framhålles, att propositionen i övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken innehåller förslag om att lagen i vissa hänseenden och under vissa förutsättningar skall erhålla giltighet även på sådana arrendeavtal som träffas före den 1 oktober 1957, vilken dag lagen föreslås träda i kraft. I motionen hemställes, »att riksdagen måtte med av-

¹ Senaste lydelse av 46 §, se SFS 1944: 69.

slag å propositionen i förevarande del besluta, att de föreslagna övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken skola utgå».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för propositionen och motionerna, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att genom en lag om fiskearrenden ökad trygghet skall beredas fiskearrendatorer i sådana fall, då fiskerättsupplåtelsens ändamål är yrkesfiske eller annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

I detta syfte förordas bl. a., att vissa av de regler som gäller för s. k. sociala jordbruksarrenden skall tillämpas även för här avsedda fiskearrenden. Av största betydelse är härvid bestämmelserna om minimitid och optionsrätt d. v. s. rätten för arrendator att vid upplåtelsetidens utgång få arrendeförhållandet förlängt. Upplåtelsen skall ske antingen för viss tid (minst fem år) eller för arrendatorns livstid. Vid utgången av arrende som gäller för viss tid skall arrendatorn äga rätt till nytt arrende för fem år. Sådan optionsrätt tillkommer arrendatorn ånyo vid utgången av vart femte år. Rätten till nytt arrende kan dock såsom vid sociala jordbruksarrenden i vissa fall förfalla, bl. a. då jordägaren avser att han själv eller en nära anhörig skall utöva fisket.

Även i fråga om bl. a. avtalets form, arrendets bestånd mot ny ägare av fastigheten, ändring av arrendevillkoren, förverkandeanledningar och möjlighet att hos arrendenämnd begära dispens från tvingande föreskrifter i lagen föreslås bestämmelser liknande dem som gäller för sociala jordbruksarrenden. Lagen blir ej tillämplig om fiskerätt, i samband med jordbruksarrende eller eljest, upplåtits genom avtal, som huvudsakligen har annat ändamål än fiske. Lagen föreslås skola träda i kraft den 1 oktober 1957. I likhet med vad som stadgades för motsvarande fall vid den sociala jordbruksarrendelagstiftningens tillkomst skall lagen i viss utsträckning kunna tillämpas på avtal, vilka träffats före lagens ikraftträdande, om fiskearrendatorn eller denne och före honom någon av hans föräldrar vid upplåtelsetidens utgång innehåft fiskerätten under sammanlagt minst tio år.

Vidare innefattar förslaget följdändringar i nyttjanderättslagen och förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Inledning

Den 26 maj 1950 uppdrog Kungl. Maj:t åt fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök att med beaktande av vad som anförts i propositionen nr 60 till 1950 års riksdag med förslag till lag om rätt till fiske företaga en översyn av bl. a. de i fiskerättskommitténs betänkande med förslag till fiskelag

(SOU 1947: 47) upptagna bestämmelserna om upplåtelse av fiskerätt även som att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill nämnda översyn kunde föränleda. Tillika bemyndigade Kungl. Maj:t samma dag chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga att i den utsträckning departementschefen föreskrev biträda vid ifrågakvarande översyn. Med stöd av förenämnda bemyndigande samt bemyndiganden den 8 juni och 6 juli 1951 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet sistnämnda dag sex sakkunniga att vid utredningen av bl. a. upplåtelse av fiskerätt biträda styrelsen.

Styrelsen avgav den 1 december 1953 ett betänkande (stencilerat) med förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. jämte därmed sammanhängande författningar.

Över betänkandet inhämtades yttranden från ett flertal myndigheter och organisationer.

I anledning av bl. a. anmärkningar som framställt under remissbehandlingen har en överarbetning av förslaget skett inom jordbruksdepartementet. Hovrättsfiskalen Erling Green, som härvid biträtt, har den 11 augusti 1956 avgivit en promemoria (stencilerad) med nytt förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m.

Över departementspromemorian har efter remiss yttranden avgivits av hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Övre Norrland, lagberedningen, kammarkollegiet, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, samtliga länsstyrelser, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott — utom förvaltningsutskotten inom Göteborgs och Bohus läns, Älvsborgs läns södra och Jämtlands läns hushållningssällskap, vilka dock beretts tillfälle yttra sig — samtliga fiskeriintendenter, arrendenämnderna i Kalmar läns norra, Blekinge läns, Västmanlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns hushållningssällskaps områden, fiskerinämden för Vänern, Sveriges fiskares riksförbund, Svenska västkustfiskarnas centralförbund, Svenska ostkustfiskarens centralförbund, Svenska insjöfiskarens centralförbund, Svenska fiskevårdsförbundet, Sveriges amatöriskares riksförbund, Södra Sveriges fiskeriförening, Svenska fiskeritjänstemannaförbundet, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk. Vid myndigheternas utlåtanden har i åtskilliga fall fogats yttranden från olika organisationer. Tillfälle att avgiva yttrande har vidare beretts hushållningssällskapens förbund, Svenska sydkustfiskarnas centralförbund, Skånes fiskareförbund samt Sveriges sportfiskares riksförbund, vilka emellertid icke avgivit yttranden. Den 3 januari 1957 har en skrivelse i ärendet inkommit från Piteå fiskelägenhetsförening, m. b. p. a.

Gällande bestämmelser i huvuddrag

Upplåtelse av fiskerätt brukar vanligen betecknas som en s. k. partiell nyttjanderätt. Enligt huvudregeln är avtal om upplåtelse av fiskerätt icke bindande utöver femtio år från det avtalet slöts, dock att livstidsupplåtelse

är giltig även om nämnda tid därigenom skulle överskridas. Till säkerhet för beståndet av den upplåtna fiskerätten äger fiskerättshavaren, om upplåtelsen skett i skriftlig handling, erhålla inteckning under de villkor som angives i inteckningsförordningen. Genom bestämmelse i avtalet kan denna rätt dock betagas honom. Upplåten fiskerätt gäller icke mot ny ägare av fastigheten med mindre vid överlåtelsen gjorts förbehåll därom eller fiskerätten på grund av inteckning fortfarande skall gälla. Har vid överlåtelsen förbehåll gjorts om fiskerättens bestånd, blir fiskerätten emellertid gällande mot den nye fastighetsägaren även om denne söker lagfart innan fiskerättshavaren söker inteckning för fiskerätten. Ehuru alltså i sådant fall fastighetsägaren skall respektera fiskerätten fastän den icke intecknats, vinner fiskerättshavaren först genom inteckningen sakrättsligt skydd för sin rätt. Avtal kan slutas även på obestämd tid och i sådant fall när som helst uppsägas. Optionsrätt till ny upplåtelse finns ej, liksom ej heller regler om minimitid.

Förutom reglerna i 1 kap. 1—6 §§ nyttjanderättslagen skall enligt 7 § samma kap. beträffande bl. a. rätt att fiska å viss fastighet gälla vad eljest finnes i lag i allmänhet stadgat angående nyttjanderätt till fast egendom.

Genom nu gällande bestämmelser regleras emellertid rättsförhållandet mellan upplåtaren och fiskerättshavaren endast ofullständigt. Särskilt gäller detta det materiella rättsförhållandet. I den mån denna brist icke utfylles genom regler i avtalet är man hänvisad till allmänna rättsgrundsatser. Dessa får sålunda tillgripas bl. a. beträffande frågan huruvida fiskerättshavaren äger utan samtycke av upplåtaren överlåta nyttjanderätten å annan och beträffande frågan vilka nyttjanderättshavarens åtgärder som skall kunna medföra att avtalet förklaras förverkat.

Upplåtelse av »i jordeboken upptaget fiskeri, varmed äganderätt till grunden ej är förenad» eller av annan fiskefastighet anses utgöra *lägenhetsarrende* (arrende för annat ändamål än jordbruk). För sådant arrende finns bestämmelser i 2 kap. 70 § nyttjanderättslagen, varjämte å detsamma bestämmelserna i 1 kap. är tillämpliga om icke annorledes stadgats. Icke heller beträffande nu avsett slag av fiskerätt gäller regler om minimitid och optionsrätt.

Av vad som nu anförts framgår, att en upplåtelse av fiskerätt i de undantagsfall då den avser en särskild fiskefastighet utgör lägenhetsarrende samt i övriga fall ger upphov till en s. k. partiell nyttjanderätt, som i regel icke hänföres under det juridiskt-tekniska arrendebegreppet. Av praktiska skäl och i viss anslutning till terminologien i lagen om gemensamhetsfiske användes emellertid i det följande beteckningarna *fiskearrende* (arrende) och *fiskearrendator* (arrendator) såsom motsvarigheter till fiskerättsupplåtelse respektive nyttjare av upplåten fiskerätt. Genom införande av dessa beteckningar framhålles även, att vissa allmänna bestämmelser om arrende i andra författningar än nyttjanderättslagen utan särskilt stadgande kan bli tillämpliga på fiskearrenden. Denna fråga kommer senare att beröras.

Huvuddragen i den föreslagna lagstiftningen

1. Allmän översikt

Fiskeristyrelsen

Fiskeristyrelsen föreslog i sitt betänkande, att bestämmelser om ökat skydd för fiskearrendatorer skulle införas genom en särskild lag, samt utarbetade i enlighet härmed förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. Lagförslaget omfattade dels de fall, då nyttjanderätten uteslutande avsåg fiskerätt och upplåtelsen skett för yrkesmässigt fiske, dels de fall då upplåtelsen innefattade förutom fiskerätt även annan nyttjanderätt och idkandet av yrkesmässigt fiske var det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen. Lagen föreslogs dock icke bli tillämplig å sådan kombinerad upplåtelse, som helt eller delvis utgjorde s. k. socialt jordbruksarrende eller arrende, som avsågs i lagen med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord. Fiskearrendatorn skulle enligt förslaget få rätt att till annan upplåta arrendet, om han på grund av sjukdom eller annan dylik orsak blivit ur stånd att själv driva fisket. Dylik upplåtelse skulle dock icke omfattas av lagens bestämmelser. I övrigt undantogs från lagens tillämpning upplåtelse från fastighet, som tillhörde kronan eller var av ecklesiastisk art, samt upplåtelse av gemensamhetsfiske. Enligt förslaget skulle muntliga avtal i och för sig vara giltiga men endast skriftliga avtal åtnjuta lagens särskilda skydd. Arrendatorn skulle dock vara berättigad till ersättning om, sedan han efter muntligt avtal börjat utöva nyttjanderätten, det ej berott på honom att skriftligt avtal sedermera ej upprättats. Ersättningen skulle avse gottgörelse för den skada arrendatorn tillskyndats genom att lagens bestämmelser icke blivit tillämpliga på upplåtelsen.

I likhet med vad som gäller för sociala jordbruksarrenden föreslogs upplåtelse skola ske för viss tid, minst fem år, eller för nyttjanderättshavarens livstid. Då tiden för upplåtelse för viss tid gått till ända, skulle arrendatorn äga rätt till ny upplåtelse för en tid av fem år. Sådan optionsrätt skulle tillkomma honom ånyo vid utgången av varje arrendeperiod.

Nyttjanderätten föreslogs skola kunna förverkas på grund av i huvudsak samma anledningar som gäller beträffande jordbruksarrenden. Upplåtaren skulle vidare i likhet med vad som gäller för sociala jordbruksarrenden äga återtaga nyttjandet, om fiskearrendatorn påtagligen eftersatt sina förpliktelser enligt avtalet eller om upplåtaren avsåg att han själv eller vissa honom närstående skulle utöva nyttjanderätten.

I fråga om nyttjanderättens bestånd vid överlåtelse av fastigheten föreslogs, att nyttjanderätten skulle utan särskilt förbehåll gälla mot nye ägaren. Detta innebär en utvidgning till arrendatorns förmån i förhållande till vad som gäller beträffande jordbruksarrenden, i det att sådant arrende äger bestånd mot ny ägare utan särskilt förbehåll endast om arrendatorn tillträtt fastigheten innan överlåtelsen skedde.

I likhet med vad som gäller beträffande sociala jordbruksarrenden skulle tvister angående ändring av avtalsvillkoren för ny upplåtelse avgöras av skiljemän. Arrendenämnden skulle vara skiljenämnd om ej mellan parterna träffats skiljeavtal. Arrendenämnderna tillades ock i övrigt befogenheter av samma art som enligt sociala arrendelagen. Sålunda skulle avtalspart kunna påkalla arrendenämndens granskning av avtalet. Vidare skulle, då rätt till nytt arrende förfallit på grund av att jordägaren avsett att han själv eller vissa honom närstående skulle utöva den upplåtna fiskerätten, jordägaren vara skyldig att inhämta arrendenämndens tillstånd, därest han inom fem år från upplåtelse tidens utgång ville helt eller delvis ånyo upplåta fiskerätten. Brott mot denna föreskrift skulle straffas med dagsböter. Arrendenämnd skulle vidare äga medgiva att avtal undantogs från bl. a. bestämmelserna om minimitid och optionsrätt.

Fiskeristyrelsens betänkande innehöll vidare förslag till vissa följdändringar i nyttjanderättslagen, inpteckningsförordningen, utsökningslagen och lagen om regeringsrätt.

Fiskeristyrelsens förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. återfinnes i propositionen å s. 99 ff.

Remissyttranden över fiskeristyrelsens betänkande

I remissyttrandena över fiskeristyrelsens betänkande vitsordades nästan undantagslöst behovet av lagstiftning till skydd för fiskearrendator. Några invändningar gjordes emellertid mot ett införande av regler sådana som de föreslagna. Skälet för dessa invändningar var i regel förmodanden, att reglerna kunde väntas minska fastighetsägarnas villighet att upplåta fiskevattnen till yrkesfiskare. I fråga om utformningen tillstyrktes i allmänhet huvuddragen i förslaget. De avvikande meningar som uttalades hänförde sig främst till frågan om vilka upplåtelser lagen borde omfatta samt frågorna om optionsrätt och minimitid. Behovet av optionsrätt och minimitid underströks dock i allmänhet. Ett stort antal remissinstanser förordade, att upplåtelser från kronan och kyrkan skulle omfattas av lagen. Mot den föreslagna regeln att vid överlåtelse nyttjanderätten skulle utan särskilt förbehåll äga bestånd mot ny ägare riktade några remissinstanser invändningar. Ur allmän lagteknisk synpunkt gjordes några uttalanden. I de flesta av dessa förordades att de föreslagna bestämmelserna upptogs i en särskild lag.

Departementspromemorian

I departementspromemorian anföres i huvudsak följande.

Såsom förut anförts är de bestämmelser som gäller för fiskerättsupplåtelser relativt få och lämnar, i vad gäller sådan fiskerätt som följer reglerna om partiell nyttjanderätt, i stort sett det materiella rättsförhållandet mellan parterna oreglerat. Men icke heller reglerna om lägenhetsarrenden utvisar samma ingående reglering av rättsförhållandena som bestämmelserna i

nyttjanderättslagen för jordbruksarrenden. För nyttjanderättsupplåtelser av fiskerätt gäller sålunda, oavsett om de följer reglerna för partiella nyttjanderätter eller lägenhetsarrenden, att avtalet kan ingås på obestämd tid och att arrendatorn i sådant fall när som helst kan uppsägas. I fråga om sådana upplåtelser som följer reglerna för partiella nyttjanderätter gäller vidare, att arrendatorn icke kan göra anspråk på att få sitta kvar till fardag. Ytterligare saknas beträffande båda slagen av upplåtelser rätt till minimitid samt optionsrätt. Även i andra hänseenden saknar fiskearrendatorerna det skydd som i allmänhet tillkommer jordbruksarrendatorer. Fiskearrendatorerna har sålunda, såsom ock fiskeristyrelsen och flera remissinstanser framhållit, en utrygg ställning. Arrendatorn kan av upplåtaren försättas i situationer, som i vissa fall kan bli ödesdigra för arrendatorns och hans familjs ekonomi och äventyra arrendatorns möjligheter att bedriva fiske. Dessa förhållanden blir naturligtvis mest kännbara för dem som är yrkesfiskare eller eljest beroende av fisket för sin försörjning. Beträffande just dessa kategorier av fiskare är det emellertid ur samhällsekonomisk synpunkt av särskild vikt, att de bedriver en rationell och långsiktig fiskevärd. Intresset härför motverkas av att arrendeavtalen ofta gäller för endast ett eller några få år och att arrendatorn icke kan med någon större säkerhet räkna med att erhålla nytt arrende. Det måste därför vara ur samhällsekonomisk och social synpunkt angeläget att förbättra nyss angivna fiskearrendatorers ställning. Denna ståndpunkt har ock intagits av nästan samtliga remissinstanser. De regler som fiskeristyrelsen föreslagit och som i huvudsak ansluter till vad som inom jordbruket gäller för de sociala arrendena, torde i stort sett vara väl ägnade att medföra den påkallade förbättringen av ifrågavarande fiskearrendatorers ställning. Det torde icke heller behöva befaras, att de föreslagna reglerna skall leda till att fastighetsägarna i större omfattning underlåter att utarrendera fiskevatten till angivna kategorier av fiskearrendatorer. Här må även erinras om att 30—32 §§ lagen om rätt till fiske ger möjlighet att komma till rätta med bl. a. sådant uppenbart vansköttande av fiske som består i underlåtenhet att utnyttja detsamma. På grund av dessa bestämmelser torde en fastighetsägare merendels icke kunna övertaga ett givande fiske och sedan låta det vara outnyttjat.

Av de föreslagna reglerna torde de om minimitid och optionsrätt komma att få den största betydelsen för tryggandet av fiskearrendatorernas ställning. Remissinstanserna har också i stort sett varit eniga om att sådana regler bör införas. Från några håll har emellertid rests invändningar. I vissa fall grundar sig dessa på principiella betänkligheter mot att inskränka ägarens frihet att disponera över sin egendom. Andra remissinstanser grundar invändningarna på farhågor för att reglerna skall leda till minskat antal upplåtelser av ifrågavarande slag. Vad beträffar det förstnämnda skälet må erinras om den principdiskussion som föregick antagandet av 1943 års regler om sociala arrenden. Den principiella inställning till frågan om besittningsskydd för arrendatorer, som statsmakarna med antagandet av nämnda regler givit uttryck åt, torde böra tillämpas även å nu ifrågavarande slag av upplåtelser. Detta synes även majoriteten av remissinstanserna ha förutsatt. Den föreslagna minimitidens längd torde icke av jordägaren uppfattas såsom något skäl att vägra upplåtelse. Vad beträffar optionsrätten kan väl icke heller denna annat än i undantagsfall utgöra anledning att icke företaga upplåtelsen. Jordägaren lär i de flesta fall sakna nödig yrkesskicklighet och utrustning för att själv kunna driva fisket. Därtill kommer att det övervägande antalet upplåtare torde inse det berättigade i att arrendatorn tillerkännes den trygghet i näringsutövningen som optionsrätten avser att skapa. Vad beträffar konkurrens från sportfiskeklubbar sy-

nes utträngande av yrkesfiskare hittills ha förekommit endast i enstaka undantagsfall. Fiskelagens regler mot vanskötsel av fiskevatten utgör också ett visst skydd mot dylika uttränganden. Det torde nämligen i dessa fall, då en yrkesfiskares vatten övertages, ofta vara svårt för sportfiskeklubbarna att så sköta fisket att de undgår att komma i konflikt med nämnda regler. Skulle det emellertid framdeles visa sig, att yrkesfisken på nu antydd väg i väsentlig grad undandrages folkförsörjningen, torde detta böra utgöra en anledning till att frågan om skärpta regler mot vanskötsel av fiskevatten tages under övervägande.

Det av fiskeristyrelsen avgivna förslaget torde därför i stort sett vara väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Vissa av de föreslagna reglerna torde dock böra modifieras. I lagtekniskt hänseende synes dessutom vad lagberedningen framhållit böra beaktas. Såsom fiskeristyrelsen föreslagit torde reglerna böra upptagas i en särskild lag. — Ur skilda synpunkter skulle det ha varit till fördel att nu ifrågasatta lagstiftning hade beretts i ett större sammanhang, exempelvis i samband med en översyn av vissa delar av nyttjanderättslagen. Då det emellertid ur social synpunkt synes angeläget att ifrågavarande kategorier av fiskare snarast erhåller den trygghet i yrkesutövningen, som framförallt bestämmelserna om minimitid och optionsrätt avser att skapa, synes övervägande skäl tala för att frågan om införande av de föreslagna bestämmelserna icke sammankopplas med andra frågor rörande nyttjanderättsupplåtelser från fastighet.

Departementspromemorians förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. reglerar i stort sett det ifrågavarande rättsområdet enligt samma grunder som fiskeristyrelsens motsvarande förslag. Vissa avvikelser, delvis av tämligen betydande räckvidd, föreligger dock. Sålunda innebär promemorians förslag en icke oväsentlig utvidgning av tillämpningsområdet för lagen, främst genom att förslaget med vissa begränsningar avser även upplåtelser från kronojord och ecklesiastik jord. Vidare innefattas upplåtelse av gemensamhetsfiske, som i fiskeristyrelsens förslag helt undantagits, under förutsättning att upplåtelsen sker till annan än delägare i fisket. Å andra sidan föreslås en motsvarande regel skola gälla även vissa samfällda fisken, som enligt fiskeristyrelsens lagförslag utan inskränkning skulle omfattas av regleringen.

I fråga om avtalets form har departementspromemorian frångått fiskeristyrelsens förslag samt förordar en lösning i överensstämmelse med vad som gäller beträffande jordbruksarrende. Detta innebär, att endast skriftliga avtal äger giltighet, ehuru ett muntligt avtal under vissa förutsättningar kan medföra skadeståndsskyldighet för upplåtaren. Beträffande reglerna om minimitid och optionsrätt upptages fiskeristyrelsens förslag med viss jämkning i fråga om upplåtelse av gemensamhetsfiske.

Bestämmelsen i fiskeristyrelsens förslag, att vid överlåtelse av fastigheten nyttjanderätten utan särskilt förbehåll skall gälla mot nye ägaren, begränsas i promemorians förslag att avse de fall, där markområde eller byggnad ingår i upplåtelsen och före överlåtelsen tillträtts av fiskearrendatorn.

I lagtekniskt hänseende är skillnaden mellan fiskeristyrelsens och departementspromemorians förslag betydande. I det förra ges relativt utförliga be-

stämmelser om rättsförhållandet mellan upplåtare och arrendator, varjämte i motiven rekommenderas att i fall som ej omfattas av dessa bestämmelser i viss utsträckning analogisera från nyttjanderättslagens reglering av de sociala jordbruksarrendena. I lagtexten undviks emellertid i stort sett hänvisningar till nyttjanderättslagen. Departementspromemorians förslag där- emot lämnar direkta regler i lagtexten endast i tämligen få hänseenden men gör därutöver genom hänvisning till ett stort antal stadganden i 1 och 2 kap. nyttjanderättslagen dessa stadganden gällande i tillämpliga delar även i fråga om fiskearrenden, som omfattas av den föreslagna lagen.

Departementspromemorians förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. återfinnes i propositionen å s. 105 ff.

Remissyttranden över departementspromemorian

Den föreslagna lagstiftningens syfte att bereda ökat rättsskydd åt fiskearrendatorerna biträdde i princip eller lämnades utan erinran av samtliga remissinstanser. Visserligen uttalade några av dem tvekan rörande behovet av lagstiftning, men dessa uttalanden var genomgående begränsade till att avse vissa landsdelar.

Ett par remissinstanser ställde sig emellertid av andra skäl tveksamma till lagförslaget.

Lantbruksstyrelsen sade sig sålunda vara tveksam, om en lagstiftning av den art som föreslagits verkligen komme att i det långa loppet bli till gagn för de yrkesgrupper, som den var avsedd att stödja. Styrelsens tveksamhet grundade sig på farhågor att lagstiftningen komme att minska jordägarnas benägenhet att upplåta fiskerätt på arrende till sådana brukare som skulle omfattas av de föreslagna bestämmelserna. Styrelsen åberopade erfarenheterna av lagstiftningen rörande de sociala jordbruksarrendena.

Hovrätten för Västra Sverige uttalade tvivel om att fiskevattensägarna skulle bli benägna att med en dylik lagstiftning framdeles upplåta fiskevatten till sådana kategorier av fiskare, varom här är fråga. Hovrätten framhöll vidare, att vid den i departementspromemorian redovisade överarbetningen av fiskeristyrelsens förslag åtskilliga bestämmelser av betydande räckvidd fogats till förslaget utan närmare utredning eller motivering.

Å andra sidan uttalade ett stort antal remissinstanser uttryckligen sin tillfredsställelse över departementspromemorians förslag, jämväl sett i jämförelse med fiskeristyrelsens förslag.

Föredragande statsrådet

Som framgått av redogörelsen för de rättsregler som gäller vid upplåtelse av fiskerätt är fiskearrendatorns rättsställning tämligen otrygg. Syftet med den föreslagna lagstiftningen är att, i huvudsak efter förebild av de bestämmelser som gäller för de s. k. sociala jordbruksarrendena, förbättra fiskearrendatorernas rättsskydd. Om detta syfte synes råda enighet bland remissinstanserna, vilka också allmänt vitsordat behovet av lagstiftning. Några remissinstanser har dock uttryckt farhågor för att lagstiftningens utformning kommer att minska jordägarnas benägenhet att upplåta fiskerätt till

sådana brukare, som skulle omfattas av lagstiftningen. Lantbruksstyrelsen, som bland remissinstanserna starkast framhållit dessa farhågor, uttalar emellertid att styrelsen saknar möjlighet att bedöma huruvida behovet av lagstiftning är så trängande att den nämnda risken trots allt bör tagas.

Otvivelaktigt måste det anses föreligga en viss risk för att fastighetsägarna i ökad utsträckning antingen upplåter fiskerätt åt brukare, som ej skyddas av de föreslagna reglerna, t. ex. sport- eller andra fritidsfiskare eller sammanslutningar av dylika, eller också själva handhar fisket. Med den utformning lagförslaget erhållit torde denna risk emellertid kunna bedömas som förhållandevis ringa. Särskilt är därvid att beakta, att fastighetsägaren får en ovillkorlig rätt att vägra fortsatt arrende, om han önskar själv utöva fisket eller låta någon nära anhörig göra detta. Under sådana förhållanden synes reglerna om minimitid och rätt för arrendatorn att, då jordägaren vill fortsätta att upplåta fisket, i regel få bibehålla arrendet knappast behöva uppfattas som någon alltför kännbar inskränkning i fastighetsägarens förfogandemöjligheter. Man torde vidare kunna förvänta, att de allra flesta fastighetsägare har förståelse för strävandet att på det föreslagna sättet bereda fiskearrendatorerna ett visst skydd i deras yrkesutövning.

Önskemålet att förbättra fiskearrendatorernas rättsställning är enligt min mening högst angeläget. För detsamma talar icke blott intresset att främja en rationell fiskevård i förening med ett effektivt utnyttjande av vårt lands fisketillgångar utan också sociala skäl. Ett rationellt drivet fiske erfordrar i regel betydande investeringar i fråga om redskap m. m. I synnerhet fasta fiskeredskap måste ofta anpassas efter förhållandena på fångstplatserna och kan stundom bli i stort sett värdelösa för fiskearrendatorn, om han ej erhåller förnyat arrende. Detta kan leda till högst betydande ekonomiska förluster och svårigheter för fiskearrendatorn.

I departementspromemorian framhålles, att det ur skilda synpunkter skulle ha varit till fördel, att den nu föreslagna lagstiftningen beretts i ett större sammanhang, exempelvis i samband med en översyn av vissa delar av nyttjanderättslagen, men att det ur social synpunkt synes angeläget, att fiskearrendatorerna snarast erhåller ökad trygghet i sin yrkesutövning. Även jag anser att denna fråga, till vars lösning redan 1947 års fiskerättskommitté framlade förslag, nu bör upptagas till slutlig behandling. Övervägande skäl talar därför enligt min mening för att frågan icke sammankopplas med andra frågor rörande nyttjanderättsupplåtelser från fastighet. Av dessa skäl framlägger jag nu förslag till särslagstiftning rörande vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. Förslaget återfinnes i propositionen å s. 108 ff.

2. Avgränsning med hänsyn till ändamålet med upplåtelsen

Fiskerättskommittén

Fiskerättskommittén föreslog i sitt betänkande, att vissa angivna stadganden i nyttjanderättslagen skulle äga tillämpning å avtal, varigenom utan samband med jordbruk fiskerätt upplåts till den som utövade fiske

yrkesmässigt. Kommittén föreslog icke något lagstadgande upptagande definition å begreppet yrkesmässigt fiske. I motiven framhölls dock, att bestämmelserna ansetts böra begränsas till att gälla arrendator som utövade fiske yrkesmässigt. Härunder inbegrep kommittén ej blott den som hade fisket till huvudnäring utan även sådan binäringsfiskare, för vilken fisket var av väsentlig betydelse för hans utkomst (SOU 1947: 47 s. 309).

Fiskeristyrelsen

I fiskeristyrelsens betänkande föreslogs, att lagen skulle omfatta upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom därest

1. nyttjanderätten uteslutande avsåg fiskerätt och upplåtelsen skett för yrkesmässigt fiske; eller

2. upplåtelsen innefattade förutom fiskerätt även annan nyttjanderätt och idkandet av yrkesmässigt fiske var det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen.

I båda punkterna förutsattes alltså, att nyttjanderättshavaren skulle bedriva yrkesmässigt fiske. I 1 § sista stycket av den föreslagna lagen definierade styrelsen detta begrepp på följande sätt: »Med yrkesmässigt fiske förstås i denna paragraf fiske, som bedrivs av person för vilkens utkomst fiske är av väsentlig betydelse.» Definitionen hade upptagits från fiskerättskommitténs uttalanden. Till ledning för avgränsningen av begreppet återgav fiskeristyrelsen vidare vissa uttalanden styrelsen gjort i samband med utredning rörande förbrukningen av bensin vid yrkesmässigt fiske. Av uttalandena framgick, att styrelsen ansåg, att med »verkliga yrkesfiskare» förstods personer, vilka helt eller huvudsakligen livnärde sig av fiske, samt att med begreppet yrkesmässigt fiske förstods ej blott det fiske, som bedrevs av verkliga yrkesfiskare, utan även fiske, vilket utövades i sådan utsträckning att idkaren därav hade en icke alltför oväsentlig inkomst, så att fisket kunde sägas i viss grad utgöra förutsättning för hans livsuppehälle. Med tillämpning härav skulle kunna hävdas, anförde styrelsen i nämnda uttalanden, att fisket fick anses vara yrkesmässigt bedrivet, om utövaren därav hämtade minst omkring 20 procent av sin inkomst. Av uttalandena framgick vidare, att styrelsen ansåg, att en heltidsanställd löntagare, som då och då fiskade på sin fritid, i regel icke kunde anses bedriva yrkesmässigt fiske, även om fisket utövades i sådan utsträckning att en del av fångsten såldes.

Departementspromemorian

I promemorian behandlas först den språkliga innebörden av olika beteckningar på skilda kategorier fiskare. Härvid anføres rörande begreppet yrkesfiskare bl. a. Då begreppet försörjning i allmänhet icke fattas snävt och detta ord redan vunnit burskap i liknande sammanhang torde man, såsom fiskevattensutredningen gjort, med *yrkesfiskare böra avse de personer som helt eller huvudsakligen försörjer sig på fiske.*

Beträffande indelningen av övriga fiskare framhålles, att terminologien är mera osäker och att olika meningar yppats särskilt angå-

ende de fiskarekategorier, som bedriver fiske för att skaffa sig en biinkomst eller för att erhålla husbehovsfisk.

Härefter utvecklas skälen för den avgränsning som promemorians lagförslag innehåller. Till en början behandlas därvid frågan om lagstiftningen bör få tillämpning på även andra upplåtelser än sådana som avser yrkesfiske. Därvid anföres följande.

Såsom förut framgått har lagstiftningen i första hand avsetts skola skydda de yrkesfiskare som arrenderar fiskevatten. Att utsträcka skyddet även till andra fiskearrendatorer kan icke i samma mån grundas på intresset för en rationell fiskevård. Starka sociala skäl talar dock för att de fiskande, för vilkas försörjning fisket är av större betydelse, erhåller den trygghet i innehavet av fiskerätten som lagen avser att ge. Totala antalet husbehovsfiskare som bedriver fisket på vatten som arrenderats utan samband med jordbruk torde vara förhållandevis ringa. Det synes vara motiverat att lagen göres tillämplig, förutom å upplåtelser till yrkesfiskare, även å upplåtelser till sådana binärings- eller husbehovsfiskare, vilka bedriver fisket såsom ett led i sin försörjningsverksamhet. Dessa fiskare utgör en i stort sett homogen grupp, som i regel har det gemensamt att fisket tillgodoser ett varaktigt och väsentligt behov i fiskarens försörjning antingen detta sker genom att fisket ger biinkomst eller fisk för det egna hushållet.

I promemorian framhålls därefter, att det med hänsyn till den brist på enhetlig terminologi som framgått av det förut anförda torde vara av särskild vikt att söka bestämma den avgränsning av gruppen binärings- och husbehovsfiskare som bör ifrågakomma vid tillämpningen av lagen. Härefter anföres:

Rent språkligt sett torde uttrycket *binäringsfiskare* kunna åsyfta alla dem som jämte sin huvudnäring bedriver fiske såsom ett led i sin försörjningsverksamhet. Så definierat innefattar begreppet även de husbehovsfiskare, som mera regelbundet bedriver fiske till husbehov. Denna gränsdragning ligger, såsom förut anförts, även till grund för den officiella statistiken på fiskets område. De personer som icke omfattas av definitionen torde icke kunna anses bedriva fisket såsom ett led i sin försörjningsverksamhet. Den nyss givna definitionen synes därför kunna läggas till grund vid tillämpningen av lagen. Emellertid torde den innebörd som här gives begreppet binäringsfiskare böra något närmare beröras. Begreppet kan sägas innefatta dels egentliga binäringsfiskare, dels de husbehovsfiskare som mera regelbundet bedriver fiske till husbehov. Till gruppen egentliga binäringsfiskare bör räknas sådana personer, som fiskar huvudsakligen för avsalu och vilkas huvudsakliga näringsverksamhet icke ger dem full sysselsättning året om, exempelvis mindre hemmans- och lägenhetsägare, säsongarbetare och personer, som innehar deltidsanställning. Såsom husbehovsfiskare i lagens mening bör anses endast de personer, som bedriver fisket huvudsakligen för husbehov och som brukar jordbruksfastighet eller är sysselsatta inom skogsbruket. Beträffande sistnämnda kategori märkes, att skogsarbetare stundom av arbetsgivaren erhåller rätt att bedriva fiske till husbehov. Såvida upplåtelsen i dylika fall sker i samband med arbetsavtalet, bör lagen icke bli tillämplig å upplåtelsen. Detsamma bör naturligtvis gälla kronans av ålder förekommande upplåtelser av fiskerätt till vissa ämbets- och tjänstemän.

De nu angivna gruppernas försörjningsverksamhet har som synes i regel

en lokal anknäytning till fiskevattnen och ett på traditionella näringsförhållanden grundat varaktigt behov av fisket såsom komplement i fråga om försörjningen. Fisket kan i samtliga fall anses ha en väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning. Å andra sidan bör endast fiske av sådan betydelse skyddas. Lagtexten torde därför böra innehålla att, förutom yrkesfiske, endast fiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning skyddas. Med denna bestämning avses, trots den formella likheten med fiskeristyrelsens definition å yrkesmässigt fiske, icke att avgränsningen skall ske efter den inkomstprocent styrelsen angivit; även ett fiske som inbringar arrendatorn mindre än 20 procent av hans inkomst, bör kunna anses vara av väsentlig betydelse för hans försörjning. Med hänsyn till att avkastning av fisket under vissa tidsperioder helt kan utebli på grund av förhållanden (fisksjukdomar, vattenförorening etc.), över vilka fiskaren icke kan råda, eller på grund av exempelvis fiskevårdande åtgärder, torde i tveksamma fall hänsyn böra tagas även till andra omständigheter än den avkastning fisket för tillfället ger.

Skulle det förekomma att en yrkesfiskare eller en binäringsfiskare, som innehar av lagen skyddad fiskerätt, arrenderar ett fiskevatten för att bedriva annat än av lagen skyddat fiske (exempelvis sportfiske) blir lagen naturligtvis icke tillämplig å upplåtelsen. Helt tillfälliga upplåtelser bör heller icke omfattas av lagen. Detta torde beträffande binäringsfiske följa redan av kravet på att fisket skall ha väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning, men bör gälla även upplåtelse av yrkesfiske.

I promemorian föreslås, att vid avgränsningen begreppet yrkesmässigt fiske ej skall användas. Förutom de anförda sakliga skälen härför framhålls, att det även ur lagteknisk synpunkt skulle vara olämpligt att i lagen använda nämnda begrepp med den betydelse fiskeristyrelsen angivit. Här om anföres:

Begreppet förekommer exempelvis i 16 § 1. och 27 § andra stycket 1950 års fiskerättslag, i 11 § 1950 års reglemente för statsunderstödd utbildningsverksamhet på fiskerinäringsens område och i 5 § förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit. Det torde dock oftast avse endast det fiske som bedrivs av yrkesfiskare. Denna betydelse lär begreppet i varje fall ha i 1950 års fiskerättslag (jfr prop. 1950: 60 s. 85 och 120).

Beträffande frågan, huruvida svårigheter kan befaras uppkomma vid bedömning om lagen skall anses tillämplig, anföres i promemorian:

Den avgränsning av lagens tillämplighetsområde som avses torde i regel icke medföra några svårigheter i tillämpningen. För parterna torde det i det alldeles övervägande antalet fall vara lätt att förutse, huruvida upplåtelsen faller under lagen eller icke. Detta gäller naturligtvis i synnerhet upplåtelser till yrkesfiske. Men även upplåtelser till binäringsfiske torde endast i sällsynta fall erbjuda svårigheter. De flesta fiskearrendatorer, som bedriver fisket som binäring, torde vid sidan av fisket bruka en mindre jordbruksfastighet. I sådana fall torde i regel fisket utgöra en sådan del av deras försörjningsverksamhet, att det får anses ha väsentlig betydelse för deras försörjning. I fall som nu nämnts lär tvekan i regel icke behöva uppstå i frågan, huruvida lagen är tillämplig. Det kunde dock övervägas att införa en möjlighet för parterna att före eller i samband med slutandet av avtalet begära ett uttalande av myndighet i frågan, huruvida upplåtelsen kom att

omfattas av lagen. Mot en sådan anordning kan emellertid anföras, att den knappast skulle motsvaras av något större praktiskt behov och att det icke torde vara möjligt att ge ett förhandsuttalande, av exempelvis arrendenämnd, bindande verkan gentemot domstolarna. Dylig förhandsprövning förekommer icke heller i övrig arrendelagstiftning. Det må ytterligare påpekas, att sedan avtalet slutits, part i regel torde kunna få genom fastställsetalan av domstol avgjort, huruvida t. ex. optionsrätt förefinnes och upplåtelsen omfattas av lagen. På grund av det anförda torde övervägande skäl tala för att icke i lagen stadga någon möjlighet till förhandsprövning. Skulle parterna avse, att upplåtelsen icke skall vara förbunden med t. ex. rätt till minimitid eller optionsrätt, torde denna fråga i nu avsedda gränsfall komma att lösas så, att de upprättar skriftligt avtal med rätt till dispensansökan samt hos arrendenämnden begär dispens från tillämpligheten av de avsedda reglerna. Sådan möjlighet, vartill motsvarighet finnes i 2: 68 nyttjanderättslagen, föreslås i 9 §.

Föredragande statsrådet

I departementspromemorian framhålles, att syftet med den föreslagna lagstiftningen i första hand är att skydda de yrkesfiskare som arrenderar fiskevatten samt att ett utsträckande av skyddet även till andra kategorier fiskare icke i samma mån kan grundas på intresset för en rationell fiskevård. Det påpekas vidare, att ett sådant utsträckande också torde komma att medföra svårare avgränsningsproblem än de som uppstår vid en begränsning till enbart yrkesfiskare. Då i promemorian likväl föreslås, att lagen skall omfatta även binäringsfiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning, motiveras detta i huvudsak med att starka sociala skäl talar för att sådana fiskande, för vilkas försörjning fisket är av större betydelse, erhåller den trygghet i innehavet som lagen avser att ge. Det måste anses vara ur social synpunkt mycket otillfredsställande, uttalas det i promemorian, att en fiskare som för sin försörjning är beroende av fisket skall, exempelvis för rätten till nytt arrende, enbart ha att lita till upplåtarens villighet.

Remissinstanserna har i allmänhet icke haft något att erinra mot promemorians gränsdragning. Lantbruksstyrelsen föreslår dock, som tidigare anförts, en begränsning av lagens tillämpningsområde att avse endast yrkesfiske. Även domänstyrelsen uttalar sig för en begränsning i förhållande till promemorians förslag. De skäl som dessa båda remissinstanser anförts innefattar emellertid enligt min mening en underskattning av behovet av ökat rättsskydd även för de fiskare, som icke kan betecknas som yrkesfiskare men för vilka fisket ger ett tillskott av avsevärd betydelse för deras försörjning. Även om några säkra statistiska uppgifter icke finns tillgängliga, är det nämligen tydligt att antalet fiskearrendatorer, för vilka fisket icke är huvudyrket men likväl av väsentlig betydelse för deras försörjning, är avsevärt större än antalet fiskearrendatorer, som kan betecknas som yrkesfiskare. En lagstiftning endast beträffande den sistnämnda gruppen skulle därför få ett starkt begränsat tillämpningsområde och komma att avse endast en mindre del av det antal fiskare, beträffande vilka de nyss anförda sociala

skälen äger giltighet. Med hänsyn härtill ansluter jag mig i princip till promemorians ståndpunkt.

I fråga om den närmare bestämningen av gränserna för lagstiftningens tillämpningsområde synes det angeläget att skapa största möjliga klarhet, särskilt som det måste vara av vikt för de avtalsslutande parterna att på förhand kunna bedöma, om en ifrågasatt upplåtelse faller under lagen eller ej. Några större svårigheter att tolka uttrycket yrkesfiske synes åtminstone i regel ej vara att befara. Att kravet på att fisket skall vara av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning formellt icke anknutits även till yrkesfisket beror på att detta krav torde innefattas redan i begreppet yrkesfiske. Utan särskilt stadgande synes det vara klart, att vid denna bedömning hänsyn icke skall tagas exempelvis till eventuell inkomst av kapital. — Domänstyrelsen har förordat en viss begränsning av skyddet för yrkesfiske och därvid anfört det fall, att en yrkesfiskare, som hämtar sin huvudsakliga försörjning genom fiske i fritt vatten eller inom ett större arrenderat område, dessutom arrenderar ett mindre fiskevatten med tämligen obetydlig fångst. I den mån avsikten med upplåtelsen av detta sistnämnda fiske är, att det skall ingå i yrkesfisket och icke t. ex. avse en självständig upplåtelse för rekreationsändamål, torde det emellertid vara naturligt att lagen blir tillämplig. Jag förordar alltså att lagen utan undantag skall bli tillämplig, då ändamålet är yrkesfiske.

Beträffande lagens tillämpning utanför området för yrkesfiske föreligger onekligen vissa svårigheter att erhålla en klar gräns. Vad först angår det av fiskeristyrelsen föreslagna uttrycket »yrkesmässigt fiske» synes detta uttryck av skäl som anförts i promemorian böra undvikas i lagtexten. Särskilt är därvid att beakta den olägenhet som skulle uppkomma genom att uttrycket tydligen har en annan innebörd i 1950 års lag om rätt till fiske än som åsyftas i fiskeristyrelsens förslag. Mot promemorians formulering »binäringsfiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning» har lagberedningen och Sveriges lantbruksförbund riktat anmärkning i fråga om den språkliga innebörden av ordet »binäring». Sätillvida kan jag instämma med dessa båda remissinstanser, att det förefaller mig något tveksamt om uttrycket »binäringsfiske», såsom i promemorian göres gällande, bör anses kunna inbegripa även fiske för husbehov. För undanröjande av all tvekan på denna punkt förordar jag, att i stället det av lagberedningen föreslagna uttrycket »annat fiske» användes.

Huruvida ett fiskes betydelse för fiskearrendatorns försörjning bör anses vara väsentlig eller ej kan otvivelaktigt i en del fall bli föremål för skilda meningar. I anledning av vad länsstyrelsen i Örebro län anfört härom vill jag framhålla angelägenheten av att betydelsen av ordet »väsentlig» icke uttunnas i tillämpningen. Av den i lagtexten föreslagna sammanställningen yrkesfiske och annat fiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning torde framgå att, även då ändamålet ej direkt kan betecknas som yrkesfiske, starka krav bör ställas på fiskets betydelse för fiskearrendatorn. Med denna utgångspunkt skall givetvis från tillämpningsområdet uteslutas det av nyss-

nämnda länsstyrelse angivna fallet, då sport- och hobbyintresset i själva verket är det dominerande. Såsom framhållits i departementspromemorian bör den i fiskeristyrelsens betänkande antydda gränsdragningen, grundad på den andel av fiskearrendatorns hela inkomst som fisket ger, icke vara normgivande. Uttalandet i promemorian, att även ett fiske som inbringar arrendatorn mindre än 20 procent av hans inkomst kan vara av väsentlig betydelse för hans försörjning, bör kompletteras med ett påpekande, att det å andra sidan mycket väl kan tänkas fall då procentsiffran är högre utan att lagen dock kan anses tillämplig. Som exempel må nämnas, att en rörelseidkare, vilken arrenderar ett mindre fiske, redovisar liten eller ingen vinst på rörelsen, så att även en ganska obetydlig försäljning av fisk eller värdet av husbehovsfångst uppgår till eller överstiger rörelseinkomsten. Avgörande bör alltså icke vara förhållandet mellan arrendatorns hela inkomst och hans inkomst av fisket utan i stället huruvida fisket faktiskt är av väsentlig betydelse för hans försörjning eller icke.

De önskemål, som framförts av Svenska insjöfiskarens centralförbund, att lagens tillämpning bör göras beroende även av fiskets betydelse för bygdens fiskförsörjning, samt av Sveriges lantbruksförbund, att tillämpningen bör vara beroende såväl av fiskets försörjningsbetydelse som av att fiskets utnyttjande motsvarar den rationella fiskevårdens krav, synes väl icke kunna fränkännas ett visst berättigande. Emellertid skulle regler härom i lagen medföra tolkningssvårigheter och i vissa fall kunna föranleda att lagens rättskydd undandrages en fiskearrendator, ehuru fisket är av väsentlig betydelse för dennes försörjning. Då enligt min mening de sociala synpunkter som tidigare utvecklats bör vara avgörande för lagens avgränsning, anser jag icke de nämnda önskemålen böra föranleda ändring av tillämpningsområdet. I regel torde väl för övrigt önskemålen tillgodoses även med den gränsdragning som förordas av mig.

Den gränsdragning som här föreslagits synes i regel icke behöva medföra svårigheter vid tillämpningen. Man kan dock icke bortse från att fall kan uppkomma, där det för parterna i en ifrågasatt fiskerättsupplåtelse framstår som tveksamt, huruvida upplåtelsen är av den beskaffenhet, att den omfattas av fiskearrendelagen. I en dylik situation skulle det uppenbarligen vara av intresse för parterna att kunna erhålla ett förhandsbesked härom. Såsom framhålles i promemorian torde det dock icke vara möjligt att ge ett sådant förhandsuttalande, som väl närmast borde ankomma på vederbörande arrendenämnd, bindande verkan mot domstolarna. Enligt vad som vid remissbehandlingen av departementspromemorian upplysts har emellertid åtminstone vid en del arrendenämnder praxis, när det gäller de sociala arrendebestämmelserna för jordbruk, utvecklat sig därhän att nämnderna, när så lämpligen låter sig göra, lämnar icke bindande besked. I fråga om de sociala jordbruksarrendena föreligger därjämte möjlighet för den som innehar eller ämnar tillträda sådant arrende att få råd, upplysningar och annat biträde av vissa inom varje län för detta ändamål särskilt utsedda personer. Sökande som prövas vara i behov därav kan få kostnaderna härför ersatta av

allmänna medel. Detta gäller även utredningar för att klarlägga, huruvida de sociala bestämmelserna är tillämpliga på arrendet. Föreskrifterna om den här avsedda rådgivningen finns intagna i kungörelsen den 18 maj 1934 (nr 150) om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader för biträde i frågor rörande arrendeförhållanden. Enligt min mening bör denna kungörelse göras tillämplig jämväl på upplåtelser enligt den nu föreslagna lagen. Därest denna min ståndpunkt vinner gillande, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderlig författningsändring. Kostnaderna torde liksom i fråga om den nuvarande sociala arrenderådgivningen få bestridas ur det under nionde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till Arrenderådgivning åt vissa arrendatorer. Utöver de möjligheter att erhålla råd och biträde, för vilka jag nu redogjort, förefinnes den i promemorian anvisade utvägen att parterna, om de t. ex. avser att upplåtelsen icke skall vara förbunden med optionsrätt men är tveksamma om upplåtelsen faller utanför lagens tillämpningsområde, upprättar skriftligt avtal, vari intages bestämmelse om rätt till dispensansökan, samt därefter i enlighet med 11 § i lagförslaget begär dispens från regeln om optionsrätt. Medges ej dispens, skall i sådant fall avtalet om upplåtelsen i regel vara förfallet.

3. Kombinerade upplåtelser

Med kombinerade upplåtelser avses här sådana upplåtelser, som innefattar både fiskerätt och annan nyttjanderätt till fast egendom. Uttryckliga regler om upplåtelser av detta slag förekom ej i fiskerättskommitténs förslag utan upptogs först av fiskeristyrelsen.

Fiskeristyrelsen

I betänkandet föreslog fiskeristyrelsen, att lagen skulle tillämpas, förutom å upplåtelser av uteslutande fiskerätt, även å upplåtelser som innefattade både fiskerätt och annan nyttjanderätt i de fall då idkandet av yrkesmässigt fiske var det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen. Sådan kombinerad upplåtelse skulle icke falla under lagen då den helt eller delvis utgjorde arrende, som avsågs i 2 kap. 49 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom eller i lagen med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord.

Departementspromemorian

De kombinerade upplåtelserna kan, såsom fiskeristyrelsen framhållit, förekomma i flera olika former. Här kommer huvudsakligen i fråga sådana upplåtelser som förutom fiskerätten innefattar rätt att nyttja markområde eller byggnad eller bådadera eller som inbegriper hyresupplåtelse. Även andra kombinationer, t. ex. av fiskerätt med jakträtt, kan emellertid tänkas. Då upplåtelse sker av jord för jordbruk har brukaren enligt 25 § fiskerättslagen rätt att nyttja det fiske som hör till jorden, om ej annorlunda avtalas. Fiskerätten ingår sålunda i regel bland arrendatorns rättigheter. Om arrendet utgör socialt arrende följer sålunda fiskerätten de sociala arrenderegler-

na. För sådant arrende gäller vidare enligt 2 kap. 63 § nyttjanderättslagen att arrendatorn ej må förbjudas att för husbehov nyttja det fiske, som hör till den arrenderade jorden, i vidare mån än såvitt angår kräftfångst eller visst fiskevatten, där särskilda åtgärder av jordägaren vidtagits till fiskets förbättrande. Då fisket följer de sociala arrendebestämmelserna bör nu ifrågavarande lag icke tillämpas. Skulle emellertid jordbruksarrendet icke lyda under de sociala arrendebestämmelserna kan annan lösning knappast komma i fråga än att låta de för jordbruksarrendet gällande bestämmelserna gälla även fiskerätten. Emellertid kan det ibland tänkas förekomma att fiskerätten utgör det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen. Då så är fallet bör naturligen de för fiskerätten i allmänhet gällande reglerna tillämpas å fiskerättsdelen. Det skulle dock i ett sådant fall kunna medföra avsevärda olägenheter att icke låta samma regler gälla för hela upplåtelsen. Nämda olägenheter skulle även starkt framträda då upplåtelse skedde av dels fiskerätt, dels av ett markområde för annat ändamål än jordbruk, samt å markområdet fanns eller var avsett att uppföras fiskebod, båthus eller annan hyggnad. Vad nu sagts torde även gälla kombinationen fiskerätthysersrätt. Styrelsens förslag att, då idkandet av fisket utgör det huvudsakliga ändamålet med den kombinerade upplåtelsen, nu ifrågavarande lag bör tillämpas på hela upplåtelsen synes därför böra genomföras. Att, såsom hovrätten för Västra Sverige förordat, åt rättstillämpningen överlämna frågan om de kombinerade upplåtelsernas ställning, förefaller väl ur vissa synpunkter vara en möjlig utväg, men med hänsyn bl. a. till de tvister och den osäkerhet en dylik metod säkerligen skulle föranleda, torde den icke böra införas. Såsom nämnda hovrätt vidare framhållit kan det, och detta även med den omfattning av lagens tillämplighetsområde som nu föreslagits, inträffa att ett fiske som, om det självständigt upplåtits, skulle ha omfattats av lagen, kommer att vara undantaget från lagens tillämplighetsområde på grund därav, att det ingår i en kombinerad upplåtelse men icke utgör denna upplåtelses huvudsakliga ändamål. Detta kan synas stötande men en dylik motsättning lär icke kunna undvikas, såvida man över huvud taget vill låta lagen gälla för annat än fiskerättsdelen. Det är här fråga om en gränsdragning. Det kan nämligen knappast ifrågakomma att låta alla kombinerade upplåtelser omfattas av lagen då i upplåtelserna ingår en fiskerätt som, självständigt upplåten, skulle ha inrymts under lagen. En sådan metod kunde leda till en, i behörigt sammanhang icke övervägd, utvidgning av de sociala reglerna på markarrendenas område. Styrelsens avgränsning synes därför vara lämpligast. Det må emellertid framhållas, att vid bedömandet av huruvida idkandet av fisket utgör upplåtelsens huvudsakliga ändamål, stor vikt synes höra tillmätas frågan, vilken del av upplåtelsen som ur försörjningssynpunkt är viktigast. Skulle exempelvis värdet av en i samband med fisket upplåten nyttjanderätt, t. ex. hyresrätt, enligt taxeringsmässiga normer vara högre än den nettoinkomst som influtit av fisket, bör detta förhållande icke alltid få avgöra frågan, huruvida lagen skall tillämpas å upplåtelsen. I flera fall kan det exempelvis förhålla sig så, att en bostad eller ett markområde med eller utan fiskebod eller annan byggnad brukar »följa med» fisket och alltså närmast är att anse som en för fiskets bedrivande nödvändig del av upplåtelsen. I andra fall åter kan fisket ha utgjort arrendatorns hela eller huvudsakliga försörjningsverksamhet, trots att det icke inbringat en nettoinkomst som taxeringsmässigt uppväger värdet av en eventuell hyresrätt.

Såsom lagberedningen yttrat bör den omständigheten att rättigheterna har skilda fastigheter till föremål icke utesluta kombinerad upplåtelse. Fin-

nes det vara fråga om inbördes självständiga upplåtelser, skall däremot med hänsyn till varje särskild upplåtelse avgöras, vilken lag som skall äga tillämpning å upplåtelsen.

Föredragande statsrådet

I fråga om de kombinerade upplåtelseerna kan jag i stort sett ansluta mig till vad som anföres i promemorian. Tillräckliga skäl för det däri föreslagna undantaget för upplåtelse av fiskerätt i samband med vattenfallsrätt synes emellertid enligt min mening ej finnas. Att i lagtexten närmare angiva, när i tveksamma fall en kombinerad upplåtelse eller två eller flera självständiga upplåtelser skall anses föreligga, torde knappast vara möjligt. Frågor härom bör i de förmodligen tämligen fåtaliga fall, då tvekan uppkommer, kunna överlätas åt rättstillämpningen att avgöra.

4. Avgränsning med hänsyn till upplåtaren

Fiskerättskommittén

Fiskerättskommittén föreslog ingen begränsning med hänsyn till kretsen av upplåtare. Bestämmelserna om fiskearrenden skulle som en följd därav ha blivit tillämpliga på alla upplåtelser som avses i 1 kap. nyttjanderättslagen, sålunda även på upplåtelser exempelvis från kronan och från ecklesiastik jord.

Fiskeristyrelsen

Styrelsen föreslog betydande begränsningar av tillämpningsområdet. Visserligen framhölls i betänkandet, att den ifrågasatta lagstiftningens tillämpningsområde icke syntes böra begränsas till fiskearrenden, vilka upplåtits av de kategorier jordägare som den sociala arrendelagstiftningen avsåg, samt anfördes såsom skäl för denna ståndpunkt att de fiskearrenden, som var i särskilt behov av skydd, i stor utsträckning torde ha upplåtits av andra än nämnda jordägare. Styrelsen föreslog dock, att lagen icke skulle äga tillämpning å upplåtelse från fastigheter tillhörande kronan eller å upplåtelser från ecklesiastik jord. Som motiv för dessa undantag anförde styrelsen, att styrelsen ansåg sig kunna förutsätta att kronans fiskearrendatorer icke erhöi en sämre ställning än de skulle ha haft om upplåtelser från kronans fastigheter ej undantagits från den föreslagna lagstiftningen. Med upplåtelse från kronofastighet syntes enligt styrelsens mening böra likställas upplåtelser från ecklesiastik jord. Däremot ansåg styrelsen icke tillräckliga skäl föreligga att från den föreslagna lagstiftningen undantaga upplåtelser från kommuner.

Remissyttranden över fiskeristyrelsens betänkande

Flera remissinstanser uttalade, att upplåtelser från kronans och kyrkans jord icke borde undantagas. *Hovrätten för Övre Norrland* yttrade, att vad fiskeristyrelsen anført för sin ståndpunkt att undantaga upplåtelser från

kronans fastigheter och från ecklesiastik jord icke syntes hovrätten övertygande. *Kammarkollegiet* anförde, att lika väl som i fråga om jordbruksarrenden torde beträffande fiskearrenden böra gälla att de principer av social art, som lagfästas för upplåtelser från privata fastigheter, skulle, där så kunde ske, tillämpas på upplåtelser från fastigheter i publik ägo. Kollegiet anförde vidare, att såvitt fråga var om förhållandet mellan upplåtare och arrendator något hinder icke torde möta mot att de skilda specialregleringarna för olika publika fastighetskategorier anpassades efter innehållet i den nu föreslagna lagstiftningen, men att saken låg annorlunda till i den mån den nya lagstiftningen reglerade avtalsgiltighet mot ny ägare av fastighet eller med andra ord tredje mans rätt. *Länsstyrelsen i Uppsala län* uttalade, att det från skilda håll framförts önskemål att upplåtelser från kronans fastigheter icke borde undantagas och att dessa önskemål torde äga berättigande. Mot undantagen vände sig också länsstyrelserna i *Jönköpings, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands och Västmanlands län*. Mot eller ifrågasättande nu ifrågavarande undantag eller något av dem uttalade sig också *Hushållningssällskapens förbund, tolv hushållningssällskap, sex fiskeriintendent, Svenska insjöfiskarens centralförbund, Sveriges lantbruksförbund* samt *arrendenämnden i Blekinge län*. Sistnämnda remissinstans anförde angående undantagandet av upplåtelser från kronofastigheter och fastigheter av ecklesiastik natur:

Till stöd för detta undantagande kan givetvis åberopas, att ej heller nyttjanderättslagens specialreglering gjorts direkt tillämplig på kronans eller ecklesiastik myndighets upplåtelser. Emellertid torde denna ägarekategoris fritagande från 1943 års sociala arrendelagstiftning väsentligen ha berott på vissa med byggnadsskyldigheten sammanhängande svårigheter och jämväl på andra omständigheter, som icke eller endast i mindre mån kan antagas ha motsvarighet vid fiskerättsupplåtelser. Då berörda inskränkning av den sociala arrendelagstiftningen ej sällan bedömts såsom opåkallad och mindre rättvis och det måste medgivas att den från principiell synpunkt ter sig föga tilltalande, vill arrendenämnden ifrågasätta lämpligheten av att den tages till förebild i den nu tillämnade regleringen av fiskerättsupplåtelse. Denna synes med fördel kunna inbegripa alla jordägarekategorier.

Av remissinstanserna tillstyrkte endast ett par undantagen. *Domänstyrelsen* förklarade sig sålunda intet ha att erinra mot undantaget beträffande kronans fastigheter. *Länsstyrelsen i Stockholms län* sade sig icke vilja göra någon invändning mot undantagen men förutsatte, att i samband med den nya lagstiftningen de föreskrifter som fanns om upplåtelser från kronans fastigheter och ecklesiastik jord blev föremål för översyn för att i görligaste mån enhetlighet skulle åstadkommas.

Övriga remissinstanser har icke berört nu avhandlade undantag.

Beträffande upplåtelser från k o m m u n e r ansåg *Kammarkollegiet* det tveksamt, huruvida tillräckliga skäl fanns att låta en social fiskearrendelagstiftning, som icke skulle vara omedelbart tillämplig å alla publika fastigheter, gälla för fastigheter till vilka kommun hade äganderätt eller ständig besittningsrätt.

Departementspromemorian

Beträffande det i fiskeristyrelsens betänkande föreslagna undantaget för upplåtelser från fastighet, som tillhör kronan eller är av ecklesiastisk natur, erinras i promemorian till att börja med om vad som i motsvarande hänseende förekommit inom arrendelagstiftningen på jordbrukets område. Bl. a. påpekas, att 1907 års lag om nyttjanderätt till fast egendom från sin tillkomst i princip omfattar även upplåtelser från kronofastigheter och från fastigheter av ecklesiastisk natur. I samband härmed anföres följande uttalande av lagberedningen i motiven till 8 § nämnda lag:

Att kronan, när den till enskilda träder i rättsförhållande av privaträttslig natur, också är underkastad de för sådana förhållanden gällande normer och att sålunda icke heller kronan vid upplåtelse av nyttjanderätt till kronojord är fritagen från att efterkomma de tvingande föreskrifter, vilka för dylika upplåtelser är meddelade, ligger i sakens natur och står icke i någon strid med vad 77 § regeringsformen bestämmer.

Vidare anföres vissa uttalanden av departementschefen i den proposition, vari 1943 års sociala arrendelagstiftning förelades riksdagen (se prop. nr 346 vid 1943 års riksdag, s. 41 f). Departementschefen uttalade där bl. a., att det visserligen ur flera synpunkter var lämpligt, att arrendelagstiftningen liksom dittills uppdelades i en allmän och en speciell avdelning, men att därvidlag borde beaktas skillnaden mellan sådana brukningsdelar, vilka allenast av tillfälliga orsaker blev föremål för utarrendering, och de fastigheter där jordens brukande genom arrendatorer var det normala. Att behovet av avtalsfrihet gjorde sig starkare gällande vid de tillfälliga än vid de permanenta arrendena torde, yttrade departementschefen, ligga i öppen dag.

I promemorian framhålles härefter att, ehuru sålunda gränsdragningen ansetts böra ske med hänsyn till huruvida upplåtelsen var av tillfällig eller permanent karaktär, kronoarrendena och de ecklesiastiska arrendena icke omfattades av 1943 års lagstiftning. Promemorian fortsätter:

De principer som kom till synes i nämnda lagstiftning, lades emellertid under de närmaste åren efter dennas tillkomst till grund för författningsbestämmelser, som reglerade arrenden av publik jord. Sålunda skedde år 1944 ändringar i förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom och tillämpningskungörelsen till samma förordning. År 1945 tillkom dels ny ecklesiastisk arrendestadga, dels stadga angående utarrendering av universitetsjord. År 1946 tillkom den kommunala arrendelagen och år 1949 utfärdade Kungl. Maj:t cirkulär angående provisoriska bestämmelser för utarrendering av vissa kyrkofastigheter i Skåne, Halland och Blekinge. Slutligen företogs år 1950 ändringar i ecklesiastiska boställsordningen, vars regler i tillämpliga delar därigenom i stort sett anpassades till reglerna i 1943 års lagstiftning.

Förvaltningen av kronans fisken regleras, såsom förut anmärkts, numera av Kungl. Maj:ts kungörelse den 8 juni 1951 samt cirkulär samma dag rörande tillämpningen av kungörelsen. Upplåtelser av fiskearrenden från ecklesiastisk jord regleras av bestämmelser i ecklesiastiska arrendestadgan, varjämte vissa bestämmelser i ecklesiastiska boställsordningen möjligen kan komma att tillämpas beträffande upplåtelser från där avsedd fastighet.

Under hänvisning till lagberedningens tidigare återgivna uttalande vid nyttjanderättslagens tillkomst ger promemorian uttryck åt uppfattningen, att det ur principiell synpunkt är angeläget att upplåtelser från kronofastigheter och ecklesiastika fastigheter regleras av samma lag som fiskerättsupplåtelser i övrigt. Som ytterligare motivering tilläggas:

Härtill kommer, att de av kronan upplåtna fiskearrendena är förhållandevis talrika. Detta gäller särskilt i Norrland, där i vissa län antalet av kronan utarrenderade fisken torde överstiga antalet av enskilda utarrenderade. Det synes också ur synpunkten av förtroendet för statens verksamhet över huvud taget framstå såsom betydelsefullt att misstanke icke kan uppstå att staten skulle gentemot sina arrendatorer vilja förbehålla sig större rättigheter än de som får förekomma vid arrenden från enskilda. Ett mycket stort antal remissinstanser har även uttalat sig för att nu ifrågavarande upplåtelser inbegripes under lagen, medan endast ett par uttryckligen förordat att upplåtelseerna i fråga undantages. För ett inbegripande under lagen talar också dessa upplåtelsers permanenta karaktär. Det kan visserligen häremot invändas att 1943 års sociala arrendelagstiftning icke gjordes tillämplig på upplåtelser från kronan och från ecklesiastika myndigheter. Förhållandena är emellertid, såsom ock arrendenämnden i Blekinge län framhållit, annorlunda vid nu ifrågavarande slag av upplåtelser. Några väsentliga praktiska problem torde knappast uppstå, om upplåtelseerna föres in under lagen, enär det statliga s. k. »kortfisket» torde bli oberört av bestämmelserna och de statliga upplåtelseerna till yrkes- eller husbehovsfiske regelmässigt torde ske genom kontrakt. Lagen torde därför böra gälla även upplåtelser från kronofastigheter och fastigheter av ecklesiastik natur. Undantag torde dock böra göras i fråga om upplåtelser i samband med jordbruksarrende.

I promemorian uttalas vidare, att upplåtelser från universitetens donationsjordar torde böra omfattas av lagen av samma skäl som upplåtelser från kronan och från ecklesiastika fastigheter samt att, såsom fiskeristyrelsen föreslagit, lagstiftningen bör gälla även upplåtelser från kommuner.

Remissyttranden över departementspromemorian

Promemorians förslag att upplåtelse från fastighet, som tillhör kronan eller är av ecklesiastik natur, i princip skall omfattas av lagen mötte gillande från ett stort antal remissinstanser, särskilt bland länsstyrelserna, fiskeriintendenterna och hushållningssällskapen.

Även *fiskeristyrelsen* fann sig i sitt remissyttrande kunna biträda promemorians förslag på denna punkt. Styrelsen innefattade därvid i sitt uttalande även upplåtelse från jord, som förvaltas av universitet eller annan inrättning.

Några remissinstanser uttalade dock betänkligheter.

Hovrätten för Västra Sverige medgav sålunda visserligen, att goda skäl för den ståndpunkt promemorian intagit anförts vid remissbehandlingen av fiskeristyrelsens förslag, men tillade:

Emellertid torde, även om nu berörda kategorier av arrendatorer icke medtages, erforderligt skydd kunna beredas dem. Frågan om lagens tillämpning å dessa arrenden har jämväl andra aspekter och konsekvenser än som

påvisats vid överarbetningen. Det kan därför enligt hovrättens mening ifrågasättas, om den föreslagna ändringen nu bör vidtagas.

Kammarkollegiet framhöll, att kronan — liksom en kommun — endast i sällsynta undantagsfall kan såsom en enskild upplåtare av fiskerätt vägra förnyad upplåtelse för att själv utnyttja fisket. Det syntes kollegiet mycket ovisst, om icke den föreslagna lagstiftningen skulle komma att hindra eller starkt försvåra för kronan att tillgodose det sociala intresset av att lämpliga fiskevatten tillhandahölles för fritidsfiske.

Domänstyrelsen avstyrkte bestämt, att lagen gjordes tillämplig på upplåtelser från kronan, samt framhöll, att en sådan tillämpning enligt styrelsens mening skulle komma att stå i strid med intentionerna i gällande föreskrifter angående utnyttjande av kronans fisken. Styrelsen återopade särskilt, att dess strävanden att ordna kortfiske för allmänheten i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 8 juni 1951 (nr 395) angående förvaltningen av kronans fisken skulle försvåras i icke oväsentlig grad, samt anförde härom närmare:

På många kronoegendomar, i synnerhet i närheten av tätorter där behovet av möjligheter till fritidsfiske varit stort (Bogesund, Lovö, Eldgarn m. fl.), har styrelsen under senare år utfärdat dispositionsbeslut, som avser utnyttjande av vattnen genom yrkesfiske i kombination med sportfiske för allmänheten. Yrkesfiskarna, som tidigare disponerat vattnen med ensamrätt, har därvid erhållit sänkta arrenden med hänsyn till det intrång, som sportfisket på samma vattenområde utgjort. Då erfarenheterna av detta kombinationsfiske varit goda, skulle det enligt styrelsens mening vara beklagligt, om hinder genom optionsrättens införande skulle resas mot den omläggning till rationellare utnyttjande av kronans fiskevatten, som systemet innebär.

Styrelsen framhöll vidare, att dess möjlighet att till sina skogsarbetare upplåta fiske som rekreation och avkoppling varit av icke ringa betydelse för anskaffningen av arbetskraft men att sådana upplåtelser skulle kunna förhindras av en optionsberättigad fiskearrendator. Styrelsen, som måste slå vakt också om sina egna anställdas och allmänhetens intressen, skulle komma att se sig nödsakad att avstå från att upplåta ytterligare kronans vatten för yrkesfiske med ensamrätt.

Styrelsen tillade:

I detta sammanhang må påpekas, att styrelsen, som sedan lång tid tillbaka upplåtit yrkesfiske mot i allmänhet 5-åriga, skriftliga avtal, icke känner till något fall, där en yrkesfiskare frångått fiskerätten i kronans vatten vid arrendeavtalets utgång. Däremot har den förnyade upplåtelsens art och villkor i många fall ändrats, dels för att tillgodose uppkomna krav och önskemål från kronans egna arrendatorer och skogsarbetare, dels för att i enlighet med bestämmelserna i 9 § av förenämnda kungörelse bereda allmänheten möjlighet till fritidsfiske.

Lantbruksstyrelsen ansåg att, om lagen skulle tillämpas även på upplåtelser från fastighet som tillhörde kronan eller vore av ecklesiastisk natur, innebörden av vissa bestämmelser bleve synnerligen svår att överblicka, samt anförde härom:

I den allmänna motiveringen för förslaget att lagen borde omfatta även vissa upplåtelser för husbehovsfiske har i promemorian framhållits, att särskilt arrendatorerna av kronolägenheter i Norrland skulle ha behov av en dylik anordning. En del av dessa upplåtelser förefaller emellertid att vara kombinerade, d. v. s. avse både jordbruk och fiske. Enligt de i nu förevarande ordning föreslagna bestämmelserna torde dylika kombinerade upplåtelser komma att bli undantagna från lagens tillämpning.

Styrelsen ifrågasatte vidare, huruvida — därest lagen på sätt styrelsen förordnat begränsades till att avse yrkesfiske — något egentligt behov förelåg av att låta den gälla även vid upplåtelser från kronan.

Föredragande statsrådet

I departementspromemorian har föreslagits ett i fiskeristyrelsens betänkande icke upptaget undantag från lagens tillämpningsområde, nämligen beträffande fiskerätt som upplåtes i samband med arbetsavtal. Som grund för undantaget anföres främst domänstyrelsens praxis att i vissa fall till sina skogsarbetare och tjänstemän upplåta fiskevatten, varvid avsikten i regel är att fisket skall få utnyttjas under vederbörandes anställningstid eller en del därav. Undantaget motiveras med att genom det samma klargöres, att vederbörande sedan anställningen upphört icke bör kunna göra anspråk på att få fortsätta att bedriva fisket.

Emellertid kan, såsom arrendenämnden i Blekinge län framhållit, det föreslagna undantaget öppna möjlighet för jordägaren att sätta fiskearrendelagen ur funktion genom att träffa avtal om arbetsskyldighet. Vidare synes det befogat att i likhet med nämnden ifrågasätta, om något verkligt behov av stadgandet förefinnes. Domänstyrelsen har i annat sammanhang i sitt remissyttrande över promemorian uttalat, att vid upplåtelse av fiskerätt till styrelsens skogsarbetare det väsentliga varit rekreativmomentet i fisket och att fiskets betydelse ur försörjningssynpunkt för arbetaren i regel är mycket ringa. Motsvarande torde gälla även upplåtelser från enskilda i fall, då det är fråga om upplåtelse i samband med en verklig arbetsanställning. Även om undantagsstadgandet utgår faller dylika upplåtelser utanför fiskearrendelagens tillämpningsområde. Om fisket däremot någon gång är av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning och förhållandena är sådana att det bör upphöra i samband med arbetsavtal, som träffats mellan upplåtaren och arrendatorn, finns utvägen att i arrendeavtalet införa förbehåll om dispensmöjlighet på sätt angives i 11 § av lagförslaget. Jag förordar därför, att i enlighet med fiskeristyrelsens förslag något uttryckligt undantag för fiskerätt som upplåtes i samband med arbetsavtal ej göres i lagtexten.

Vad härefter angår upplåtelser från fastighet, som tillhör kronan eller är av ecklesiastisk natur, ansluter jag mig till promemorians uttalande om de principiella skälen för att fiskearrendelagen bör bli tillämplig. De flesta remissinstanserna, däribland fiskeristyrelsen som tidigare föreslagit undantag för dylika upplåtelser, synes nu

vara ense om att lagen bör omfatta dessa. Kammarkollegiets och domänstyrelsens betänkligheter med hänsyn till de befarade svårigheterna att, om något undantag ej göres, tillgodose det sociala intresset av att allmänheten får möjligheter till fritidsfiske synes mig ej avgörande. Något hinder mot att vid ny arrendeupplåtelse, varå denna lag blir tillämplig, stadga den inskränkningen att fiskearrendatorn får finna sig i att rätt till sportfiske i begränsad omfattning upplåtes å det utarrenderade fiskevattnet föreligger ej. I fråga om äldre upplåtelser kan vid behov möjligheterna till ändring av arrendevillkoren vid förnyat arrende användas.

Eftersom kronan icke är underkastad lagstiftningen om sociala jordbruksarrenden bör emellertid fiskearrendelagens tillämpningsområde begränsas så tillvida, att lagen ej blir tillämplig på fiskerätt, som upplåtes i samband med jordbruksarrende av kronojord.

I fiskeristyrelsens förslag gjordes undantag jämväl för upplåtelse, som en fiskearrendator i vissa fall företar beträffande det av honom arrenderade fisket. Detta sammanhänge med att enligt det nämnda förslaget en fiskearrendator, som i följd av sjukdom eller annan dylik orsak blivit ur stånd att själv driva fisket, skulle äga rätt att även utan samtycke av jordägaren helt eller delvis upplåta nyttjanderätten till annan person, dock högst för den tid varunder hindret kunde beräknas vara. Något stadgande om en sådan rätt, vilken icke föreligger för jordbruksarrendator, har icke medtagits i departementspromemorian lagförslag. Med denna ståndpunkt bortfaller enligt promemorian också problemet, huruvida fiskearrendelagen bör vara tillämplig på en upplåtelse av ifrågavarande slag. Häremot har ingen erinran gjorts under remissbehandlingen.

Enligt min mening föreligger ej tillräckliga skäl att med avvikelse från regleringen beträffande de sociala jordbruksarrendena medge fiskearrendatorn rätt att oberoende av samtycke från fastighetsägaren upplåta fiskerätten eller en del därav till annan. Med fastighetsägarens samtycke kan emellertid givetvis en dylik upplåtelse äga rum. I dylika fall torde problemet om fiskearrendelagens tillämplighet kvarstå. Vanligen torde det därvid vara fråga om mera tillfälliga upplåtelser, t. ex. vid sjukdom hos fiskearrendatorn, varvid fiskerättsupplåtelsen knappast kan bli av väsentlig betydelse för den tillfällige fiskerättshavarens försörjning. Även om upplåtelsen skulle bli av längre varaktighet, torde det av lagens grund få anses följa, att den ursprungliga fiskearrendatorn skall äga rätt att återinträda i arrendet utan att behöva mötas av invändningen att den, till vilken han för en begränsad period upplåtit arrendet, skyddas av fiskearrendelagen. I tveksamma fall kan även här vid avtalets ingående utvägen med dispens från arrendenämnden ifrågakomma. Med hänsyn till det anförda anser jag något särskilt undantagsstadgande på denna punkt icke erforderligt.

I departementspromemorian behandlas vidare ett av några remissinstanser framfört förslag om undantag för upplåtelse från ägare, för vilken fisket är av väsentlig betydelse. Något undantag

föreslås emellertid ej. Som skäl anföres att förhållandena i regel är sådana, att arrendatorns trygghet i besittningen icke bör få vara beroende av vilken jordägarekategori upplåtaren tillhör. Mot detta har Sveriges lantbruksförbund anmärkt, att fastighetsägarens intresse att kunna förfoga över sin fastighet jämte fiske kan vara lika berättigat som arrendatorns behov av skyddad minimitid. Vid denna intresseavvägning torde det emellertid enligt min mening, om lagstiftningens sociala syfte skall kunna tillgodoses, vara nödvändigt att åtminstone i regel ge företräde åt fiskearrendatorn. I situationer av den art, som förbundet anför till belysning av sitt uttalande, kan måhända i vissa fall fastighetsägaren tillgodoses genom dispensbeslut av arrendenämnden. I övrigt torde han vara hänvisad att försälja eller eljest förfoga över fastigheten med förbehåll för fiskerättens bestånd. Att märka är emellertid, att en ny ägare, som själv önskar utöva fisket, har en ovillkorlig rätt härtill vid den löpande arrendeperiodens utgång. Förekomsten av en genom fiskearrendelagen skyddad fiskerätt torde därför ej i någon högre grad påverka det pris fastighetsägaren kan erhålla vid fastighetens försäljning. Jag biträder därför promemorians ståndpunkt.

I fråga om upplåtelse av gemensamhetsfiske eller eljest av fiske, som är samfällt för två eller flera fastigheter, har skilda förslag framkommit. Enighet synes emellertid i stort sett råda om att sådana upplåtelser till annan än delägare bör omfattas av lagen. Beträffande upplåtelse till delägare är meningarna mera delade. Å ena sidan framhålles, att t. ex. en yrkesfiskare med en obetydlig andel i ett samfällt fiske kan vara i lika stort behov av fiskearrendelagens skydd som en helt utomstående arrendator. I synnerhet framträder detta behov i sådana fall, där arrendet nu årligen eller med några få års mellanrum utbjudes på auktion. Å andra sidan påpekas de fall, där fisket fördelas mellan delägarna i viss turordning. I dessa fall bör givetvis lagen inte bli tillämplig och förhindra en kontinuerlig växling mellan delägarna. På grundval av vad som anförts i fiskeristyrelsens betänkande, i departementspromemorian samt i remissyttrandena har jag kommit till den ståndpunkten, att något särskilt undantagsstadgande på denna punkt icke är erforderligt. I de fall, där en verklig utarrendering sker, synes behov av fiskearrendelagens skydd böra tillkomma även delägare. Om det däremot är fråga om en fördelning av fisket mellan delägarna efter lottning, enligt viss turordning eller på annat liknande sätt, torde knappast lagtextens krav på att en upplåtelse mot vederlag skall föreligga vara uppfyllt. Fiskearrendelagen blir då, såsom synes vara naturligt, ej tillämplig. Med denna lösning föreligger tydligen ej heller någon anledning att stadga undantag för upplåtelser från sådan allmänning, som avses i lagen om häradsallmänningar eller lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna. Sådan allmänning torde för övrigt, såsom lagberedningen påpekat, utgöra särskilt rättssubjekt och omfattas därför icke av det undantagsstadgande som upptagits i promemorians lagtext.

Vad här ovan förordats innebär i jämförelse med departementspromemorians förslag ett slopande av undantagen för dels fiskerätt som upp-

låtes i samband med arbetsavtal d e l s upplåtelse i vissa fall av gemensamhetsfiske, oskiftat fiske eller annat samfällt fiske. Undantaget för upplåtelse av i fiskeområde ingående fiske bortfaller vidare redan av den anledningen, att en ifrågasatt lagstiftning om fiskeområde ännu icke kommit till stånd. De kvarvarande undantagen avser d e l s fiskerätt som upplåtits i samband med upplåtelse på arrende av kronojord, ecklesiastik jord, universitetsjord m. m. d e l s kombinerad upplåtelse, vilken helt eller delvis utgöres av socialt jordbruksarrende eller arrende som avses i lagen med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord. I förenklande syfte har dessa undantag, i stort sett utan saklig förändring, beskrivits på annat sätt än i promemorians lagförslag. Härom hänvisas till den speciella motiveringen beträffande 1 § tredje stycket.

5. Avtalets form

Gällande rätt

Såsom förut anförts följer upplåtelser av fiskerätt antingen reglerna för upplåtelse av partiell nyttjanderätt eller reglerna för upplåtelse av helnyttjanderätt. I förra fallet, som avses i 1 kap. 7 § nyttjanderättslagen, finns inga bestämmelser om avtalets form; i senare fallet däremot, då man har att göra med lägenhetsarrende, skall enligt 2 kap. 70 § nyttjanderättslagen avtalet upprättas skriftligen, där ej upplåtaren och arrendatorn annorlunda åsämjas. Dyligt åsämjande kan vara uttryckligt eller ock framgå av omständigheterna, t. ex. därav att arrendatorn fått börja utöva fiskerätten eller att upplåtaren dessförinnan mottagit arrendeavgift. Beträffande jordbruksarrenden gäller enligt 2 kap. 1 § nyttjanderättslagen, att avtalet skall upprättas skriftligen och att muntliga avtal icke gäller såsom arrendeavtal. Ändring eller tillägg som ej avfattats skriftligen är utan verkan. Har fastigheten övertagits till brukande utan att skriftligt avtal upprättats, äger brukaren, där det ej berott på honom att giltigt arrendeavtal sedermera icke kommit till stånd, rätt till ersättning för den skada som därigenom tillskyndas honom. Bestämmelsen är tvingande och gäller för både allmänna och sociala arrenden.

Föredragande statsrådet

Fiskeristyrelsen föreslog, att såväl skriftliga som muntliga upplåtelser av fiskerätt skulle äga giltighet men att endast de förstnämnda skulle omfattas av lagens skyddsregler för fiskearrendatorerna. Muntliga avtal skulle dock, där det ej berott på fiskearrendatorn att skriftligt avtal sedermera ej upprättats, medföra skadeståndsskyldighet för upplåtaren gentemot fiskearrendatorn. I promemorian avvisades förslaget, främst av principiella skäl. Det betecknades såsom synnerligen tveksamt, huruvida det var förenligt med allmänna principer om skadestånd i här ifrågavarande förhållanden att ålägga upplåtaren skadeståndsskyldighet för den skada, som drabbat arrendatorn genom att skriftligt avtal ej kommit till stånd, utan att samtidigt fö-

reskriva att den skriftliga formen *skall* iakttagas. I stället föreslogs en regel av samma innehåll som enligt 2 kap. 1 § nyttjanderättslagen gäller för jordbruksarrenden. Regeln innebär, att endast skriftliga avtal äger giltighet i enlighet med sitt innehåll men att muntliga avtal kan föranleda skadeståndsskyldighet enligt samma grunder som enligt fiskeristyrelsens förslag. Promemorians förslag har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna. Invändningar har dock framställts från några håll, bl. a. från fiskeristyrelsen, som har gjort gällande att fara för rättsförluster kan uppstå genom kravet på skriftlig form.

2 kap. 1 § nyttjanderättslagen erhöll sin nuvarande utformning i samband med tillkomsten av den sociala arrendelagstiftningen på jordbrukets område år 1943. Därvid förekom åtskillig diskussion om lämpligheten att kräva skriftlig form vid jordbruksarrende. Erfarenheterna av formkravet synes emellertid ha varit gynnsamma. Även om förhållandena vid jordbruksarrende och fiskearrende icke är helt jämförbara, talar de nämnda erfarenheterna till förmån för promemorians ståndpunkt. På grund av reglerna om minimitid och optionsrätt kan fiskearrendena i regel beräknas bli långvariga, vilket ökar behovet både för upplåtaren och fiskearrendatorn att skriftligen fixera arrendevillkoren för att därigenom undvika tvist om innehållet i dessa. För in-teckning av arrenderätten fordras skriftligt avtal liksom för möjligheten att i vissa fall genom tillträde erhålla skydd för arrenderätten vid överlåtelse av fastigheten. Med de väl uppbyggda intresseorganisationer, som förefinns, torde man kunna förvänta att formkravet kommer att snabbt bli känt för de befolkningsgrupper, som beröres av den föreslagna lagen.

Av skäl som nu anförts ansluter jag mig till promemorians förslag på denna punkt. Till frågan om giltigheten av muntliga avtal, som träffats innan den föreslagna lagen trätt i kraft, återkommer jag i samband med spörsmålet om övergångsbestämmelser.

6. Minimitid och optionsrätt

Föredragande statsrådet

De föreslagna reglerna om minimitid och optionsrätt är av central betydelse för den förbättring av fiskearrendatorernas rättsställning som åsyftas med det framlagda lagförslaget. Såväl i fiskeristyrelsens betänkande som i promemorian föreslås minimitiden till fem år i likhet med vad som gäller vid socialt jordbruksarrende. Även i övrigt är reglerna i huvudsak utformade på samma sätt som motsvarande stadganden i den sociala jordbruksarrendelagstiftningen. Från remissinstanserna har i allmänhet ingen erinran gjorts. Förslag har dock framställts såväl om längre som om kortare minimitid. Vidare har ifrågasatts begränsning av fastighetsägarens möjlighet att bryta optionsrätten genom en förklaring att han själv eller någon honom närstående skall utöva fisket. Från ett håll har föreslagits att bestämmelserna om livstidsarrende såsom saknande större praktisk betydelse måtte utgå.

Enligt min mening är det önskvärt att de nu ifrågavarande reglerna så nära som möjligt anslutes till motsvarande stadganden i fråga om jordbruksarrende i nyttjanderättslagen. Visserligen är, såsom påpekats under remissbehandlingen, förhållandena såtillvida annorlunda vid fiskearrende, att det för en fastighetsägare som önskar bryta sin arrendators optionsrätt i allmänhet är lättare att själv överta ett fiske än ett jordbruk. Lagstiftningen rörande sociala jordbruksarrenden har emellertid vunnit en viss hävd, och dess stadganden om minimitid och optionsrätt torde allmänt ha godtagits som berättigade. Tillräcklig anledning att i denna del föreslå andra regler beträffande fiskearrenden synes ej föreligga. Ej heller kan jag biträda det av en remissinstans framförda förslaget att, med avvikelse från vad som gäller såväl vid allmänt som vid socialt jordbruksarrende, utesluta möjligheten till livstidsupplåtelse. Jag ansluter mig därför till fiskeristyrelsens och promemorians ståndpunkt.

7. Upplåtelsens bestånd mot ny ägare av fastigheten

Gällande rätt

Vid överlåtelse av en fastighet behåller en nyttjanderätt med avseende på fastigheten givetvis giltighet, om säljaren gör förbehåll härom vid försäljningen. Vidare kan nyttjanderätten vara skyddad genom inteckning. Om intet av dessa båda fall föreligger, är den svenska rättens huvudregel, att nyttjanderätten ej kan göras gällande mot fastighetens nye ägare men att nyttjanderättshavaren i stället i princip kan kräva skadestånd av den tidigare fastighetsägaren. För de vanligaste nyttjanderätterna, arrende och hyra, har skyddet för nyttjanderätten emellertid på olika sätt förstärkts. Om arrendatorn tillträtt arrendet blir sålunda vid jordbruksarrende detta skyddat mot nya ägare av fastigheten, även om förbehåll vid försäljningen ej gjorts och nyttjanderätten ej heller blivit intecknad.

Föredragande statsrådet

Såsom framhålles i promemorian kan emellertid något tillträde i nyttjanderättslagens mening i regel icke äga rum vid fiskearrende. Endast om i detta ingår nyttjanderätt till markområde eller hus eller, möjligen, större fiskebyggnad kan lagens fordringar på tillträde anses uppfyllda. Förhållandena vid fiskearrende är därför i detta avseende i rätt hög grad annorlunda än vid jordbruksarrende.

Mot bakgrunden av vad nu anförts får man se fiskeristyrelsens förslag att upplåtelse av fiskearrende alltid skall vara skyddat mot ny fastighetsägare. Detta innebär — bortsett från ett av speciella förhållanden betingat stadgande som avser elektriska anläggningar — en nyhet för svensk rätt. Förslaget lämnades dock i allmänhet utan erinran av remissinstanserna. Från några håll, bl. a. från lagberedningen och kammarkollegiet, restes emellertid invändningar mot den av fiskeristyrelsen föreslagna lösningen. I stället förör-

dades en reglering i så nära överensstämmelse som möjligt med motsvarande stadganden rörande jordbruksarrende. Dessa önskemål tillmötesgicks i departementspromemorian. Därvid avvisades fiskeristyrelsens förslag främst av den anledningen, att det innefattade en regel av sådan principiell vikt att den icke borde införas i lagstiftningen genom en lag av så begränsad räckvidd som den nu aktuella. I promemorian framhölls också, att kombinerade upplåtelser av sådant slag att ett tillträde kunde äga rum torde vara ganska talrika, varför det kunde antagas, att en stor del av fiskearrendatorerna skulle få skydd genom den i promemorian föreslagna regeln.

Vid remissbehandlingen av promemorian har dess förslag på denna punkt lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Fiskeristyrelsens förslag har dock förordats av några instanser, bl. a. av styrelsen, som framhållit att bestämmelsen var av så vital betydelse för hela lagens syfte att de rent praktiska synpunkterna borde få vara avgörande. Från andra håll, bl. a. hovrätten för Övre Norrland, har föreslagits att som förutsättning för upplåtelsens bestånd skulle gälla att arrendatorn börjat utöva fisket eller annan rättighet som ingick i upplåtelsen. Ytterligare en lösning har anvisats, nämligen av arrendenämnden i Västmanlands län, som uttalat att förutsättningen för upplåtelsens bestånd borde vara att den nye fastighetsägaren vid överlåtelsen ägt eller bort äga kännedom om upplåtelsen.

Vid valet mellan de olika förslagen är att beakta syftet med kravet på tillträde vid jordbruksarrende, nämligen att en för en fastighetsspekulant lätt uppmärksammas omständighet skall tyda på att nyttjanderätt upplåtits. Detta krav har uppgivits i fiskeristyrelsens förslag. Jag ansluter mig till den i promemorian uttalade meningen, att en ur principiell synpunkt så betydelsefull nyhet i lagstiftningen icke bör införas utan övervägande i ett större sammanhang än det nu förevarande. Samma invändning kan riktas mot de övriga förslagen till ändring av den i promemorian förordade regeln. Det sist nämnda av dem, nämligen att förutsättningen för nyttjanderättens bestånd skall vara att den nye ägaren ägt eller bort äga kännedom om upplåtelsen, bygger visserligen på ett uttalande av lagberedningen i dess betänkande med förslag till ny jordabalk. Lagberedningens slutliga förslag i denna del och statsmakternas ståndpunktstagande till detta bör emellertid icke föregripas. Skulle en regel av antytt innehåll komma att införas beträffande jordbruksarrenden, torde frågan om vidtagande av motsvarande ändring i fiskearrendelagen få övervägas. Även förslaget om ovillkorlig rätt för fiskearrendator att låta inteckna nyttjanderätten, vilket framlagts i promemorian, innebär en avvikelse från vad som gäller vid jordbruksarrenden. Som lagberedningen framhållit torde lämpligheten av att i detta sammanhang införa en sådan regel kunna ifrågasättas. Även de praktiska olägenheter, som kammarkollegiet påpekat, talar mot att fränkänna ett mellan upplåtare och fiskearrendator i avtal träffat förbehåll om förbud mot in-teckning laga verkan. Vidare kan de av Örebro läns hushållningssällskap anförda betänkligheterna mot promemorieförslaget icke fränkännas visst berättigande. Vid bedömandet av skälen för och emot en ovillkorlig rätt till

inteckningsskydd bör särskilt beaktas, att upplåtarens skadeståndsskyldighet mot fiskearrendatorn i händelse av en försäljning av fastigheten utan förbehåll om fiskearrendets bestånd utgör ett väsentligt skydd för arrendatorn. I regel torde denna skyldighet leda till att upplåtaren gör förbehåll om arrenderätten vid en försäljning av fastigheten. Efter övervägande av samtliga dessa synpunkter har jag kommit till den uppfattningen, att ej heller i denna del avsteg nu bör göras från de regler som i samma hänseende gäller för jordbruksarrenden. I enlighet med det anförda förordar jag, att promemorians förslag i fråga om förutsättningarna för upplåtelsens bestånd mot ny ägare genomföres med den jämkningen, att laga verkan icke fränkännes en avtalsbestämmelse om att nyttjanderätten icke må intecknas.

8. Den lagtekniska utformningen av lagstiftningen

Under det förberedande arbetet med lagförslaget yppades delade meningar efter vilka principer den nya lagen i lagtekniskt hänseende skulle uppställas. Från flera håll uttalades den meningen, att lagen borde göras fullständig och utan hänvisningar till den allmänna nyttjanderättslagen. Enligt en annan uppfattning borde den nya lagen lämpligen inarbetas såsom ett nytt och särskilt kapitel i nyttjanderättslagen, medan en tredje meningsriktning rekommenderade en kompromiss mellan nämnda båda principer, innebärande en i formellt avseende självständig lag, som dock genom hänvisningar till nyttjanderättslagen i väsentliga hänseenden anknuter till dess regelsystem. Propositionens lagförslag följer sistnämnda princip.

Föredragande statsrådet

Förekomsten i lagtexten av hänvisningar till skilda stadganden i nyttjanderättslagen minskar otvivelaktigt den föreslagna fiskearrendelagens överskådlighet. Å andra sidan skulle en direkt utformning av samtliga bestämmelser — alltså utan hänvisningar — kräva ett omfattande arbete med anpassning av de ifrågavarande stadgandena i nyttjanderättslagen till förhållandena vid fiskearrenden. De flesta stadgandena kan nämligen ej oförändrade införas i fiskearrendelagen. Fiskeristyrelsen har i sitt förslag i viss utsträckning genomfört en sådan anpassning samt i övrigt i motiven hänvisat till att en analogisk tillämpning av bestämmelserna i 2 och 3 kap. nyttjanderättslagen ofta kunde vara på sin plats i frågor, som icke reglerades i den föreslagna lagen. Enligt min mening bör emellertid i fiskearrendelagen till ledning för rättstillämpningen uttömmande anges de bestämmelser i nyttjanderättslagen vilka skall tillämpas vid fiskearrenden. Därest detta skall ske utan hänvisning till nyttjanderättslagen måste fiskearrendelagen bli mycket omfattande samt dess färdigställande bli försenat. Härtill kommer att lagberedningen inom ett eller annat år väntas framlägga förslag till bl. a. en reviderad arrendelagstiftning. De nyheter som därvid är att emotse torde i sin tur komma att föranleda jämkningar även i fiskearrendelagen.

Vid nu angivna förhållanden har jag icke ansett mig kunna tillmötesgå

önskemålen att hänvisningarna helt skall slopas. I viss utsträckning har jag emellertid begränsat dem i förhållande till promemorians förslag till lagtext. Ledmotivet har därvid varit, att de bestämmelser som i regel är av praktisk betydelse för de avtalsslutande parterna intagits direkt i lagtexten, medan hänvisningarna avser sådana stadganden som blott i särskilda fall behöver tillämpas. Det är min förhoppning, att på detta sätt lagtexten icke skall visa sig svårhanterlig i sin användning i det praktiska rättslivet. Jag förmodar, att de önskemål vissa remissinstanser uttalat om en broschyr rörande den nya lagen kommer att tillgodoses därigenom att, på sätt vanligen brukar ske i samband med tillkomsten av ny lagstiftning, på enskilt initiativ utges kommentarer till lagen. Härjämte får jag erinra om möjligheterna för parterna i arrendeförhållandet att i viss utsträckning erhålla upplysningar av arrendenämnden och att, om mitt tidigare omnämnda förslag härom genomföres, erhålla biträde av särskilda för rådgivning i arrendefrågor utsedda personer.

Specialmotivering

1. Förslaget till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m.

1 §.¹

Föredragande statsrådet

I denna paragraf anges lagens tillämpningsområde. Avgränsningen härav har i sak utförligt behandlats i den allmänna motiveringen. Vissa frågor av mera formell eller teknisk art torde emellertid kräva ett närmare klarläggande.

Första stycket behandlar avgränsningen med hänsyn till ändamålet med fiskeupplåtelsen. I stort sett överensstämmer stadgandet med vad som föreslagits i fiskeristyrelsens betänkande och i departementspromemorian. Utbytet av uttrycket »binäringsfiske» i promemorians lagtext mot »annat fiske» kan betecknas som en redaktionell ändring. Härom hänvisas till den allmänna motiveringen.

Andra stycket avser s. k. kombinerade upplåtelser, d. v. s. upplåtelser som innefattar såväl fiskerätt som annan nyttjanderätt. Lagtexten överensstämmer i sak med fiskeristyrelsens förslag samt innebär i förhållande till promemorian endast den förändringen, att undantaget för vattenfallsrätt slopats.

I tredje stycket anges avgränsningen av lagens tillämpningsområde i fråga om kretsen av upplåtare. Området har utvidgats i förhållande till såväl fiskeristyrelsens som departementspromemorians förslag. Det av fiskeristyrelsen föreslagna undantaget för upplåtelse från fastighet, som tillhör kronan eller är av ecklesiastisk natur, har sålunda begränsats till att gälla upp-

¹ Paragrafindelningen i detta avsnitt hänför sig till det å sid. 108 ff. i propositionen upptagna lagförslaget

låtelse i samband med arrende av jordbruk, varjämte undantagen för upplåtelse av gemensamhetsfiske samt för viss upplåtelse från fiskearrendator borttagits. I promemorian föreslogs bl. a. undantag för upplåtelse av fiskerätt i samband med arbetsavtal ävensom för upplåtelse i vissa fall av gemensamhetsfiske, i fiskeområde ingående fiske samt oskiftat fiske eller annat samfällt fiske. Bortsett från att dessa undantag slopats överensstämmer stycket i sak praktiskt taget med promemorians förslag, ehuru det i redaktionellt hänseende helt omarbetats.

Departementspromemorian

Första stycket

I promemorian behandlas till en början vissa särskilda frågor rörande avgränsningen av lagens tillämpningsområde. Härom anföres bl. a. följande.

Liksom i fiskeristyrelsens förslag omfattar lagen endast skriftliga avtal, jämför 2 §. Upplåtelsen skall, för att omfattas av lagen, ha skett *mot vederlag*. Lagen är alltså tillämplig endast å till privaträtten hörande förmögenhetsrättslig fiskerätt och, i förekommande fall, annan nyttjanderätt upplåten genom skriftligt avtal mot vederlag. Utesluten från lagens tillämpningsområde är således dels familjerättslig nyttjanderätt (jämför bestämmelserna i 4 kap. 2—9 §§ testamentslagen), dels rent benefik upplåtelse. Vad sistnämnda slag av upplåtelse angår, är det dock uppenbart att fall kan tänkas, då en till formen vederlagsfri upplåtelse måste anses falla under lagen. Att så blir fallet om själva upplåtandet skett i en handling och bestämmandet av vederlaget i en annan, är tydligt. Vidare torde i fråga om kombinerad upplåtelse en bestämmelse, att vederlag icke skall utgå för fiskerätten men utgå för annan i upplåtelsen ingående rättighet, icke föranleda att fiskerätten anses ha upplåtits utan vederlag. Motsvarande torde böra gälla, om vederlaget knutits till fiskerätten och den andra rättigheten formellt erhålles utan vederlag. Det sagda följer av att upplåtelsen måste betraktas som en enhet även i vad gäller vederlagsbestämmelserna. Förhållandet blir självfallet ett annat om det befinnes vara fråga om två självständiga upplåtelse. Detta torde dock höra till undantagen, om det endast är fråga om en upplåtelse. Avgörande för huruvida en till formen vederlagsfri upplåtelse i själva verket måste anses ha skett mot vederlag, bör vidare vara upplåtelsens verkliga karaktär; parternas konstruktion av avtalet bör alltså icke vara utslagsgivande.

Såsom förut antytts omfattar lagen icke upplåtelse, som grundas på ett offentlig-rättsligt förhållande.

Frågan om vad som innefattas i ordet »fiskerätt» torde i allmänhet icke komma att vålla några svårigheter vid tillämpningen. I vissa fall kan dock tvekan tänkas uppkomma. Till ledning för avgränsningen bör i första hand läggas vad i fiskerättslagen åsyftas med begreppet samt innehållet i 1 § första stycket fiskeristadgan. — Den fastighet som är föremål för fiskerätten kan vara av olika natur; upplåtelse kan ske av fiske å »fiskeri, varmed äganderätten till grunden ej är förenad» (jämför 5 § 1895 års lag angående vad till fast egendom är att hänföra) eller av fiske å andra fiskefastigheter (sådana förekommer undantagsvis) eller, slutligen, av fiske å vattenområde till fastighet av annat slag, exempelvis jordbruksfastighet. Beträffande upplåtelse av såväl fiskerätt som annan nyttjanderätt hänvisas till andra stycket.

Såsom fiskeristyrelsen anfört (betänkandet s. 26) måste bedömandet av för vilket ändamål upplåtelsen ägt rum ske med hänsyn till omständigheterna vid avtalets tillkomst. Härvid må hänvisas till vad som gäller vid sociala jordbruksarrenden. Avgörande bör alltså ytterst bli de objektiva omständigheter som kännetecknar upplåtelsen. Självklart är att bland dessa omständigheter svaret på frågan, huruvida fiskevattnets avkastning är tillräcklig för att upplåtelsen skall kunna omfattas av lagen, måste tillmätas stor betydelse.

I detta sammanhang må anmärkas, att med det tillämpningsområde som lagen föreslås skola erhålla några särskilda bestämmelser icke torde erfordras för de fall då tillämpningen av lagen beror av att arrendatorn redan innehar fiskerätt. Sådana fall torde nämligen bli mycket sällsynta, och lösandet av de problem som därvid kan uppstå torde kunna överlämnas åt rätts-tillämpningen. Det kunde visserligen ifrågasättas att icke låta lagen av sådan orsak bli tillämplig, men detta skulle i vissa, ehuru dock säkerligen mycket sällsynta fall kunna motverka en rationell fiskevård. Sådan verkan kan tänkas, då en husbehovsfiskare övergår till yrkesfiske genom att vart efter annat arrendera olika fiskevatten med liten avkastning. Även andra skäl kan anföras för bibehållandet av denna möjlighet att få fisket inordnat under de sociala reglerna.

Med uttrycket »åt annan» åsyftas viss person. Lagen avses alltså icke bli tillämplig å fiskeservitut, vilka ju gäller till förmån för viss fastighet. Det må i detta sammanhang anmärkas, att lagen i princip omfattar upplåtelse från alla kategorier av upplåtare. I tredje stycket angives emellertid vissa fall, då lagen icke avses äga tillämpning.

I annat sammanhang behandlas i promemorian den i ett par remissyttrandet över fiskeristyrelsens betänkande upptagna frågan om upplåtelse till sammanslutningar av fiskare. Här om anføres i promemorian:

Vad beträffar upplåtelse till sammanslutningar av fiskare torde böra gälla samma regler som i fråga om den sociala arrendelagstiftningen på jordbrukets område. Ehuru denna lagstiftning, såsom framgår av ett flertal av dess bestämmelser, utformats med tanke på att arrendatorn skulle vara en fysisk person, torde dock bestämmelserna vara tillämpliga även då arrendatorn är en juridisk person (jfr beträffande sambruksföreningar SOU 1946: 70, s. 100). Hinder torde därför icke föreligga mot att en sammanslutning av yrkesfiskare erhåller lagens skydd beträffande ett av föreningen drivet och arrenderat yrkesfiske.

Andra stycket

Rörande detta stycke anføres i promemorian till en början följande.

Såsom framgår av bestämmelsen måste sådan kombinerad upplåtelse, varå lagen skall få tillämpning, alltid innehålla upplåtelse av ett sådant fiske som sägs i första stycket. Övrig rätt som ingår i upplåtelsen måste, förutom att vara upplåten mot vederlag, vara av sådan art att 1 kap. nyttjanderättslagen därå äger tillämpning. Härunder faller exempelvis icke blott nyttjanderätt till fast egendom utan även upplåtelse av nyttjanderätt till hus, som är beläget å annans grund, samt av jakträtt. För att lagen skall bli tillämplig å upplåtelsen kräves emellertid ytterligare att densamma huvudsakliga ändamål är idkande av fisket. Såsom förut i den allmänna motiveringen anförts bör i fråga om inbördes självständiga upplåtelse för varje upplåtelse för sig avgöras, vilken lag som skall äga tillämpning å upplåtelsen.

I detta sammanhang behandlas även upplåtelser av s. k. fisketorp. Upplåtelsen omfattar i dessa fall dels ett torp eller en annan mindre fastighet, dels fiskevatten som hör till annan eller andra fastigheter, mestadels det gods varunder torpet lyder. Meningen med en sådan upplåtelse är att nyttjanderättshavaren huvudsakligen skall livnära sig av fisket. Om upplåtelser av detta slag anföres i promemorian:

Fiskeristyrelsen har i motiven (betänkandet s. 30) funnit att fisketorpen borde lämnas utanför lagstiftningen. Motsvarande undantag har emellertid icke influtit i lagtexten. Det torde ock rent lagtekniskt stöta på svårigheter att utforma ett sådant undantag. Emellertid synes frågan ha ganska ringa praktisk betydelse. Såsom fiskeristyrelsen framhållit torde omständigheterna ofta vara sådana att samma regler tillämpas för fiskerätten som om densamma ingått i jordbruksarrendet. Härvid kommer, såvida ej fisket är det huvudsakliga i upplåtelsen, oftast de sociala arrendereglerna att gälla för såväl jordbruket som fisket. Skulle åter fiskerättsupplåtelsen befinnas utgöra en helt fristående upplåtelse torde inga bärande skäl kunna åberopas mot att lagen tillämpas å densamma, om förutsättningarna i övrigt föreligger. I de fall åter då upplåtelsen av jordbruket och fisket måste anses utgöra en enda kombinerad upplåtelse och dennas huvudsakliga ändamål är idkande av fisket torde lagen böra erhålla tillämpning å upplåtelsen i likhet med vad som gäller beträffande andra blandade upplåtelser, vilkas huvudsakliga ändamål är sådant som nyss nämnts.

Tredje stycket

Beträffande de i promemorian föreslagna undantagen från lagens tillämpningsområde, som fått sin motsvarighet i det nu framlagda lagförslagens 1 § tredje stycket, behandlas vissa avgränsningsfrågor i promemorian, varvid till en början anföres följande.

Undantaget för fiskerätt som upplåtes i samband med arrende för jordbruksändamål från fastighet som tillhör kronan eller utgör ecklesiastisk fastighet eller universitetsjord m. m. motsvaras beträffande enskildas och kommuners upplåtelser av stadgandet under b) om undantag för upplåtelse som helt eller delvis utgöres av socialt eller kommunalt arrende. Av tekniska skäl är dock undantaget under a) något mera vittgående, i det att det avser alla fiskerättsupplåtelser i samband med arrende av jordbruksegendom. (Angående detta uttryck jämför förordningen ang. grunder för förvaltningen av viss kronoegendom samt stadgan ang. utarrendering av universitetsjord.) Undantaget omfattar sålunda även fiskerättsupplåtelser i samband med sådana upplåtelser av jordbruksegendom som beträffande enskildas upplåtelser regleras i 49 § näst sista stycket nyttjanderättslagen (huggartorp eller annat därmed jämförligt arbetarboställe). Å upplåtelse som avses under a) blir alltså lagen, om förutsättningarna i övrigt är för handen, tillämplig då exempelvis endast fiskerätt upplåtes, eller sådan rätt upplåtes i samband med arrende för annat ändamål än jordbruk eller i samband med hyra eller sådan partiell nyttjanderätt, varå 1 kap. 1 § nyttjanderättslagen äger tillämpning. Ett villkor för tillämpning i fråga om blandad upplåtelse är självfallet alltid att upplåtelsens huvudsakliga ändamål är idkande av fisket. — Med »fastighet av ecklesiastisk natur» avses sådan fastighet varå 1 § lagen den 4 jan. 1927 ang. tillstånd till försäljning av kyrklig jord m. m. äger tillämpning. Med uttrycket »förvaltas av universitet eller annan inrättning, som icke avses i 49 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom» har

åsyftats att, beträffande fiskerättsupplåtelser i samband med jordbruksarrende, göra undantag för samma kategorier av upplåtare, fränsett kronan, kyrkan och kommunerna, vilka icke omfattas av de sociala arrendebestämmelserna på jordbrukets område. Härigenom undantagna är således, åtminstone i regel, upplåtelser från stiftelser, vars styrelse utgöres av statsmyndighet eller tillsättes av sådan myndighet, eller vars räkenskaper är föremål för granskning i riksräkenskapsverket eller som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar.

I fråga om det i promemorians förslag under b) upptagna undantaget för kombinerad upplåtelse, vilken helt eller delvis utgöres av arrende som avses i 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen eller i lagen med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord, hänvisas i promemorian främst till den allmänna motiveringen. Beträffande den närmare avgränsningen av lagens tillämpningsområde anmärkes, att på grund av undantaget för upplåtelse som avses i 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen även sådan upplåtelse som åsyftas i näst sista stycket av nämnda paragraf (huggaretorp och annat därmed jämförligt arbetarboställe) undantages från lagens tillämpningsområde, ehuru endast vissa av specialregleringens bestämmelser äger tillämpning å dessa upplåtelser.

Föredragande statsrådet

Första stycket

Beträffande första stycket ansluter jag mig till de nyss anförda uttalandena i promemorian. En remissinstans har ifrågasatt, huruvida skäl verkligen finns att i detta sammanhang skydda andra än fysiska personer. Naturligtvis kan det understundom vara vanskligt att avgöra, huruvida ett fiske som upplåtits till en sammanslutning bör betecknas som yrkesfiske eller eljest kan anses vara av väsentlig betydelse för medlemmarnas försörjning. Svårigheten torde emellertid ej vara så stor, att den bör föranleda att upplåtelser till sammanslutning undantages från fiskearrendelagens skydd. Även om sådana upplåtelser f. n. ej torde vara vanliga, kan det i vissa fall, t. ex. där större belopp erfordras för inköp av redskap m. m., måhända visa sig praktiskt för en grupp fiskare att bilda en sammanslutning, som arrenderar ett fiske. — Då begreppet fiskearrende bör avse jämväl de kombinerade upplåtelser, varå lagen är tillämplig, har begreppet fått utgå ur 1 § första stycket och flyttats till 2 §.

Andra stycket

Även beträffande detta stycke instämmer jag i vad som anförts i promemorian.

Tredje stycket

Som förut anförts har tredje stycket i promemorians lagförslag helt omarbetats. I sak innebär omarbetningen i stort sett följande. Det under a) upptagna undantaget för fiskerätt som upplåtes i samband med arbetsavtal

ävensom undantaget under c) för upplåtelse av gemensamhetsfiske, oskiftat fiske eller annat samfällt fiske till delägare i fisket har helt slopats. Kvar står därefter av de i promemorian föreslagna undantagen *dels* undantaget under a) för fiskerätt som upplåtes i samband med upplåtelse på arrende av sådan jordbruksegendom, som tillhör kronan, utgör fastighet av ecklesiastisk natur eller förvaltas av universitet eller annan inrättning, som icke avses i 2 kap. 49 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, *dels* sådan kombinerad upplåtelse, vilken helt eller delvis utgör socialt jordbruksarrende eller arrende som avses i lagen med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord. I syfte att vinna en förenkling av lagtexten har denna omarbetats, varvid i stället för en beskrivning av de fall där lagen icke äger tillämpning använts metoden att positivt ange lagens tillämpningsområde. Därvid har gränsen dragits något annorlunda än i promemorians förslag.

Vad först angår upplåtelser från *enskild person* är gränsdragningen densamma som i promemorians förslag. Om det i upplåtelsen ingående jordbruksarrendet är ett socialt arrende, d. v. s. är av den beskaffenhet som avses i 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen, blir fiskearrendelagen ej tillämplig. I annat fall blir sistnämnda lag emellertid att tillämpa, givetvis under de allmänna förutsättningar som finns upptagna i första och andra styckena i paragrafen. Till upplåtelse av *enskild person* får räknas även det i 2 kap. 49 § särskilt nämnda fallet, där jordbruksarrendet omfattar mark, som förvärvats av delägare i häradsallmänning m. m. men ej blivit införlivad med allmanningen. Dödsbo torde, liksom vid tillämpningen av 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen, vara att jämföras med *enskild person*.

En viss ändring i promemorians gränsdragning har däremot företagits beträffande upplåtelser från *andra* i 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen avsedda rättssubjekt än *enskilda personer*. Dessa rättssubjekt utgöres av *dels* bolag, föreningar och stiftelser, *dels* fideikommiss, *dels* häradsallmänningar jämte vissa andra allmänningar. I fråga om *bolag, förening, stiftelse* och *allmänning* av ifrågavarande slag avser 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen endast jordbruksarrende, som omfattar högst 50 hektar odlad jord. Vid större jordbruksarrenden gäller den sociala lagstiftningen däremot ej. I fall av kombination mellan fiskerätt och ett sådant större jordbruksarrende skulle fiskearrendelagen, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda, därför bli tillämplig enligt promemorians förslag men ej enligt det nu framlagda förslaget. Vid en kombinerad upplåtelse, som omfattar fiskerätt i förening med arrende av jordbruk om mer än 50 hektar odlad jord, torde förhållandena emellertid knappast i något fall vara sådana, att fisket kan anses vara det väsentliga ändamålet med upplåtelsen. Enligt min mening kan det därför ej möta några betänkligheter att bortse från sådan kombination.

Beträffande upplåtelser från *fideikommiss* gäller det nyss sagda, därest jordbruksarrendet avser gård, torp eller annan jordbrukslägenhet, som lyder under huvudgården. Avser upplåtelsen däremot huvudgården eller en del av denna omfattas den aldrig av 2 kap. 49 § nyttjanderättslagen. En-

ligt promemorians förslag men ej enligt det nu framlagda förslaget kan vid en sådan upplåtelse, om fiskerätt ingår, fiskearrendelagen vara att tillämpa. Upplåtelser av dylikt slag torde emellertid vara sällsynta. Vidare är att märka, att upplåtelse som berör huvudgården enligt gällande bestämmelser rörande fideikommiss, fränsett speciella undantagsfall, ej blir bindande för ny innehavare av fideikommisset. 1 kap. 9 § nyttjanderättslagen, som innehåller föreskrifter om bundenhet i viss utsträckning för ny innehavare, avser nämligen ej huvudgård. Under dessa omständigheter torde ej heller i fråga om huvudgård till fideikommiss den ändrade gränsdragningen i förhållande till promemorians förslag vara av egentlig praktisk betydelse.

I fråga om upplåtelser från kommun gäller lagen den 12 april 1946 med särskilda bestämmelser om arrende av viss kommunal jord. Lagen avser upplåtelse av jord, som i sin helhet ligger utom fastställd stadsplan eller byggnadsplan och har en areal av högst 50 hektar odlad jord. Om arealen odlad jord överstiger 50 hektar, torde en i upplåtelsen ingående fiskerätt knappast kunna vara det väsentliga. I övriga fall av upplåtelser som innefattar såväl jordbruksarrende som fiskerätt, på vilka den kommunala arrendelagen ej blir tillämplig, synes knappast någon anledning föreligga att tillämpa fiskearrendelagen.

Kronojord och ecklesiastisk jord m. m. omfattas ej av den sociala arrendelagstiftningen i nyttjanderättslagen. I detta fall har endast den ändringen gjorts i promemorians gränsdragning, att uttrycket »i samband med» ersatts av formuleringen att jordbruksarrende »ingår i» upplåtelsen. I sak torde detta ej innebära någon ändring. »I samband med» synes nämligen i detta fall böra tolkas som ett krav på att kombinerad upplåtelse enligt andra stycket skall föreligga.

Jag vill understryka, att vad jag nu anfört rörande tredje stycket endast avser kombination mellan upplåtelse av fiskerätt och jordbruksarrende. Avser upplåtelsen blott fiskerätt eller fiskerätt i kombination med annan nyttjanderätt än jordbruksarrende, gäller givetvis reglerna i första och andra styckena även för upplåtelser från andra rättssubjekt än enskilda personer.

Vad angår fiskearrendelagens verkningar på den lapparna enligt särskilda författningsstadganden tillkommande fiskerätten kan, såsom länsstyrelsen i Jämtlands län framhållit, vissa svårigheter uppkomma. Om exempelvis en upplåtelse av fiskerätt inom område, som blivit anvisat till lapparnas uteslutande begagnande, ansetts kunna företagas utan fara för tillgången på fisk och utan besvärande intrång för lapparna och alltså stått i överensstämmelse med lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, kan förhållandena ha ändrats i dessa hänseenden vid arrendeperiodens utgång. Skulle fiskearrendatorn i ett sådant fall under åberopande av sin optionsrätt få arrendet förlängt, kunde detta sägas stå i mindre god överensstämmelse med grunderna för nyssnämnda lag. Jag förutsätter emellertid, att dessa svårigheter kan bemästras, i erforderligt fall med anlåtande av möjligheterna till dispens från bestämmelsen om optionsrätt.

2 §.

Föredragande statsrådet

I 2 § har med stadgandet i 2 kap. 1 § nyttjanderättslagen som förebild upptagits regler om avtalets form. Beträffande motiven torde jag i första hand få hänvisa till den allmänna motiveringen samt till sistnämnda lagrumms förarbeten. Paragrafen överensstämmer i sak med såväl bestämmelsen i nyttjanderättslagen som promemorieförslaget. Vissa redaktionella jämkningar har emellertid företagits.

Vid remissbehandlingen av promemorian gjorde *kammarkollegiet* några erinringar i fråga om den redaktionella utformningen av denna paragraf. Kollegiet ansåg det önskvärt, att i lagtexten tydligare utsades att någon nyttjanderätt ej kunde göras gällande med stöd av ett muntligt avtal, samt anförde härom att redan transponeringen av de i 2 kap. 1 § nyttjanderättslagen använda orden »har fastigheten övertagits till brukande mot lega» till uttrycket i 2 § andra stycket av lagförslaget »har fiskearrendator börjat utöva rättighet, som ingår i upplåtelsen», ur denna synpunkt ingav betänklighet. Orden i tredje stycket »rättigheten upphörde» syntes enligt kollegiet i ganska hög grad fördunkla innebörden av ifrågavarande formkrav.

Även om vad kammarkollegiet sålunda anfört icke kan fränkännas ett visst berättigande, torde det dock enligt min mening med erforderlig tydlighet framgå av sammanhanget, att med ordet »rättighet» här åsyftas en befogenhet enligt ett muntligt avtal, som icke rättsligen kan göras gällande i enlighet med sitt innehåll men dock, om avtalsbestämmelserna icke efterleves, under vissa förutsättningar kan föranleda skadeståndsskyldighet för upplåtaren gentemot fiskearrendatorn. Då lagtexten synes bli alltför komplicerad, om detta uttryckligen skall angivas, har någon omformulering i den av kammarkollegiet förordade riktningen icke företagits.

Rörande den närmare innebörden av bestämmelserna i förevarande paragraf må i övrigt anföras följande.

Första stycket

Genom detta stadgande göres skriftlig form obligatorisk för upplåtelse av fiskearrenden som är av beskaffenhet att falla under lagen. Muntliga avtal om dylika arrenden saknar verkan som upplåtelseavtal. Enligt andra stycket skall dock sådant avtal, om rättighet däri börjat utövas, få viss verkan. Upplåtelseavtalet skall innehålla samtliga villkor som betingas. Ändringar eller tillägg till det skriftliga avtalet blir utan verkan, om de ej avfattas skriftligen. Härutinnan, liksom i fråga om tolkningen i övrigt av paragrafen, må hänvisas till förarbetena till nyttjanderättslagens motsvarande regel. Såsom av nämnda förarbeten framgår avses emellertid endast sådana ändringar eller tillägg som har karaktären av egentliga kontraktsbestämmelser. Andra tilläggsöverenskommelser erhåller, även om de härleder sig från arrendeförhållandet, giltighet mellan parterna.

Såsom ovan antytts gäller bestämmelsen i första stycket endast upplåtel-

ser av sådana fisken som är av den natur att de kan erhålla lagens skydd. Upplåtelse, vars ändamål icke är yrkesfiske eller fiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning, d. v. s. i första hand alla upplåtelser till amatörfiske, beröres icke. Sådan upplåtelse kan alltså utan hinder av förevarande bestämmelse med giltig verkan företagas muntligen.

Andra stycket

Ansvar för att skriftlig form iakttages har lagts på upplåtaren. Har arrendatorn börjat utöva rättighet som ingår i upplåtelsen kan han, om skriftligt avtal ej kommer till stånd, tillerkännas skadestånd för den skada som därigenom tillskyndas honom. Med regeln avses att fiskearrendatorn skall erhålla ersättning både för direkta förluster, exempelvis arbete som han nedlagt på fiskevårdande åtgärder, och den vinst som uteblivit till följd av att giltigt arrendeavtal ej kommit till stånd. En förutsättning för arrendatorns skadeståndsrätt är dock att det ej berott på honom att skriftligt avtal ej upprättats. En vägran från arrendatorns sida att underteckna skriftlig handling medför alltså att han går förlustig rätten till skadestånd. Därutöver kan naturligen upplåtaren i sådant fall kräva att arrendatorn skall upphöra med fisket. Någon skadeståndsskyldighet ådrager sig däremot icke denne genom en vägran att underteckna skriftligt kontrakt.

Tredje stycket

Motsvarande regel beträffande jordbruksarrenden återfinnes i 2 kap. 1 § tredje stycket nyttjanderättslagen. Såsom tidpunkt för rättighetens upphörande torde böra betraktas den dag arrendatorn enligt myndighets beslut eller rättsförhållandet mellan parterna är lagligen skyldig att upphöra med utövandet av rättigheten.

3 och 4 §§.

Föredragande statsrådet. Dessa paragrafer innehåller reglerna om minimid och optionsrätt samt motsvarar i huvudsak 2 kap. 2 § första stycket och 50—52 §§ nyttjanderättslagen. Bestämmelserna har behandlats i den allmänna motiveringen. I förhållande till departementspromemorians förslag har den ändringen gjorts, att en motsvarighet till stadgandet i 2 kap. 52 § nyttjanderättslagen rörande tillkännagivande från arrendator att han ej vill begagna sig av sin optionsrätt införts i 4 §. Enligt promemorieförslaget blev samma stadgande i stället tillämpligt genom en hänvisning i 7 §. Härjämte har andra stycket av 4 § i promemorieförslaget inarbetats i en särskild paragraf (5 §). På förslag av lagberedningen har vidare avfattningen av 3 § bringats i närmare överensstämmelse med motsvarande stadgande i 2 kap. 2 § nyttjanderättslagen genom att i första stycket andra punkten det i promemorian föreslagna ordet »gälla» utbyts mot »anses ingånget» samt ordet »likväl» fått utgå. Även i övrigt har vissa redaktionella jämkningar företagits.

5 §.

Föredragande statsrådet. Denna paragraf motsvarar i huvudsak 4 § andra stycket i promemoriaförslaget men har, i anslutning till stadgandet i 3 § första stycket i förevarande förslag, utvidgats till att avse icke blott gemensamhetsfiske utan även huvudgård till fideikommiss, boställe eller annan fastighet, varöver upplåtaren icke äger förfoga utöver sin egen besittningstid. Stadgandet, som ej har någon direkt motsvarighet i nyttjanderättslagen, innehåller en erinran om vad som även utan uttrycklig bestämmelse torde gälla. Som en dylik erinran torde detsamma dock kunna vara av visst värde för det praktiska rättslivet.

6 §.

Föredragande statsrådet. Paragrafen överensstämmer, frånsett en redaktionell jämkning, med 5 § i promemoriaförslaget samt har sin närmaste motsvarighet i nyttjanderättslagen i dennas 2 kap. 28 §. Den behandlar arrendets bestånd mot ny ägare, då i upplåtelsen ingår nyttjanderätt till markområde eller byggnad eller hyresrätt till del av hus. Skulle i något fall markområde eller byggnad, som avses i paragrafen, vid överlåtelsen icke ingå i den nye ägarens förvärv, torde skydd icke kunna komma i fråga på grund av bestämmelserna i förevarande paragraf. Självfallet kan emellertid även i sådant fall fiskerättens bestånd mot nye ägaren tryggas genom in-teckning, därest i avtalet ej annat stadgats, eller vara skyddat genom förbehåll. Skulle emellertid fiskerätten av förut antydd orsak upphöra att gälla, synes rättsförhållandet beträffande återstoden av upplåtelsen böra bedömas enligt reglerna i nyttjanderättslagen.

I fråga om lagtextens uttryck »hus eller annan byggnad eller del av hus» framhölls i *departementspromemorian*, att orsaken till att begreppet byggnad nämnts särskilt var att begreppet hus möjligen icke täckte varje slags byggnad, av vilken tillträde enligt förevarande paragraf kunde ske. *Kammarkollegiet* har emellertid gjort invändning mot användningen av begreppet »byggnad» samt anfört:

Genom att med »hus» sidoställes »annan byggnad» åsyftas att undvika risken av en snäv tolkning av begreppet hus. Om detta över huvud har någon praktisk betydelse innebär det en anvisning att nyttjanderättsohjektet kan vara något annat än som avses med hus i 3 kap. 1 § nyttjanderättslagen. Lämpligheten av att här införa begreppet byggnad är dock diskutabel i betraktande av att till grund för tolkningen ej kan läggas den innebörd som i byggnadslagstiftningen och därtill anknuten rättspraxis givits åt termen byggnad.

Kammarkollegiets erinring har icke föranlett ändring av lagtextens utformning. Användningen av uttrycket byggnad i detta sammanhang synes motiverad bl. a. med hänsyn till att t. ex. större fiskebyggnader, som ej kan betecknas som hus, i vissa fall torde kunna vara föremål för tillträde i lagens mening.

7 §.

Föredragande statsrådet. Första stycket i 7 § överensstämmer i sak med 6 § i departementspromemorians förslag och har i fiskeristyrelsens förslag sin motsvarighet i 13 § tredje stycket. Motsvarande stadgande rörande jordbruksarrende, som återfinnes i nyttjanderättslagen 2 kap. 9 § första stycket, har delvis annan innebörd. Sålunda är dödsbo, som önskar överlåta arrendet, enligt sistnämnda lagrum skyldigt att i första hand hembjuda jordägaren att återtaga fastigheten.

Såsom framgår av paragrafens lydelse medför ej arrendatorns död att arrendeförhållandet upphör. Skulle emellertid dödsbodelägarna icke vilja vidbliva arrendet, kan de antingen uppsäga avtalet, i vilket fall arrendet upphör å tid som sägs i 2 kap. 39 § nyttjanderättslagen, eller ock i sitt ställe sätta annan med vilken upplåtaren skäligen kan nöjas. I det senare fallet har dödsbodelägarna möjlighet att betinga sig ersättning för arrenderättens värde.

Andra stycket har i sak samma innehåll som 13 § fjärde stycket i fiskeristyrelsens förslag samt 2 kap. 9 § andra stycket nyttjanderättslagen. Promemorieförslagets 6 § innehöll ej något andra stycke. I stället hänvisades i dess 7 § till den del av det nyssnämnda lagrummet i nyttjanderättslagen, som motsvarar första punkten i det nu behandlade stycket.

Mot vissa remissinstansers förslag om hembudsskyldighet anfördes i d e p a r t e m e n t s p r o m e m o r i a n :

Vid fiskearrenden torde upplåtaren i flertalet fall vara mindre beroende av arrendatorns person än som är fallet vid jordbruksarrenden. Stadgande om hembudsskyldighet torde därför kunna undvaras. Därtill kommer att en bestämmelse om hembudsskyldighet nödvändigt måste föra med sig bestämmelser angående förfarandet i sådana fall, då upplåtaren visserligen är villig att återtaga arrendet men vägrar att erlagga den av dödsboet begärda lösensumman. Sådana bestämmelser skulle åtskilligt komplicera lagtexten och säkerligen ge upphov till flera tvister vid tillämpningen än den av fiskeristyrelsen föreslagna regeln.

Som motivering för att i promemorians 7 § hänvisning skett endast till första delen av 2 kap. 9 § andra stycket nyttjanderättslagen anfördes i promemorian följande.

Går änkan i nytt gifte torde det, oftare än vid markarrenden, kunna inträffa att mannen icke bedriver fisket. Då i sådana fall upplåtaren icke kan åberopa, att annan person än förut bedriver fisket, torde skälet till att upplåtaren skall kunna uppsäga arrendet ha bortfallit. På grund av nu anförda skäl torde änkan böra medges rätt att fortsätta med arrendet, även om hon ingår nytt äktenskap. Även med hänsyn till att makarna i ett äktenskap numera ofta har var sin förvärvskälla samt att de enligt giftermålsbalkens regler bedömes såsom två självständiga rättssubjekt, framstår en sådan ordning som naturlig.

Föredragande statsrådet. Vad först angår frågan om hembudsskyldighet torde upplåtaren, såsom framhålles i departementspromemorian, vid fiskearrenden vara mindre beroende av arrendatorns person än vid jordbruksarrenden. I sistnämnda fall kan tvistigheter lättare uppkomma, t. ex. i fråga

om den jordägaren åliggande byggnadsskyldigheten. Härjämte bör beaktas, att hembudsskyldigheten med nödvändighet leder till ett tämligen komplicerat förfarande. Även om arrendatorns person givetvis icke helt saknar betydelse för upplåtare av fiskerätt, har jag med hänsyn till de angivna omständigheterna funnit övervägande skäl tala mot hembudsskyldigheten.

I fråga om rätt för livstidsarrendators änka att behålla nyttjanderätten vid omgifte finner jag vad som anförts i promemorian icke utgöra tillräckligt skäl att avvika från nyttjanderättslagens reglering. Jag förordar alltså ett stadgande i full överensstämmelse med 2 kap. 9 § andra stycket nyttjanderättslagen.

8 §.

Föredragande statsrådet. Denna paragraf motsvaras i departementspromemorians förslag av hänvisningar i förslagets 7 § till 2 kap. 7 § och 8 § första stycket nyttjanderättslagen. I sak har någon förändring icke företagits i promemorieförslaget i denna del.

Någon motsvarighet till stadgandet i 2 kap. 8 § andra stycket nyttjanderättslagen om rätt för arrendator att, då arrendeavtalet avser viss tid som ej understiger tio år, frånträda arrendet eller sätta annan i sitt ställe har icke upptagits i förevarande förslag. I promemorian anfördes i detta hänseende:

Det kunde övervägas att stadga rätt för arrendatorn att under löpande arrendetid, ev. med rätt till lösen, frånträda avtalet då viss tid gått eller då arrendeavtalet slutits för viss längre tid (jfr 2 kap. 8 § andra stycket nyttjanderättslagen). Men då det i vissa fall skulle kunna bli svårt för upplåtaren att få arrendet utarrenderat ånyo på lika förmånliga villkor som förut, synes det bäst att i detta hänseende avvakta erfarenheterna från lagens tillämpning. Det kan nämligen antagas, att en sådan uppsägningsrätt skulle kunna minska jordägarnas villighet att upplåta fiskearrenden.

De i 8 § föreslagna stadgandena är enligt min mening av den praktiska betydelse för parterna, att de lämpligen bör fullständigt intagas i fiskearrendelagen i stället för att göras tillämpliga genom hänvisning till lagrum i nyttjanderättslagen. På de skäl som angivits i promemorian föreslår jag ingen motsvarighet i fiskearrendelagen till stadgandet i 2 kap. 8 § andra stycket nyttjanderättslagen. Frågan synes för övrigt, då det gäller fiskearrenden, i regel sakna praktisk betydelse. Arrendeperioderna torde mera sällan avse så lång tid som tio år och när så är fallet torde det sällan finnas skäl för upplåtaren att motsätta sig en överlåtelse av arrenderätten.

9 §.

Föredragande statsrådet. Genom denna paragraf, som i huvudsak motsvarar 7 § i promemorians lagförslag, göres vissa bestämmelser i nyttjanderättslagen tillämpliga på sådana upplåtelser, som omfattas av fiskearrendelagen. På grund av fiskearrendenas natur kan de för markarrendena gällande reglerna icke alltid tillämpas i full utsträckning; giltigheten anges därför beträffande reglerna i 2 kap. nyttjanderättslagen skola inträda i tillämpliga delar. I fiskeristyrelsens förslag undveks i stort sett hänvisningar till

nyttjanderättslagen. Skälen för att metoden med sådana hänvisningar likväl valts i det nu framlagda förslaget har behandlats i den allmänna motive- ringens avsnitt rörande den lagtekniska utformningen av fiskearrendelagen.

Bestämmelserna i 1 kap. nyttjanderättslagen skall i den mån icke annat följer av stadgandena i 1—8 §§ i fiskearrendelagen tillämpas även på fiske- arrenden. Avtal om fiskearrende på viss tid blir alltså enligt 1 kap. 1 § nytt- janderättslagen i regel icke bindande mer än femtio år beträffande fastighe- ter på landet och tjugufem år beträffande fastigheter i stad. För upplåtelse från kronan gäller dock, enligt 8 § i kapitlet, icke någon tidsbegränsning. Skriftligt avtal kan enligt 2 § och vissa bestämmelser i inteckningsförord- ningen intecknas.

De ändringar som företagits i promemorians 7 § föranledes i några fall av att direkt i lagtexten intagits vissa bestämmelser utöver dem som återfin- nes i promemorieförslaget. Sålunda har som tidigare anförts hänvisning- arna till nyttjanderättslagen 2 kap. 7 §, 8 § första stycket och 52 § utan änd- ring i sak ersatts med direkta stadganden i respektive 8 § andra och första styckena samt 4 § i förevarande lagförslag. Hänvisningen till 2 kap. 9 § andra stycket första delen har med viss ändring i sak utbytt mot ett andra stycke i 7 §. Undantaget för elektrisk anläggning har utgått vid hänvisningen till nyttjanderättslagen 2 kap. 18 §. I övrigt har en uppdelning skett av hänvisningarna på två grupper, varvid den ena gruppen lagrum gjorts till- lämplig endast å kombinerade upplåtelser, i vilka ingår jordbruksarrende. I samband därmed har hänvisningarna utvidgats till att avse även bestäm- melserna om underhållsskyldighet och syn i 10—13 §§ i 2 kap. nyttjande- rättslagen, varvid hänvisningen till 61 § utgått. Slutligen har hänvisning införts till 24, 35 och 45—48 §§ samt vissa redaktionella jämkningar före- tagits.

Departementspromemorian

Beträffande innebörden av de regler i 2 kap. nyttjanderättslagen, som enligt hänvisningarna i förevarande paragraf skall gälla vid fiskearrende, hänvisas i promemorian i första hand till den av Skarstedt—Ekberg—An- derberg utgivna kommentaren till 1943 års arrendelagstiftning. Härjämte anföres bl. a. följande.

Det i 2 kap. 3 § stadgade ovillkorliga förbudet för upplåtaren att förbe- hålla sig (eller efterföljande ägare) rätt att frånträda avtalet före arrende- tidens slut lider enligt lagrummet i fråga av vissa undantag. Några av dessa undantag torde icke böra förekomma vid fiskearrenden. Sålunda torde den i 27 § andra stycket jordägaren tillerkända rätten att frånträda avtalet icke böra erhålla tillämpning vid fiskearrenden, enär sådant fall som där av- handlas praktiskt taget aldrig torde förekomma vid sådana arrenden. Såsom även fiskeristyrelsen föreslagit torde ej jordägaren böra äga rätt att från- träda avtalet av den anledningen, att arrendatorn försatts i konkurs (33 § andra stycket). Ej heller torde sådant fall som omnämnes i 35 § (övergi- vande av fastigheten) böra medföra rätt för upplåtaren att återtaga arren- det. Fiskerättslagens regler mot vanskötsel jämte bestämmelserna i 36 § torde här kunna anses tillfyllestgörande. Att upplåtaren i ovannämnda fall

har rätt till ersättning för skada som han kan ha lidit torde framgå av allmänna rättsregler.

Vidare uttalas i promemorian, att ej heller hänvisningen i 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen till 9 § i samma kapitel bör gälla vid fiskearrenden. Här- om får jag hänvisa till vad som anförts i motiven till 7 § förevarande lag. I promemorian anföres därefter:

De i 14—16 §§ upptagna reglerna torde böra erhålla tillämpning å upplåtelser som omfattas av lagen. Det är att märka att, ehuru tillträdessyn och avträdessyn ej stadgats för nu ifrågavarande upplåtelser, syn (särskild sådan) likväl kan komma att företagas på grund av bestämmelserna i nu nämnda paragrafer. I sådant fall skall beträffande synen reglerna i 11—13 §§ tillämpas. Skulle parterna, då i upplåtelsen ingår jordbruksarrende, frivilligt föranstalta om tillträdes- eller avträdessyn, torde dessutom reglerna i 11—13 §§ för sådant fall böra analogiskt tillämpas. Då sådan syn ej hållits, torde vid tvist om storleken av ersättning som arrendatorn kan vara berättigad till denna få bestämmas i rättegång vid domstol.

Reglerna i 17 § torde i vad de angå för jordbruket nyttig anläggning och jordförbättring vid tillämpningen även böra anses gälla exempelvis fiskebyggnad samt dessutom särskilda åtgärder till förbättrande av fiskets avkastning eller höjande av dess värde. Att en sådan ersättningsrätt stadgas för fiskearrendatorn är, förutom av rättvisehänsyn, motiverat av det samhällsekonomiska intresset att åtgärder vidtages i syfte att rationalisera driften och höja avkastningens värde. För godkännande som sägs i andra stycket torde i stället för där angivna tjänstemän böra anlitas fiskeriintendent eller hushållningssällskaps fiskerassistensent.

Beträffande 18, 19, 20, 22 och 23 §§ torde inga svårigheter vid tillämpningen behöva befaras.

Beträffande 25, 26 och 27 §§ må anmärkas, att den i 26 § första stycket arrendatorn tillagda ersättningsrätten torde kunna analogiskt tillämpas å fiskevatten, exempelvis för det fall att en bestående försämring av fisket inträtt genom kraftverksbygge, sjöreglering, vattenförorening el. dyl.

Beträffande 29—32 §§ kan helt hänvisas till den förut omnämnda kommentaren till arrendelagstiftningen. Beträffande 33 § första och tredje styckena och 34 § hänvisas till vad fiskeristyrelsen anför (betänkandet s. 54).

36 § föreslås i sin helhet bli tillämplig. Vissa av de angivna fallen kommer väl endast sällan i tillämpning. Med hänsyn till att fiskearrendelagen kan komma att omfatta sådana arrenden som, ehuru de huvudsakligen avser utövande av fiske, dock innefattar ett mindre jordbruk — exempelvis i det fall att arrendet icke omfattas av sociala arrendelagen på den grund att ägaren bor på fastigheten — synes samtliga i paragrafen upptagna förverkandeledningar böra medtagas. Begreppet vanvård av fastigheten får anses inbegripa vanskötsel av fisket. Såsom fiskeristyrelsen (betänkandet s. 57) framhållit bör för avgörandet av huruvida vanskötsel av fisket förekommit, stadgandet i 30 § fiskerättslagen läggas till grund.

Beträffande 37—43 §§ må anmärkas, att genom bestämmelsen i 41 § en preskriptionstid av två år från avtalets upphörande stadgas beträffande fordringsanspråk på grund av arrendeavtalet samt att jordägaren enligt 42 § tillerkänts retentionsrätt.

Arrendenämnderna föreslås liksom enligt fiskeristyrelsens förslag erhålla samma befogenheter som vid jordbruksarrenden. 49 a § bör därför äga giltighet även å upplåtelser enligt denna lag. Däremot föreslås icke någon ändring i arrendenämndens sammansättning vid behandling av ärenden rö-

rande fiskearrenden. Skulle nämnden i särskilt fall behöva anlita fiskeriteknisk sakkunskap, lär såsom fiskerättskommittén framhållit (s. 309), hänvändelse kunna göras till statens fiskeritjänsteman (fiskeriintendenten). Även hushållningssällskapets fiskeriassistent torde i nu avsedda ärenden kunna tillhandagå med upplysningar och yttranden.

52—56 §§. Genom bestämmelsen i 53 § erhåller upplåtaren bl. a. samma rätt som vid sociala jordbruksarrenden att återtaga arrendet, då arrendatorn påtagligen eftersatt sina förpliktelser enligt arrendeavtalet eller upplåtaren avser att han själv eller viss anhörig skall bruka arrendet.

Med i 58 § andra stycket avsedd allmän svårare missväxt torde kunna jämföras exempelvis fiskpest, i de fall den nedsätter fiskets avkastning i en grad som motsvarar skördeminskningen på grund av sådan missväxt.

61 § synes böra erhålla tillämpning även å fiskearrenden enligt denna lag. Enligt 66 § har parterna möjlighet att påkalla arrendenämndens granskning av avtalet. Vad i paragrafen sägs angående uppgift om arealen av odlad jord torde beträffande fisket böra gälla uppgifter till ledning för beräkning av fiskets avkastning samt uppgifter angående arrendatorns övriga förvärvsverksamhet i de fall sådan förekommer. Att införa särskilt stadgande därom i denna lag torde dock icke vara behövt. Stadgandet i 67 § att, i fall arrendatorns rätt till nytt arrende förfallit på den grund att jordägaren avsett att han själv eller anhörig skulle bruka arrendet, upplåtaren ej skall äga utan arrendenämndens tillstånd försälja fastigheten innan två år förflutit eller utarrendera den ånyo inom fem år, synes böra i sin helhet äga tillämpning på nu ifrågakommande upplåtelse. Förbudet mot försäljning av fastigheten innan två år gått torde äga särskilt berättigande då fiskerättsupplåtelsen omfattar fiske som utgör särskild fastighet. Men även då så icke är fallet synes samma bestämmelser böra gälla som vid jordbruksarrenden. Förseelse mot vad i 67 § stadgas kan åtalas efter angivelse av arrendenämnd enligt reglerna i 69 §.

Föredragande statsrådet

De under remissbehandlingen av departementspromemorian från några håll framförda önskemålen om slopande av vissa hänvisningar till 2 kap. nyttjanderättslagen har jag tillmötesgått i fråga om hänvisningen till kapitlets 61 §, som behandlar arrendatorns skyldigheter vid sociala jordbruksarrenden att hävda jorden och underhålla byggnader m. m. Om i upplåtelsen ingår ett jordbruksarrende, som icke är av social natur, synes nämligen den omständigheten att upplåtelsen omfattar även fiskerätt knappast böra medföra att de sociala arrendereglerna på jordbrukets område blir tillämpliga beträffande byggnads- och underhållsskyldighet. Då någon hänvisning till de sociala reglerna i 59 och 60 §§ om jordägarens skyldigheter i dessa avseenden därför ej upptagits, bör även hänvisningen till 61 § utgå. I stället har motsvarande stadgande i 2 kap. 10 § första stycket rörande de allmänna jordbruksarrendena genom hänvisning gjorts tillämpligt på fiskearrende i de fall, där även jordbruksarrende ingår.

Däremot har jag icke ansett mig kunna biträda yrkandena, att hänvisningarna till 19 och 20 §§ skall slopas samt att giltigheten vid fiskearrenden av 67 § skall begränsas. Stadgandena i de båda förstnämnda lagrummen, av vilka 19 § behandlar arrendatorns rätt att från den arrenderade fastigheten

bortföra gödsel och stråfoder samt 20 § ger regler för nyodling och betesbruk, kan tydligen vara av praktisk betydelse i sådana fall, där upplåtelsen omfattar såväl fiskerätt som jordbruk. De båda lagrummen har därför gjorts tillämpliga vid sådana kombinerade upplåtelser, vari ingår jordbruksarrende. Hänvisningen till 67 §, vari stadgas förbud för fastighetsägare, som begagnat sin rätt enligt 53 § att bryta arrendatorns optionsrätt för att själv bruka fastigheten eller låta någon honom närstående göra detta, att utan tillstånd av vederbörande arrendenämnd inom viss tid sälja eller ånyo utarrendera fastigheten, torde vara påkallad för att hindra missbruk av möjligheten att bryta fiskearrendatorns optionsrätt. En tillämpning av lagrummet endast såvitt det avser förnyad arrendeupplåtelse skulle knappast utgöra tillräcklig garanti mot missbruk av den nämnda möjligheten. Anledning att i detta hänseende avvika från den regel som gäller enligt nyttjanderättslagen föreligger därför enligt min mening icke.

De yrkanden som framförts om utvidgning av tillämpligheten av 2 kap. nyttjanderättslagen på fiskearrenden har i flera fall synts mig befogade. Nyss har nämnts, att 10 § första stycket gjorts tillämpligt vid kombinerade upplåtelser, i vilka ingår jordbruksarrende. Samma giltighet bör enligt min mening ges även reglerna om syn i lagrummets andra stycke samt 11—13 §§. Som en remissinstans påpekat bör vidare hänvisningen till 18 § omfatta även elektrisk anläggning, eftersom i upplåtelsen ingående byggnad ofta torde vara elektrifierad. Stadgandet i 24 § rörande det fall att fastighetsägaren lämnat arrendatorn kreatur eller redskap till fastighetens bruk torde, som en remissinstans anfört, vara fullt tillämpligt icke blott vid kombinerade upplåtelser utan jämväl på enbart fiskearrende. I det sistnämnda avseendet kan det vara fråga om t. ex. nät, skötar eller fiskebåtar. Slutligen vill jag biträda yrkandet, att hänvisning göres även till 35 §, vilket lagrum dels stadgar rätt för fastighetsägaren att genast återtaga den utarrenderade fastigheten, om arrendatorn övergiver den och lämnar den obrukad eller utan vård, dels ger fastighetsägaren skadeståndsrätt i detta fall. I första hand är väl detta stadgande av betydelse, om i upplåtelsen ingår jordbruksarrende. Det synes emellertid understundom kunna tillämpas även då upplåtelsen enbart avser fiskerätt. I sådana fall torde det dock vara tydligt, att stadgandet bör användas med försiktighet. Ett uteblivet fiskande kan icke utan vidare ge upplåtaren rätt att återtaga fisket. Stadgandet torde nämligen förutsätta, att skada eller olägenhet uppkommer genom arrendatorns handlingsätt.

Enligt departementspromemorians förslag till lydelse av 1 § tredje stycket fiskearrendelagen skulle upplåtelse av fiskerätt i samband med arbetsavtal vara undantaget från lagens tillämpning. Detta undantag bör, som jag tidigare anfört, enligt min mening utgå. Vid bifall härtill synes emellertid reglerna i 2 kap. 45—48 §§ nyttjanderättslagen om arbetsavtal i samband med jordbruksarrende erhålla motsvarande giltighet vid fiskearrende. Hänvisning till dessa lagrum bör alltså införas i förevarande paragraf i fiskearrendelagen. Någon anledning att begränsa giltigheten till upplåtelser, vari ingår jordbruksarrende, torde ej föreligga.

I en del avseenden har remissinstanserna gjort uttalanden utan att dock framställa något bestämt yrkande. En remissinstans har sålunda i fråga om tillämpligheten av ersättningsregeln i 2 kap. 26 § första stycket nyttjanderättslagen anmärkt, att det redan av språkliga skäl förefaller äventyrligt att, såsom gjorts i departementspromemorians motivering till förevarande paragraf, jämställa kraftverksbygge och sjöreglering med »vattenflöde, jordras eller annan sådan händelse». Denna tolkningsfråga, som åtminstone i första hand avser innebörden av nyssnämnda uttryck i nyttjanderättslagen och alltså föreligger oberoende av hänvisningen i förevarande paragraf i fiskearrendelagen, synes vara tveksam. Den torde emellertid ej ha större praktisk betydelse, eftersom ersättningsreglerna i vattenlagen ger nyttjanderättshavaren rätt till ersättning för intrång i nyttjanderätten genom byggande i vatten.

Beträffande hänvisningen till 27 § har några remissinstanser påpekat, att promemorians motiv ger vid handen att hänvisningen borde avse endast första stycket i paragrafen. I promemorian uttalas nämligen, såsom jag tidigare nämnt, att den i 27 § andra stycket jordägaren för vissa fall tillerkända rätten att frånträda avtalet icke torde böra erhålla tillämpning vid fiskearrenden, enär sådant fall som där behandlas praktiskt taget aldrig torde förekomma vid dylika arrenden. I den mån fiskerättsupplåtelsen är kombinerad med jordbruksarrende torde dock enligt min mening andra stycket kunna bli tillämpligt. För detta fall synes hänvisningen därför böra kvarstå.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt, om icke 33 § andra stycket åtminstone i viss omfattning borde göras tillämpligt vid fiskearrende. Tillräcklig anledning till en sådan bestämmelse, vilken skulle innebära en avvikelse från såväl fiskeristyrelsens som departementspromemorians förslag i denna del, föreligger emellertid enligt min mening icke. — Vad lagberedningen uttalat angående tillämpningen av 36 § punkt 3 kan jag ansluta mig till.

I fråga om hänvisningen till 58 § har några remissinstanser påpekat svårigheten att avgöra, vilka förhållanden vid fiske som kan jämföras med »missväxt» enligt det nämnda lagrummets andra stycke. Enbart den omständigheten, att fisket ett eller annat år »slår fel» på grund av normala variationer i fiskemöjligheterna, kan givetvis icke vara att jämföras med »allmän svårare missväxt i orten». För att stadgandet skall bli tillämpligt synes det böra fordras, att någon mera onormal företeelse, t. ex. fiskpest, i avsevärd grad försämrar fångstmöjligheterna.

Som tidigare nämnts har vid hänvisningarna i förevarande paragraf till skilda lagrum i nyttjanderättslagen vissa av dessa gjorts tillämpliga vid fiskearrende endast i sådana fall, där jordbruksarrende ingår i upplåtelsen. De lagrum som på detta sätt erhållit begränsad giltighet är 2 kap. 10—16 §§, 17 § första och tredje styckena, 19 och 20 §§ samt 27 § andra stycket. Beträffande stadgandena i 10 § första stycket, 19 och 20 §§ samt 27 § andra stycket synes som förut antytts tillämpning ifrågakomma endast vid upplåtelse, vari ingår jordbruksarrende. Likaså torde bestämmelserna i 14—16 §§ om rätt i vissa fall för arrendatorn att erhålla er-

sättning av fastighetsägaren för uppförande av byggnader m. m. utan olägenhet kunna begränsas på angivet sätt. Anmärkas må, att sistnämnda tre lagrum enligt 2 kap. 70 § nyttjanderättslagen icke äger tillämpning vid lägenhetsarrende.

Vad angår 17 § torde dess första stycke, vilket lämnar föreskrifter rörande ersättning för täckdikning som arrendatorn utfört eller gödselstad som denne anlagt, endast böra tillämpas på upplåtelse, vari ingår jordbruksarrende. Andra stycket, som avser det fall att arrendatorn anlagt markväg eller utfört annan varaktig, för jordbruket nyttig anläggning än åbyggnad eller elektrisk anläggning, synes däremot kunna erhålla tillämpning även på anläggning till nytta för fisket och bör alltså äga giltighet vid alla slag av fiskearrenden. Därest arrendatorn utfört sådan anläggning, torde emellertid den jämkningsen vara erforderlig, att godkännande, som avses i lagrummet och som ersätter samtycke av fastighetsägaren, bör lämnas — förutom av två synmän — av fiskeriintendent eller hos hushållningssällskap anställd fiskeriassistent i stället för av lantbruksingenjör eller konsulent.

Tredje stycket i 17 § berättigar arrendatorn till viss ersättning för jordförbättring, bl. a. nyodling. I och för sig skulle väl detta lagrum kunna tillämpas även på fiskearrende utan samband med jordbruk. Med nyodling torde därvid kunna likställas utplantering av fisk. Emellertid får sådan utplantering på grund av stadgande i 13 § fiskeristadgan icke äga rum utan tillstånd av fiskeristyrelsen, vederbörande fiskeriintendent eller hos hushållningssällskap anställd fiskeriassistent. Innan sådant tillstånd lämnas inhämtas väl i regel yttrande från fastighetens ägare, om denne ej redan lämnat samtycke till utplanteringen. Vidare torde regelmässigt mellan fastighetsägare och arrendator överenskommelse träffas om hur kostnaderna för utplanteringen skall bestridas. Någon analogisk tillämpning av 17 § tredje stycket torde alltså ej erfordras. Utan olägenhet bör tillämpligheten av stadgandet i tredje stycket därför kunna inskränkas till sådana upplåtelser, vari ingår jordbruksarrende. Tilläggs må, att 17 § icke till någon del äger tillämpning på lägenhetsarrende.

Föreskrifterna om syn i 2 kap. 10 § andra stycket samt 11—13 §§ bör med hänsyn till det nära sambandet mellan dessa regler och de i samma kapitel meddelade ersättningsbestämmelserna enligt min mening gälla vid upplåtelser, vari ingår jordbruksarrende. Eftersom 17 § andra stycket gjorts tillämpligt vid alla upplåtelser enligt fiskearrendelagen, kunde ifrågasättas att låta stadgandena om syn få lika vidsträckt tillämpning. De åtgärder som enligt 17 § andra stycket kan berättiga arrendatorn till ersättning av fastighetens ägare, skall emellertid föreläggas antingen med fastighetsägarens samtycke eller efter särskilt anordnad prövning. Något praktiskt behov av syn enligt 10 § andra stycket och 11—13 §§ för att fastställa ersättning för åtgärder som avses i 17 § andra stycket torde därför knappast föreligga.

Vad härefter angår arrendens sammansättning vid behandling av ärenden enligt fiskearrendelagen har en del remissinstanser påkallat ändring i promemorians förslag om samma sammansättning som vid

ärenden enligt nyttjanderättslagen, d. v. s. en ordförande jämte två ledamöter, av vilka den ene skall vara ägare av jordbruksfastighet och den andre arrendator av sådan fastighet. Några av dessa instanser har därvid förordat förslaget i fiskeristyrelsens betänkande, att jordbruksarrendatorn, därest han icke jämte jordbruket utövar yrkesmässigt fiske på arrende, vid behandling av fiskearrendeärenden skall ersättas av en fiskearrendator. Som motivering härför har fiskeristyrelsen, i huvudsaklig överensstämmelse med några andra remissinstanser, vid remissbehandlingen av promemoriaförslaget framhållit, att frågor rörande fiskearrenden ofta är så artskilda från de spörsmål arrendenämnderna hittills i regel haft att ta ställning till, att det är oavvisligen nödvändigt att tillföra nämnden särskild sakkunskap vid behandling av fiskearrendeärenden.

I huvudsak kan jag ansluta mig till vad fiskeristyrelsen sålunda framhållit om behovet av sakkunskap. Dock vill jag understryka, att i ett icke obetydligt antal av de ärenden rörande fiskearrenden, varmed arrendenämnderna kan beräknas få taga befattning, tillräcklig sakkunskap torde föreligga redan inom nuvarande nämnder. I de fall, där ytterligare sakkunskap erfordras, är det emellertid icke klart att denna bör tillföras genom ändrad sammansättning av arrendenämnden. En annan möjlighet är, såsom också fiskeristyrelsen i sitt remissyttrande antyder genom sitt alternativa förslag att nämnden i fiskearrende frågor skall vara skyldig påkalla biträde av statens eller hushållningssällskapens fiskeritjänstemän, att sakkunnig person kallas att biträda nämnden. Enligt gällande reglemente för arrendenämnderna äger nämndens ordförande, om nämnden är i behov av biträde, hos länsstyrelsen göra framställning om förordnande av sådant biträde. Denna bestämmelse synes tillräcklig för att tillgodose nämndernas behov av sakkunnigt biträde i vissa fall. Jag anser därför icke påkallat att föreskriva särskild sammansättning av arrendenämnd vid behandling av fiskearrende frågor.

10 §.

Föredragande statsrådet. Paragrafen motsvarar 8 § andra stycket i departementspromemorianas förslag samt har i nyttjanderättslagen sin motsvarighet i 2 kap. 65 § andra stycket. I förhållande till promemoriaförslaget innefattar paragrafen en utvidgning av hänvisningarna till nyttjanderättslagen att avse även 58 § samt en begränsning såtillvida att av 17 § endast andra stycket medtagits. Ändringarna i övrigt är av redaktionell natur och beror i huvudsak på de omflyttningar i fiskearrendelagens bestämmelser, för vilka tidigare redogjorts.

Genom bestämmelserna i 10 § blir av 1—8 §§ i förevarande lagförslag reglerna i 3, 4 och 6 §§ samt 7 § första stycket tvingande till fiskearrendatorns förmån. Den tvingande karaktären av stadgandena i 1 och 2 §§ framgår direkt av deras ordalydelse. 5 § innehåller som tidigare nämnts endast en erinran om vad som torde gälla oberoende av fiskearrendelagen. Stadgandet i 7 § andra stycket har ej ansetts vara av sådan betydelse, att det bort göras tvingande, ehuru förbehåll i strid med motsvarande bestämmelse i 2 kap. 9 § andra

stycket nyttjanderättslagen enligt samma kapitel 65 § är utan verkan då socialt arrende föreligger. Vid livstidsarrende enligt fiskearrendelagen kan således i avtalet stadgas, att arrendatorns hustru icke skall äga rätt att fortsätta arrendet efter arrendatorns död. Av bestämmelserna i 8 § innefattar endast andra delen av andra stycket ett stadgande till arrendatorns förmån. Detta stadgande har sin motsvarighet i 2 kap. 7 § nyttjanderättslagen, vilket lagrum ej gjorts tvingande genom de sociala arrendebestämmelserna. Någon anledning att låta föreskriften i 10 § i förevarande lag bli tillämplig på 8 § föreligger därför ej.

Av de lagrum i 2 kap. nyttjanderättslagen, som enligt hänvisning i 9 § förevarande lag skall gälla vid fiskearrende och är tvingande vid de sociala jordbruksarrendena, skall enligt mitt förslag 12 § sista stycket, 17 § första och tredje styckena samt 20 § första stycket bli tillämpliga blott vid upplåtelse, vilka omfattar såväl jordbruksarrende som fiskerätt. Då härvid avses endast jordbruksarrende, på vilket de sociala bestämmelserna icke är tillämpliga, skulle, därest upplåtelsen omfattade allenast jordbruk, föreskrifterna ej vara tvingande. Tillämpligheten av nyssnämnda lagrum motiveras helt av att i upplåtelsen ingår jordbruksarrende. Det synes därför ej finnas skäl att ge bestämmelserna tvingande karaktär allenast av den anledningen att jämväl fiskerätt ingår i upplåtelsen. Stadgandena i 2 kap. 58 § nyttjanderättslagen föreslås bli tillämpliga på fiskearrende även då jordbruksarrende icke ingår i upplåtelsen. Någon anledning att, såsom i promemorian föreslagits, med avsteg från vad som gäller vid sociala arrenden icke göra bestämmelserna i 58 § tvingande torde ej föreligga. På grund av det anförda föreslår jag, att av de lagrum i 2 kap. nyttjanderättslagen till vilka 9 § hänvisar blott 17 § andra stycket, 18 § tredje och fjärde styckena utom vad angår elektrisk anläggning samt 53—56 §§ och 58 § göres tvingande.

11 §.

Föredragande statsrådet. Denna paragraf överensstämmer i stort sett med 9 § i promemorieförslaget. Då enligt mitt förslag även 2 kap. 58 § nyttjanderättslagen enligt stadgande i 10 § förevarande lag erhåller tvingande natur, torde dispens enligt 11 § böra kunna medgivas jämväl från bestämmelserna i 58 §. I anledning härav har i förhållande till promemorieförslaget ändring skett. Vidare har vissa redaktionella jämkningar däri företagits. I enlighet med fiskeristyrelsens och promemorians förslag innehåller lagtexten, i motsats till 2 kap. 68 § nyttjanderättslagen, icke någon exemplifiering av vad som skall anses vara särskilda omständigheter. Såsom stadgas i sistnämnda lagrum i nyttjanderättslagen och i promemorieförslaget men i olikhet med fiskeristyrelsens förslag föreslås, att dispensansökan ej skall få göras utan att avtalet innehåller medgivande därtill, samt att avtalet, därest dispensansökningen avslås, skall vara förfallet. Någon avvikelse i dessa hänseenden från vad som gäller vid de sociala jordbruksarrendena synes icke vara motiverad.

Övergångsbestämmelserna

Föredragande statsrådet

Enligt departementspromemorians förslag skulle lagen träda i kraft redan den 1 juli 1957. Med hänsyn till angelägenheten av att lagen hinner utfärdas icke alltför kort tid före ikraftträdandet har emellertid dagen härför föreslagits bli den 1 oktober 1957.

Andra stycket överensstämmer i stort sett med motsvarande stadgande i promemorieförslaget. Den tid under vilken fiskerätten skall ha innehafts för att fiskearrendelagen skall bli tillämplig har emellertid, i likhet med vad som stadgades för motsvarande fall vid den sociala jordbruksarrendelagstiftningens tillkomst, föreslagits till tio år mot fem år enligt promemorieförslaget. Vidare har i förtydligande syfte uttryckligen föreskrivits, att både skriftliga och muntliga avtal omfattas av övergångsbestämmelserna. Även några andra redaktionella jämkningar har företagits. I förhållande till övergångsbestämmelserna vid tillkomsten av reglerna om sociala jordbruksarrenden kan den skillnaden påpekas, att även stadgandet i 2 kap. 55 § första stycket nyttjanderättslagen om val av skiljemän av praktiska skäl medtagits bland de lagrum som föreslås skola gälla å nu ifrågakvarande upplåtelser.

De i tredje stycket upptagna bestämmelserna avser det fall, att arrendeperioden utgår under första året efter lagens ikraftträdande. Då i sådant fall utrymme skulle ha saknats för de i 4 § förevarande lag samt 2 kap. 53 och 54 §§ nyttjanderättslagen stadgade tidsfristerna har, liksom i övergångsbestämmelserna till 1943 års sociala arrendelagstiftning, genom bestämmelserna i detta stycke övergången till de nya reglerna möjliggjorts.

Beträffande de principiella synpunkterna på fiskearrendelagens tillämplighet i fråga om avtal som ingåtts innan lagen trätt i kraft torde få hänvisas till motsvarande överväganden vid tillkomsten av den sociala arrendelagstiftningen på jordbrukets område. De betänkligheter av principiell art, som onekligen föreligger vid tillämpning av en nyttillkommen lag på redan ingångna avtal, talar mot en sänkning av det nyss nämnda kravet på minst tio års innehav av fiskerätt, som upplåtits innan lagen trätt i kraft.

Vid remissbehandlingen av departementspromemorian har erinran ej gjorts mot att lagen i viss utsträckning blir tillämplig på äldre avtal. Kammarkollegiet har emellertid framhållit olägenheten av att muntliga avtal — vilka som nämnts kan bli giltiga med stöd av övergångsbestämmelserna — med tillämpning av reglerna om optionsrätt kan bestå obegränsad tid. Kollegiet förordar, att ytterligare förlängning av ett en gång sålunda förlängt avtal göres beroende av att avtalet avfattats skriftligen. Någon bestämmelse här om har emellertid icke upptagits i förevarande lagförslag. Det torde nämligen ligga i båda parternas intresse att ett fiskearrende icke under alltför lång tid grundas enbart på ett muntligt avtal, varför en övergång till skriftliga avtal i regel synes kunna förväntas även utan särskild föreskrift härom. Tillräcklig anledning att för möjligen återstående fall lagstiftningsvägen framtvinga skriftliga avtal föreligger enligt min mening ej.

2. Övriga författningsförslag

Föredragande statsrådet

I nyttjanderättslagen föreslås endast den ändringen, att i 1 kap. 8 § införes en hänvisning till fiskearrendelagen.¹ Utformningen av hänvisningen överensstämmer med departementspromemorians förslag utom såtillvida, att dagen för ikraftträdandet föreslås jämkad på samma sätt som beträffande fiskearrendelagen, d. v. s. från den 1 juli till den 1 oktober 1957.

I enlighet med promemorieförslaget bör hänvisning till fiskearrendelagen införas i de författningar, som i första hand reglerar upplåtelser från publika fastigheter. Enär fiskearrendelagens bestämmelser ej är avsedda att tillämpas då i upplåtelsen ingår jordbruksarrende, som upplåtits av annan än enskild person, erfordras emellertid ej hänvisning i sådana fall då författningen blott avser arrende för jordbruk. Av denna anledning bör ingen hänvisning ske i stadgan den 15 november 1945 (nr 751) angående utarrendering av universitetsjord. Däremot synes särskild hänvisning böra införas i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom. I promemorian har föreslagits, att hänvisningen intages i 2 §. Stadgandet bör emellertid av anledning som jag nyss angivit lämpligen intagas i 46 §, som avser utarrendering för annat ändamål än jordbruk.

Vidare bör i kungörelsen den 8 juni 1951 (nr 395) angående förvaltningen av kronans fisken samt ecklesiastika arrendestadgan den 29 juni 1945 (nr 588) införas bestämmelse om att författningarna såvitt angår vissa upplåtelser endast gäller i den mån de icke strider mot vad i fiskearrendelagen stadgats. De ändringar som vid bifall till mitt förslag erfordras i sistnämnda två författningar torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att senare vidtaga.

I ett flertal andra författningar än nyttjanderättslagen finns allmänna bestämmelser som avser arrende. Som exempel härpå må nämnas stadgandet i 133 § utsökningslagen angående vissa rättsverkningar av exekutiv auktion, 192 § samma lag om vräkning av arrendator, 48 § in-teckningsförordningen angående lagfartsansökans inverkan på beståndet av nyttjanderätt i vissa fall samt 17 kap. 5 § handelsbalken angående förmånsrätt till betalning av bl. a. ogulden arrendeavgift. I promemorian har i denna del föreslagits, att genom tillägg till 192 § andra stycket utsökningslagen uttryckligen skall föreskrivas, att vad i första stycket nämnda lagrum stadgas om arrendator i tillämpliga delar skall gälla även »om innehavare av sådan nyttjanderätt, varå lagen om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. är tillämplig och som är förenad med besittning till mark eller hus eller annan byggnad eller del av hus.» Då i den föreslagna lagen om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. begreppet fiskearrende användes som beteckning på upplåtelser som avses i lagen, bör enligt min mening sådana allmänna bestämmelser, varpå nu nämnts exempel, utan särskilt stadgande i tillämpliga delar gälla även

¹ Förslaget återfinns i propositionen å sid. 111

på nyttjanderättsupplåtelser som avses i fiskearrendelagen. Åt rättstillämpningen torde få överlämnas att avgöra huruvida en allmän bestämmelse, som blott avser sådana fall där ett besittningsförhållande föreligger, bör bli tillämplig i fråga om en viss upplåtelse som faller under fiskearrendelagens bestämmelser. I enlighet med det nu anförda har jag icke funnit anledning att biträda det i promemorian framlagda förslaget till viss ändring i utsökningslagen.

Jag ansluter mig till det i promemorian framlagda förslaget till ändring av lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. Ändringsförslaget torde emellertid lämpligen böra, på föredragning av chefen för justitiedepartementet, framläggas i särskild proposition i samband med förslag till andra ändringar i samma lag.

Lagrådsbehandlingen

Över förslaget till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. samt förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom¹ inhämtades lagrådets utlåtande.

Lagrådet yttrade:

Förslag till lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m.

Av remissprotokollet framgår ej närmare omfattningen av de intressen som föranlett framläggandet av förevarande lagförslag. Det synes likväl motiverat, att fiskearrendatorernas ställning tryggas genom lagstiftning efter mönster av den reglering som ägt rum beträffande arrende av jord. Den ingående reglering som eftersträvats med det remitterade förslaget har dock medfört vissa påtagliga olägenheter.

En huvudorsak till förslagets komplicerade utformning har varit, att man sökt finna ett system som med samma utförlighet som för s. k. sociala arrenden reglerar bland annat sådana fiskearrenden, med vilka förenats viss nyttjanderätt till jord. Att söka i lagstiftningen besvara de vanskliga spörsmål som dylika blandade avtal kunna föranleda är förenat med synnerliga svårigheter. Även andra kombinationer äro här att räkna med, såsom hyresavtal och fiskearrende eller arbetsavtal och fiskearrende eller arbetsavtal jämte såväl hyra som fiskearrende. I andra sammanhang har ansetts, att blandade avtal äro att i första hand bedöma efter det huvudsakliga ändamålet (jfr kungl. prop. nr 166 till 1939 års riksdag s. 50). Om exempelvis arbetsutfästelsen är det huvudsakliga när arbetsavtal är förenat med rätt till bostadslägenhet, skola reglerna om arbetsavtal tillämpas, ehuru en del bestämmelser om hyra kunna bli analogiskt tillämpliga med avseende på nyttjanderättsmomentet.

¹ Propositionen sid. 108—111

I vissa fall har lagstiftaren från den angivna utgångspunkten sökt precisera till vilken kategori ett avtal är att hänföra (jfr 2 kap. 49 § andra stycket och 3 kap. 2 § nyttjanderättslagen). I regel saknas emellertid sådan precisering. Det remitterade förslaget upptager i 1 § andra stycket ett stadgande som i enlighet med allmänna grunder reglerar förslagets tillämplighet vid kombination av flera nyttjanderättsbefogenheter. I fall som där avses skall sålunda upplåtelsens huvudsakliga ändamål vara avgörande. Samma princip måste, oavsett att stadgande därom ej upplagits, bli tillämplig vid kombination av arbetsavtal och upplåtelse av fiskerätt.

Tredje stycket i 1 § av förslaget har emellertid för ett antal fall gjort undantag från den nämnda principen i andra stycket. Detta stadgande i förening med 9 § i förslaget har såväl formellt som materiellt lett till svårigheter som icke kunna bemästras på nöjaktigt sätt. Det är enligt lagrådets mening påkallat, att förslaget omarbetas så att de blandade avtalen utan undantag behandlas i enlighet med allmänna grundsatser. Detta torde också låta sig göra utan att syftet med förslaget eftersättes. Bestämmelserna kunna i så fall erhålla en naturligare gruppering, samtidigt som det blir möjligt att utelämna hänvisning till en del stadganden i nyttjanderättslagen vilka sakna praktisk betydelse i förevarande sammanhang.

Rubriken till lagen.

Lagrådet förordar, att rubriken till lagen får lyda »lag om fiskearrenden».

1 §.

Enligt lagrådets mening bör lagstiftningen, i enlighet med vad som nu gäller om fiskerättsupplåtelser, utgå från att 1 kap. nyttjanderättslagen är tillämpligt. Detta kapitel kompletteras i förevarande fall av den föreslagna lagen, på samma sätt som kapitlets bestämmelser i fråga om arrende- och hyresupplåtelser kompletteras av 2 och 3 kap. nyttjanderättslagen. Förslaget utgår i stället från att fiskearrendena först undantagas från 1 kap. nyttjanderättslagen genom ändring i sistnämnda lag; sagda kap. göres därefter åter tillämpligt genom 9 § i det remitterade förslaget, därvid emellertid exempelvis 3 och 7 §§ i samma kap. måste jämföras med 6 § i förslaget.

Lagrådet förordar av dessa skäl, att första stycket i 1 § får innehålla, att i fråga om avtal, varigenom någon mot vederlag upplåter fiskerätt åt annan, skall utöver vad som följer av 1 kap. nyttjanderättslagen gälla vad i den föreslagna lagen sägs, därest upplåtelsens ändamål är yrkesfiske eller annat fiske av väsentlig betydelse för arrendatorns försörjning.

Andra stycket i paragrafen torde böra erhålla en mera allmän innebörd än i det remitterade förslaget och utsträckas att gälla alla blandade avtal. Den föreslagna lagen synes sålunda ej böra äga tillämpning, om rätt till fiske, i samband med jordbruksarrende eller eljest, upplåtits genom avtal som huvudsakligen har annat ändamål än i första stycket sägs.

Tredje stycket i det remitterade förslaget torde kunna utan olägenhet helt uteslutas. Härav blir följden, att kombination av jordbruksarrende och fiske-

arrende blir att principiellt bedöma på samma sätt som kombination av hyra och fiskearrende skall bedömas enligt förslaget. Huruvida det blandade avtalet är att hänföra till det ena eller andra av nu nämnda kombinationsfall, blir att besvara jämlikt 3 kap. 2 § nyttjanderättslagen. Har ett kombinerat avtal väsentligen sådant syfte som avses i 2 kap. 49 § andra stycket nyttjanderättslagen, blir det där angivna regler för sociala jordbruksarrenden som i första hand bestämma avtalets innehåll. Något undantag för fall, då kronan eller annat särskilt rättssubjekt upplåter fiskearrende i kombination med viss upplåtelse av jord, torde ej vara påkallat.

När fiskearrendet är det huvudsakliga, blir den föreslagna lagen tillämplig. I fråga om det moment av ett kombinerat avtal som innefattar viss upplåtelse av jord jämte eventuell åbyggnad skola enligt förut åberopade allmänna grunder de materiella bestämmelser som gälla för arrende lända till efterrättelse i tillämpliga delar. Detta läser innebära, att fastighetens ägare icke kan ålägga fiskearrendatorn längre gående förpliktelser i fråga om jord och byggnader än om jorden och byggnaderna upplåtits för sig. Tydligt är, att sådana regler som röra tiden för arrendets bestånd måste tillämpas beträffande avtalet i dess helhet. Detta gäller även brytandet av optionsrätt, omprövning av arrendevillkoren vid förnyat arrende o. d. Tillämpningen av de grundsatser som nu nämnts har veterligen icke i andra sammanhang föranlett några större svårigheter och förhållandena torde vid fiskearrenden, där fisket är det huvudsakliga, vara så relativt enkla att man icke har anledning att här frångå principen.

2 §.

Bestämmelsen i andra stycket andra punkten torde lämpligen kunna ingå i en senare paragraf (15 §), som uppräknar de tvingande bestämmelserna i förslaget.

3 §.

Det i andra stycket upptagna stadgandet synes böra flyttas till första stycket. Vidare torde såsom andra stycke böra införas stadgande, att i fråga om fideikommissfastighet, som ej är att anse som huvudgård, vad i 1 kap. 9 § nyttjanderättslagen sägs skall äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Andra och tredje punkterna synas böra upptagas som ett andra stycke. Vidare torde den till 9 § gjorda hänvisningen — vars innebörd ej kan uppfattas utan genomgång av alla hänvisningar i sistnämnda paragraf — böra ersättas av ett tredje stycke i 4 §, enligt vilket bestämmelserna i 2 kap. 53, 67 och 69 §§ nyttjanderättslagen om brytande av optionsrätt och vad därmed har samband skola äga motsvarande tillämpning med avseende å fiskearrende.

5 §.

Det här föreslagna stadgandet följer av allmänna regler och torde kunna utgå. Under 5 § kan i stället — som anslutning till 4 § — från 9 § i det remitterade förslaget upptagas stadgande av innebörd, att vad i 2 kap. 54—56 §§ nyttjanderättslagen är stadgat om ändrade arrendevillkor eller fortsatt tillämpning av äldre villkor skall äga motsvarande tillämpning med avseende å fiskearrende.

6—9 §§.

Lagrådet återkommer nedan till 6 § i det remitterade förslaget.

I 9 § av förslaget hänvisas bland annat till 2 kap. 3—6 och 58 §§ nyttjanderättslagen. Lagrådet anser det erforderligt, att för överskådlighetens skull bestämmelser i där reglerade ämnen, i den mån de äro behöfliga, direkt inskrivas i lagförslaget.

Hänvisningen i 9 § till 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen torde sålunda böra under 6 § ersättas med föreskrift, att den som upplåter fiskearrende ej må i andra fall än lagen stadgar förbehålla sig eller annan ägare av fastigheten rätt att frånträda arrendet före arrendetidens slut. — Någon hänvisning till 4 § i 2 kap. nyttjanderättslagen torde icke vara praktiskt påkallad. — I stället för hänvisningen till 5 § samma kap. kan som 7 § upptagas stadgande, att fardag för tillträde och avträde av arrenderat fiske är den fjortonde dagen i mars månad och att, om fardag infaller å söndag, tillträde eller avträde skall ske följande dag.

Under 8 § kunna såsom *första stycke* upptagas bestämmelser, motsvarande 2 kap. 6 § första och andra punkterna samt andra stycket i samma paragraf ävensom 58 § första stycket nyttjanderättslagen. Stadgandet synes sålunda böra innehålla, att arrendeavgiften skall vara till storleken bestämd och ej må utsättas annorledes än i penningar, att om avgiften likväl bestämts i annat än penningar, den skall beräknas till belopp som med hänsyn till förhållandena vid tiden för avtalets slutande får anses utgöra skäligt arrende samt att, om tid ej är utsatt för erläggande av arrendeavgift, den skall erläggas sist tre månader före varje arrendeårs utgång.

I 9 § av det remitterade förslaget upptages även hänvisning till 2 kap. 17 § — i olika sammanhang och med olika innebörd — samt till 18 §, 22—26 §§, 27 § första stycket och 45—48 §§ i nämnda kap. nyttjanderättslagen. Med den förenkling av förslaget som lagrådet förordat torde det bli överflödigt att hänvisa till andra av nu uppräknade lagrum än 25 och 26 §§, 27 § första stycket och 45—48 §§. Hänvisningen kan med fördel upptagas i ett *andra stycke av 8 §* och innehålla, att vad i nämnda lagrum är stadgat om nedsättning av arrendeavgift, skadestånd, rätt till uppsägning och arbetsavtal skall äga motsvarande tillämpning i fråga om fiskearrende. I samma stycke torde i anslutning till 58 § andra stycket i 2 kap. nyttjanderättslagen böra införas bestämmelse, att arrendatorn även äger rätt till skälig nedsättning av arrendeavgiften, om fisket, utan hans vållande, på grund av fiskpest, vattenförorening eller annan sådan händelse i hög grad försämrats.

Den bestämmelse som innehålles i andra stycket andra meningen i 2 kap. 58 § nyttjanderättslagen torde med avseende å fiskearrende böra utvidgas till alla fall, då arrendatorn enligt förslaget är berättigad till nedsättning av arrendet, och införas *såsom tredje stycke i 8 §*. Stadgandet kan lämpligen innehålla, att om arrendatorn före förfallodagen påkallat nedsättning av arrendeavgiften i fall, då det kan komma i fråga, han skall anses hava guldit den i rätt tid, därest han inom en månad efter det avgiften blivit slutligt bestämd erlägger vad som brister.

Det remitterade förslaget upptager under 7 och 8 §§ bestämmelser med avseende å fiskearrendatorns död samt om förbud mot överlåtelse av arrendatorns rätt och om upplåtelse av mera begränsad innebörd. Det ämne som avses i 8 § torde, i överensstämmelse med vad som skett i 2 och 3 kap. nyttjanderättslagen, böra regleras först. I stället för vad som föreslagits under 8 § synes emellertid, i enlighet med den förenkling som lagrådet i övrigt förordat, vara tillfyllest att stadga, att arrendatorn ej må utan medgivande av fastighetens ägare till annan överlåta eller upplåta fisket eller del därav. Stadgandet kan upptagas såsom första stycke *under 9 §*. Lagrådet anser emellertid övervägande skäl tala för att i paragrafen även upptages en motsvarighet till 8 § andra stycket i 2 kap. nyttjanderättslagen. Fiskearrendatorn kan eljest komma i en svår situation, t. ex. om han är oförmögen att utöva fisket men likväl måste svara för arrendeavgiften och vården av fisket. Bestämmelsen torde kunna innehålla, att om arrendeavtalet är slutet för viss tid ej understigande tio år och arrendatorn vill frånträda arrendet, han må bjuda fastighetens ägare att återtaga fisket mot skyldighet att gälda arrendatorn skälig ersättning för arrendets värde. Vill ej ägaren lösa mot ersättning som nu sagts, bör arrendatorn vara berättigad att i sitt ställe sätta annan, med vilken ägaren kan skäligen nöjas.

Med avseende å fiskearrendatorns död stadgas i 7 § av det remitterade förslaget bland annat, att dödsboet, om det vill sätta annan i sitt ställe, skall göra det inom sex månader från dödsfallet. Någon sådan tidsbegränsning finns ej för motsvarande fall vid hyra. Med hänsyn till att dödsboet kan ha svårigheter att anskaffa arrendator under nämnda tid förordar lagrådet, att tidsbegränsningen för utövandet av sagda befogenhet får utgå. Tredje punkten i första stycket, som upptager förverkandepåföljd, är avsedd att komplettera hänvisning till 2 kap. 36 § nyttjanderättslagen (jfr 9 § första och andra styckena i det remitterade förslaget). Om såsom lagrådet vill förordna fullständiga förverkanderegler införas i förslaget under 12 §, kan nu nämnda bestämmelse i 7 § utgå. Övriga bestämmelser med avseende å arrendatorns död kunna lämpligen upptagas *såsom 10 §*.

Den förut nämnda 6 § i det remitterade förslaget innehåller, att om överlåtelse sker av fastigheten efter det fiskearrendatorn tillträtt i upplåtelsen ingående markområde eller hus eller annan byggnad eller del av hus, fiskearrendet skall utan särskilt förbehåll gälla mot nye ägaren. Detta stadgande lider av den bristen att avgörande betydelse tillagts omständigheter som icke framstå som det väsentliga vid utövning av fiskerätten. Stadgandet sy-

nes också alltför snävt mot fiskearrendatorn. Enligt lagrådets mening kan utan obehörigt intrång i omsättningens intresse stadgas, att därest överlåtelse av fastigheten sker efter det arrendatorn tillträtt fisket (jfr 2 kap. 28 § nyttjanderättslagen), arrendeavtalet skall utan särskilt förbehåll gälla mot nye ägaren. Såsom exempel på att fisket tillträtts kan nämnas, att arrendatorn flyttat till upplåten bostad, påbörjat uppförandet av fiskebyggnad eller eljest på tydligt sätt börjat utöva den upplåtna rättigheten. Om en köpare likväl blir missledd, har han att hålla sig till sin fångesman. Stadgandet torde böra upptagas *under 11 §* såsom *första stycke*.

I 9 § av det remitterade förslaget hänvisas till 29—32 §§ och 33 § första och tredje styckena i 2 kap. nyttjanderättslagen. Denna hänvisning torde, med lämplig antydning om innehållet i paragraferna, för sammanhangets skull böra upptagas såsom *andra stycke i 11 §*.

Vidare hänvisas i 9 § av det remitterade förslaget till 34 § i 2 kap. nyttjanderättslagen. Detta stadgande synes dock föga rimligt ur fiskearrendatorns synpunkt, varför lagrådet förordar att hänvisningen ej upptages (jfr 3 kap. 31 § nyttjanderättslagen som betr. hyra ej upptager skadeståndspåföljden). Fastighetens ägare synes tillräckligt tillgodosedd genom sin rätt att uppsäga avtalet, om arrendatorn brister åt sina skyldigheter i fråga om erläggande av arrende m. m. Även hänvisningen till 2 kap. 35 § nyttjanderättslagen kan utan olägenhet undvaras (jfr förverkandebestämmelserna).

I 9 § första stycket av det remitterade förslaget hänvisas jämväl till 36—43 §§ i 2 kap. nyttjanderättslagen. Innebörden av hänvisningen till 36 §, som kompletteras av 9 § andra stycket i det remitterade förslaget, är synnerligen svårtillgänglig. Lagrådet anser det nödvändigt, att en fullständig paragraf med angivande av förverkandegrunderna upptages och att motsvarighet till 2 kap. 37 § nyttjanderättslagen jämväl inskrives i förslaget. Förverkandereglerna kunna i så fall betydligt förenklas. I enlighet härmed förordar lagrådet, att såsom *första stycke under 12 §* upptages stadgande, att arrenderätten skall vara förverkad och fastighetens ägare förty berättigad att uppsäga avtalet: 1) om arrendatorn dröjer med erläggande av arrendeavgift utöver en månad från förfallodagen; 2) om han gör sig skyldig till vanvård av fisket; 3) om han olovligen överlåter eller upplåter fisket eller del därav; 4) om han å fastigheten för eller tillåter andra att föra ett sådant leverne som väcker allmän förargelse eller verkar störande på omgivningen; och 5) om han eljest i väsentlig omfattning åsidosätter vad som åligger honom enligt avtalet. Såsom *andra och tredje styckena i 12 §* bör upptagas motsvarighet till 2 kap. 36 § andra och tredje styckena nyttjanderättslagen.

I anslutning till den sålunda förordade 12 § kan såsom 13 § upptagas stadgande motsvarande 37 § i 2 kap. nyttjanderättslagen och innehållande, att om arrendatorn låtit komma sig till last sådant förhållande som i 12 § 1, 2 eller 4 sägs men rättelse sker innan fastighetens ägare gjort bruk av sin rätt att uppsäga avtalet, eller om i fall som avses i 12 § 3 eller 5 ägaren

icke uppsagt avtalet inom sex månader från det han fick kunskap om förhållande som där avses, ägaren ej må senare åberopa förhållandet såsom grund för arrendatorns skiljande från arrendet.

Vad angår hänvisningen i 9 § av det remitterade förslaget till 2 kap. 38—43 §§ nyttjanderättslagen torde den, med lämplig erinran om innehållet av paragraferna, böra upptagas *såsom 14 §* i den föreslagna lagen.

Av övriga hänvisningar i 9 § torde, efter av lagrådet förordad förenkling, endast de som avse 2 kap. 49 a, 66 och 68 §§ behöva upptagas. Lagrådet återkommer till dem under 11 § i det remitterade förslaget.

10 och 11 §§.

Den i 10 § intagna uppräknningen av tvingande bestämmelser torde böra upptagas *såsom första stycke i 15 §* och, jämkad efter lagrådets förslag, innehålla, att förbehåll, som strider mot 2 § andra stycket, 3—5 §§, 8 §, 9 § andra stycket, 10 § första stycket eller 11 § första stycket, ej må åberopas av fastighetens ägare.

Under 11 § i det remitterade förslaget ha upptagits bestämmelser motsvarande 2 kap. 68 § nyttjanderättslagen. Hänvisningen i första stycket till 10 § i det remitterade förslaget läser bero på förbiseende och skall — från förslagets utgångspunkter i förevarande hänseende — utgå. Lagrådet anser emellertid, att för vinnande av en enklare reglering arrendenämnden bör tillerkännas befogenhet att ge dispens från förenämnda tvingande bestämmelser över lag. Lagrummet kan även i övrigt förenklas avsevärt och lämpligen *såsom andra stycke under 15 §* innehålla, att arrendenämnden äger i samband med avtalets ingående medgiva undantag från vad som följer av första stycket, såframt avtalet innehåller att sådant medgivande må sökas och särskilda skäl äro till undantaget, och att därest ansökan om undantag avslås i fall då dylikt förbehåll gjorts, upplåtelsen är förfallen, om ej avtalet stadgar annat.

Slutligen synes *som 16 §* böra upptagas stadgande, att om arrendenämndens sammansättning, granskning av arrendeavtal och besvär över nämndens beslut skall gälla vad i 2 kap. 49 a, 66 och 68 §§ nyttjanderättslagen är stadgat.

Slutstadgandet.

Beaktas vad lagrådet i det föregående förordat bör hänvisningen i andra stycket av slutstadgandet till 2 kap. 53—56 §§ nyttjanderättslagen i stället gälla 5 § i den nya lagen.

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom

Den föreslagna lagen om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m. förutsätter, att 1 kap. nyttjanderättslagen blir tillämpligt på fiskearrende. Sådant arrende faller under 7 § i nämnda kap., vilken paragraf i sin tur hänvisar till vad som tidigare stadgats i kapitlet, sålunda bland annat till 3 § som hand-

lar om verkan av att fastigheten överlåtes. Enligt 6 § i förstnämnda lagförslag skall emellertid härutinnan gälla en särskild regel, ungefär motsvarande vad som enligt 2 kap. 28 § och 3 kap. 28 § gäller för vanligt arrende och hyra. En erinran om detta förhållande bör införas i 1 kap. 7 §. Om så sker, torde någon ändring av 8 § samma kap. icke erfordras.

I anledning av lagrådets utlåtande anförde *föredragande statsrådet*:

Lag om vissa upplåtelser av fiskerätt m. m.

Lagrådet, som uttalat sin anslutning till att en lagstiftning med i huvudsak det innehåll som det remitterade lagförslagets kommer till stånd, har förordat att de problem, vilka uppkommer då ett avtal om upplåtelse av fiskerätt jämväl har annat ändamål än rätt till fiske, löses efter en princip som delvis avviker från den som tillämpats i det remitterade förslaget. I fråga om blandade avtal är huvudregeln i det remitterade förslaget, att fiskearrendelagen skall tillämpas om kombinationen är fiskerätt och annan nyttjanderättsupplåtelse samt idkande av fisket är det huvudsakliga ändamålet med upplåtelsen. Vid kombination mellan fiskerätt och jordbruksarrende skall emellertid denna regel blott gälla då upplåtaren är enskild person och jordbruksarrendet ej faller under de sociala arrendebestämmelserna i nyttjanderättslagen. Det remitterade förslaget innebär alltså att avtal, som avser t. ex. kombination av fiskerätt och socialt jordbruksarrende, ej omfattas av bestämmelserna i den föreslagna lagen. Detsamma gäller vidare bl. a. då arrende av jord i publik ägo upplåtes i kombination med fiskerätt. Tanken har härvid varit, att de regler som i dessa fall gäller för jordbruksarrendedelen alltid skall tillämpas på hela avtalet. Lagrådets förslag innebär, att fiskearrendelagen skall bli tillämplig på alla blandade avtal, vari ingår upplåtelse av fiskerätt, dock ej om avtalets huvudsakliga ändamål är annat än fisket. Lagrådet utgår härvid från att vid sidan av fiskearrendelagen på jordbruksarrendedelen analogivis skall kunna tillämpas vissa av de materiella bestämmelser, som gäller för det slag av jordbruksarrende som upplåtelsen innefattar. Motsvarande princip förutsättes skola gälla om avtalet, förutom fiskerätt, avser t. ex. hyra eller arbetsavtal. Fördelen med lagrådets förslag är främst att anslutning helt sker till de allmänna regler efter vilka blandade avtal brukar bedömas. I sak innebär lagrådets förslag i stort sett endast den ändringen, att, om det huvudsakliga ändamålet med ett blandat avtal är upplåtelse av yrkesfiske eller annat fiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning, fiskearrendelagen blir tillämplig även i sådana fall då det mindre väsentliga momentet i avtalet är jordbruksarrende, varå de särskilda bestämmelserna om sociala och publika arrenden är tillämpliga. Även enligt min mening är det med hänsyn till lagstiftningens syfte i och för sig önskvärt, att fiskearrendelagen blir tillämplig på alla avtal, som huvudsakligen avser upplåtelse av yrkesfiske

eller annat fiske av väsentlig betydelse för fiskearrendatorns försörjning. Den av lagrådet förordade metoden att på den del av ett blandat avtal, som ej avser fiskerätt, analogiskt tillämpa vissa bestämmelser utöver de i fiskearrendelagen upptagna, möjliggör vidare att lagtexten kan utformas enklare och mera överskådligt. Ett genomförande av densamma torde icke komma att medföra svårigheter vid tillämpningen. Med hänsyn till de fördelar, som lagrådets förslag i denna del erbjuder, anser jag att det bör godtagas. Vid förslagets lagtekniska utformning bör såsom lagrådet förordat de i 9 § av det remitterade förslaget sammanförda hänvisningarna till vissa bestämmelser i nyttjanderättslagen fördelas på olika paragrafer och infogas i lämpligt samband med direkta bestämmelser i lagen. Härigenom vinnes större överskådlighet. Även i övrigt kan i sådant syfte redaktionella jämkningar vidtagas.

I några avseenden innebär lagrådets förslag vissa sakliga ändringar i det remitterade förslaget utöver dem som direkt föranledes av den jämkning av regleringen i fråga om de kombinerade avtalen som jag förordar. Dessa ändringsförslag torde jag nu få behandla i anslutning till en översikt av stadgandena i det slutliga lagförslag som jag framlägger.

Vid avfattningen av *rubriken till lagen* samt 1—7 §§ har beaktats vad lagrådet anfört. I det remitterade förslaget motsvaras 1 § av 1 § och den i 9 § införda hänvisningen till 1 kap. nyttjanderättslagen, 2 § av 2 §, 3 § av 3 § och den i 9 § införda hänvisningen till 1 kap. 9 § nyttjanderättslagen, 4 § av 4 § samt de i 9 § införda hänvisningarna till 2 kap. 53, 67 och 69 §§ nyttjanderättslagen, 5 § av hänvisningarna i 9 § till 2 kap. 54—56 §§ nyttjanderättslagen, 6 § av hänvisningen i 9 § till 2 kap. 3 § nyttjanderättslagen samt 7 § av hänvisningen i 9 § till 2 kap. 5 § nyttjanderättslagen.

Första stycket i 8 § har trätt i stället för hänvisningarna i 9 § till 2 kap. 6 § och 58 § första stycket nyttjanderättslagen.

Andra stycket i 8 § ersätter hänvisningarna i 9 § till 2 kap. 25 och 26 §§, 27 § första stycket och 45—48 §§ nyttjanderättslagen samt innehåller vidare en bestämmelse som med en formulering, som anpassats till förhållandena vid fiske, i huvudsak motsvarar hänvisningen i 9 § till 2 kap. 58 § andra stycket fiskerättslagen.

Tredje stycket i 8 § motsvaras av stadgande i 2 kap. 58 § andra stycket nyttjanderättslagen men har utvidgats till att i enlighet med lagrådets förslag gälla samtliga fall då arrendatorn påkallat nedsättning av arrendeavgift.

9 § ersätter 8 § i det remitterade förslaget. Lagrådet har föreslagit, att som ett andra stycke i 9 § skall införas motsvarande stadgande som i 2 kap. 8 § andra stycket nyttjanderättslagen. Vad lagrådet till stöd härför anfört har emellertid icke föranlett mig att ändra den ståndpunkt, som jag enligt remissprotokollet i denna del intagit. Stadgandet bör därför icke medtagas.

10 § motsvarar, med av lagrådet föreslagna jämkningar, 7 § i det remitterade förslaget.

11 § *första stycket* ersätter 6 § i det remitterade förslaget och bygger på i stort sett samma princip som detta. I det remitterade förslaget angavs direkt

i lagtexten vissa besittningstaganden, som skulle förläna arrendatorn skydd mot ny ägare utan att förbehåll vid överlåtelsen skett eller inteckning förelåg. Lagrådet har emellertid förordat, att man bör åt rättstillämpningen överlåta att avgöra när tillträde kan anses ha skett på sådant sätt att det bör skydda arrendatorn. Av lagrådets uttalande torde framgå, att enligt dess mening härvid även andra åtgärder än de i den remitterade lagtexten angivna skall kunna få betydelse under förutsättning att de på ett tydligt sätt utvisar att arrendatorn börjat utöva den upplåtna rättigheten. Jag har intet att erinra mot vad lagrådet i denna del anfört och har utformat stadgandet i enlighet med dess förslag.

11 § *andra stycket* ersätter de i 9 § av det remitterade förslaget intagna hänvisningarna till 2 kap. 29—32 §§ samt 33 § första och tredje styckena nyttjanderättslagen.

I 12 och 13 §§ har, efter anpassning till förhållandena vid fiske, intagits bestämmelser motsvarande 2 kap. 36 och 37 §§ nyttjanderättslagen, till vilka hänvisats i 9 § av det remitterade förslaget.

Föreskrifterna i 14 § ersätter hänvisningarna i 9 § av det remitterade förslaget till 2 kap. 38—43 §§ nyttjanderättslagen.

Första stycket i 15 § ersätter 10 § i det remitterade förslaget. Därvid har jämkning gjorts, föranledd av att hänvisningarna i 9 § av det remitterade förslaget till 2 kap. 17 och 18 §§ nyttjanderättslagen saknar motsvarighet i det förslag, som jag nu framlägger.

Andra stycket i 15 § ersätter 11 § första och andra styckena i det remitterade förslaget. På sätt lagrådet förordat har möjligheterna till dispens utvidgats till att avse samtliga de bestämmelser, vilka enligt första stycket har tvingande karaktär. Då förutsättningen för att en dispensansökan skall kunna prövas är att avtalet innehåller medgivande därtill, anser jag att några betänkligheter mot en sådan utvidgning ej föreligger.

Bestämmelserna i 16 § ersätter 11 § tredje stycket i det remitterade förslaget och de i 9 § införda hänvisningarna till 2 kap. 49 a och 66 §§ nyttjanderättslagen.

I *slutstadgandet* har i förhållande till det remitterade förslaget gjorts redaktionell jämkning på sätt lagrådet föreslagit.

Den här lämnade översikten visar att av de stadganden eller hänvisningar, som intagits i det remitterade förslaget, det av mig nu framlagda saknar motsvarighet till 5 § förstnämnda förslag och hänvisningarna i 9 § till 2 kap. 4 §, 10—20 §§, 22—24 §§, 27 § *andra stycket* samt 34 och 35 §§. Av de lagrum till vilka hänvisning skett skulle enligt det remitterade förslaget 10—16 §§, 17 § första och tredje styckena, 19 och 20 §§ samt 27 § *andra stycket* bli tillämpliga endast om i upplåtelsen ingick jordbruksarrende. Stadgandena bör därför — som en följd av den princip rörande regleringen av de kombinerade avtalen efter vilken mitt slutliga förslag utformats — utgå. Såsom lagrådet förordat torde 5 § i det remitterade förslaget utan att därigenom saklig ändring sker kunna undvaras. Då med den utformning som det slutliga förslaget i övrigt fått det ej torde komma att medföra någon

praktisk olägenhet att utesluta jämväl hänvisningarna till 2 kap. 4 §, 17 § andra stycket, 18 §, 22—24 §§ samt 34 och 35 §§ har jag även biträtt lagrådets förslag härom. I fråga om 17 § andra stycket må framhållas att, om arrendatorn ämnar utföra någon för fisket nyttig anläggning av varaktig beskaffenhet, överenskommelse i kostnadsfrågan regelmässigt torde träffas med fastighetens ägare. De fall då fastighetens ägare tillhandahåller arrendatorn fiskredskap torde vara så sällsynta, att det ej finns anledning att endast för dem bibehålla hänvisningen till 24 §.

Utöver vad här angivits har vissa redaktionella jämkningar företagits i det remitterade förslaget.

Vad lagrådet anfört beträffande *förslaget till ändring i nyttjanderättslagen* kan jag biträda.

Utskottet

En fiskearrendators ställning enligt gällande rätt är i jämförelse med de kategorier nyttjanderättshavare, som utgöres av jordbruksarrendatorer och hyresgäster, bristfälligt reglerad och tämligen otrygg. Även om fiskearrendatorns rätt enligt vår rättsordning — bortsett från de fall då arrendet avser särskild fiskefastighet — är av principiellt annan art än jordbruksarrendatorns eller hyresgästens, finns det likväl icke vare sig från principiell eller praktisk synpunkt anledning att ställa fiskearrendeupplåtelse utänför det regelsystem, som redan finns för de båda största kategorierna nyttjanderättshavare. Härför talar icke blott önskemålet att ge framför allt de fiskearrendatorer, som för sin utkomst är i väsentlig grad beroende av fisket, en tryggare ställning utan också den omständigheten att man därigenom skulle kunna stimulera fiskearrendatorns intresse för fiskevård och hindra en för hård beskattning av fiskbeståndet.

Under ärendets remissbehandling har tämligen allmänt vitsordats behovet av en lagstiftning på området. Propositionen lämnar dock icke någon redogörelse för huruvida eller i vilken utsträckning nu gällande rätt lett till missbruk eller eljest medfört olägenheter. Ej heller finns i propositionen uppgifter om i vilken utsträckning upplåtelse av fiskerätt mot vederlag förekommer, huru sådana avtal vanligen konstrueras eller i vilken utsträckning de brukar vara förenade med annan nyttjanderätt. Nu nämnda brister i utredningen bör dock icke utgöra hinder för den föreslagna lagstiftningen, vilken säkerligen har en viktig uppgift att fylla och tillmötesgår ett gammalt önskemål från fiskarnas sida. Upplysningar i nyss nämnda hänseenden skulle dock säkerligen ha ökat den nya lagens praktiska värde.

Det nu sagda gör det angeläget att den nya lagens verkningar följes med den största uppmärksamhet.

Den föreslagna lagstiftningen innebär, att en i formellt hänseende fristående lag om fiskearrenden stiftas. Förslaget bygger i väsentliga delar på regler, som redan finns i den allmänna nyttjanderättslagen; särskilt har

den del av nämnda lag, som avser de s. k. sociala jordbruksarrendena tjänat som förebild. För att begränsa den nya lagens omfattning har i betydande utsträckning hänvisning skett till 1 och 2 kap. nyttjanderättslagen. Mot den sålunda föreslagna anordningen anser utskottet någon erinran icke böra göras.

Eftersom det av flera skäl icke gärna kan ifrågakomma att låta envar, som arrenderar fiske, komma i åtnjutande av den nya lagens skydd, men denna å andra sidan skulle erhålla en alltför begränsad räckvidd, om den endast skulle avse sådana arrendatorer, som har fiske till enda näringsfång, blir det en vansklighet att draga gränsen mellan de arrendatorer som skall omfattas av lagens skydd och övriga. Att därvid låta fiskets karaktär av t. ex. yrkesfiske eller husbehovsfiske vara avgörande synes ej lämpligt, enär någon klar gräns mellan ifrågavarande kategorier av fiske icke torde kunna dragas. Otvivelaktigt förekommer åtskilliga arrenden av fiske, som åtminstone tidvis utgör ett icke oväsentligt bidrag till arrendatorns försörjning men som i lika hög grad bedrivs för nöjes skull. Enligt utskottets mening kan det ej gärna ifrågakomma att låta en ur jordägarens synpunkt så kraftigt ingripande reglering som den föreslagna omfatta jämväl sistnämnda kategori fiskearrenden. Överhuvudtaget framstår det för utskottet som angeläget att betona, att, då fråga uppkommer om avgränsning med hänsyn till ändamålet med upplåtelsen, lagen icke ges en alltför vidsträckt tolkning utan begränsas att avse fiske, som verkligen kan sägas mera *varaktigt* vara av *väsentlig* betydelse för arrendatorns försörjning. Då vad utskottet i denna del anfört synes kunna rymmas under den föreslagna lagtexten, torde någon ändring av denna icke behöva ifrågakomma.

Mot propositionens förslag att låta lagen omfatta jämväl upplåtelse från fastigheter, som tillhör kronan eller är av ecklesiastisk natur, har under remissbehandlingen vägande invändningar framställts bl. a. av flera centrala verk. Övervägande antalet remissinstanser har dock tillstyrkt den lösning av föreliggande spørsmål, som valts i propositionen. I motionerna I: 513 och II: 648 samt II: 647 har föreslagits, att från lagens tillämpningsområde undantages fastigheter som tillhör kronan. I motionerna I: 514 och II: 646 föreligger samma yrkande med tillägg, att med kronans fastigheter bör jämföras fastigheter av ecklesiastisk natur. Med bortseende från den i sammanhanget mindre betydelsefulla frågan, om den kyrkliga jorden — i de fall den icke äges av kronan — bör jämföras med den enskilda eller den statliga, kan vägande skäl anföras både för och emot propositionens ståndpunkt. Med denna vinner man att man slipper göra en gränsdragning, som såväl för de lagstiftande och rättstillämpande organen som för den av saken berörda allmänheten kommer att medföra vissa svårigheter. Den s. k. sociala jordbruksarrendelagstiftningen, vilken som ovan angivits i väsentliga delar tagits till förebild för förslaget till lag om fiskearrenden, gäller emellertid icke för upplåtelser från kronan. Även i åtskilliga andra huvudsakligen socialt betingade lagar har gjorts motsvarande undantag. Utskottet kan i sammanhanget hänvisa till 1930 års lag om arbetstidens begränsning

samt flertalet övriga arbetstidslagar. Då även den föreslagna fiskearrendelagen torde få anses som i stor utsträckning socialt betingad, synes det utskottet stå i god överensstämmelse med den sålunda konstaterade principen att från lagens tillämpning undantaga upplåtelser från kronan. Till det sist sagda bör även fogas den anmärkningen, att ett inordnande av kronans fisken under den föreslagna lagen skulle kunna försvåra det angelägna syftet att på kronans vatten tillförsäkra även sport- och fritidsfiskare lämpliga fisken, vilket förutsättes kunna och bära ske (se kungl. kungörelsen den 8 juni 1951 angående förvaltningen av kronans fisken, SFS nr 395, samt Kungl. Maj:ts cirkulär samma dag rörande tillämpningen av nämnda kungörelse, SFS nr 396).

Utskottet finner på grund av vad i denna del anförts att övervägande skäl talar för att man vid genomförandet av förevarande lagstiftning undantager upplåtelser av fiskerätt från fastigheter, som i sin helhet äges av kronan, men att man å andra sidan begränsar undantagen till nu nämnda kategori.

Även om man — med hänsyn till offentligheten i förvaltningen och föreliggande skilda möjligheter till kontroll och rättelse — bör kunna räkna med som praktiskt taget utslutet, att kronan skall utnyttja sin ställning gentemot en fiskearrendator på ett sätt, som i något väsentligt avseende strider mot grundtankarna i den föreslagna lagen, har det likväl för utskottet vid dess ställningstagande i denna fråga varit en förutsättning att — i likhet med vad som skett på jordbruksarrendelagstiftningens område — Kungl. Maj:t i administrativ ordning utfärdar bestämmelser, som tryggar ställningen för kronans fiskearrendatorer i huvudsaklig överensstämmelse med den föreslagna lagen. Särskilt anser utskottet det viktigt, att det jämväl för dessa arrenden tillskapas en skiljenämnd eller annat opartiskt organ för att med för parterna bindande verkan lösa de uppgifter, som i lagförslaget anförtrotts arrendenämnderna.

Utskottet vill i detta sammanhang uttala, att utskottet finner det angeläget, att kronan vid uppgörelser med fiskearrendatorer icke bör anlägga renodlat ekonomiska synpunkter utan även beakta föreliggande sociala och personliga omständigheter.

I propositionen har — helt i överensstämmelse med den sociala jordbruksarrendelagstiftningen — föreslagits att den nya lagen med vissa inskränkningar skall äga giltighet beträffande redan ingångna avtal, dock endast om kontraktsförhållandet mellan fastighetens ägare å ena sidan samt arrendatorn eller arrendatorn och före honom någon av hans föräldrar å andra sidan bestått under sammanlagt minst tio år.

I motionen II: 649 har under åberopande av principiella skäl yrkats, att den nya lagen icke i något fall skall erhålla giltighet på avtal som slutits innan lagen trätt i kraft.

Med all respekt för den av motionärerna åberopade principen i och för sig kan utskottet icke annat än finna, att det av starka praktiska skäl förestavade undantaget från den nämnda, även i propositionen beaktade princi-

pen erhållit en synnerligen måttfull utformning. Mot propositionen i denna del kan därför enligt utskottets mening icke någon befogad anmärkning riktas.

På grund av vad ovan anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte

A. med avslag å motionen II: 649 samt med bifall till motionerna II: 647 samt I: 513 och II: 648 ävensom i anledning av motionerna I: 514 och II: 646 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen att till 1 § fogas ett tredje stycke av följande lydelse:

Lagen äger ej heller tillämpning å fiske, som tillhör kronan.

B. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 7 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

C. avslå det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kro-noegendom.

Stockholm den 14 maj 1957

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Göran Karlsson, Georg Carlsson, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, fru Nilsson* och herr Boo; samt

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Ahman, fru Torbrink, herrar Andersson i Ryggestad, Stiernstedt, Jansson i Benestad och Hamrin i Kalmar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I. (avseende utskottets hemställan under A och C i vad därigenom avses att göra ändring i propositionen) av herrar *Georg Carlsson, Ebbe Ohlsson, fru Nilsson, herrar Ahman, Stiernstedt, Jansson* i Benestad och *Hamrin* i Kalmar, vilka i denna del

dels anfört följande:

»Genom motionerna I: 513 och II: 648, I: 514 och II: 646 samt II: 647 har fråga väckts om undantagande från lagens tillämpningsområde av fiske, som tillhör kronan eller är av ecklesiastik natur.

1943 års fiskerättskommitté förordade icke att undantag gjordes för upplåtelser från kronan eller från kyrklig jord.

I fiskeristyrelsens år 1953 avgivna betänkande föreslogs emellertid, att undantag skulle göras för kronans fisken liksom för fiskeupplåtelser från fastigheter av ecklesiastik natur.

Detta fiskeristyrelsens förslag mötte under remissbehandlingen en stark och så gott som enhällig kritik. Den enda remissinstans, som utan reservation tillstyrkte fiskeristyrelsens förslag, var domänstyrelsen.

Den inom jordbruksdepartementet år 1956 sammanställda promemorian förordade icke något undantag för fisken i allmän ägo. Promemorians standpunkt vann i allmänhet remissinstansernas gillande.

I propositionen har icke gjorts någon undantagsbestämmelse för kronans fisken eller andra fisken i allmän ägo.

Det kan å ena sidan möjligen hävdas att en arrendator av ett kronofiske bör kunna känna sig lika trygg i sin rätt som en annan fiskearrendator, även om kronans fisken undantas från lagens tillämpningsområde, men det bör å andra sidan finnas några alldeles särskilt viktiga skäl för att man icke skall låta lagen gälla utan undantag. Det är dock en allmän och inom lagstiftningen erkänd princip att kronan icke i civilrättsliga sammanhang genom att ställa sig själv utanför lagen tillförsäkras sig särskilda förmåner.

Den omständigheten att man tidigare i vissa lagar gjort undantag för kronan har berott på särskilda omständigheter, vilka enligt vår mening icke föreligger i förevarande fall. Det är riktigt att den sociala jordbruksarrendelagstiftningen icke äger tillämpning på upplåtelser från kronan, men nämnda lagstiftning innebär ju ej annat än att man beträffande *vissa, särskilt uppräknade* ägarkategorier inför en strängare reglering än i den allmänna jordarrendelagstiftningen, från vilken ju kronan ingalunda är undantagen. Det är i sammanhanget att observera, att det redan före 1943, då den sociala jordbruksarrendelagstiftningen tillkom, på grund av kungl. förordningen den 22 juni 1934 ang. grunder för förvaltningen av viss kronoegendom fanns en viss speciallagstiftning för kronans arrenden.

Härtill kommer att det år 1943 fanns alldeles särskilda skäl att behandla kronans arrenden på sätt som skedde. Den huvudsakligaste anledningen torde ha varit vissa med byggnadsskyldigheten sammanhängande svårigheter. Ifrågavarande skäl har emellertid ingen eller ringa motsvarighet i förevarande fall.

Utskottet synes vilja göra gällande att det skulle vara en allmänt vedertagen princip, att lagar, som är huvudsakligen socialt betingade, genomgående skulle göra undantag för staten eller kronan. Även om den av utskottet sålunda hävdade principen faktiskt existerar, vilket dock starkt ifrågasättes — lagen den 3 januari 1949 om arbetarskydd exempelvis gäller ju även för

staten som arbetsgivare — anser vi likväl att såväl socialt betingade lagar som andra i princip icke bör ställa kronan eller staten i särställning.

Till nu nämnda invändningar av huvudsakligen principiell natur kan emellertid fogas åtskilliga andra.

Domänstyrelsen, som i detta sammanhang, med särskilt eftertryck fört kronans talan, har framhållit dels betydelsen av att möjligheterna att tillhandahålla allmänheten lämpliga fritidsfisken icke försvåras, dels att det för domänverket är angeläget att kunna erbjuda sina skogsarbetare lämpliga fritidsfisken. Dessa domänstyrelsens synpunkter synes ha vunnit utskottets gehör. Emellertid är att märka att — såsom ock föredragande statsrådet framhållit (prop. s. 47 f.) — propositionens antagande i oförändrat skick icke behöver äventyra det i och för sig högst behjärtansvärda syftet att tillgodose allmänhetens intresse av att lämpliga fiskevatten tillhandahållas för fritidsfiske. Den andra av domänstyrelsen framförda synpunkten är av den beskaffenhet att den med lika stor rätt kan framställas av vilken skogsägare som helst. I och för sig är det alls icke märkligt, att domänstyrelsen i egenskap av förvaltare av kronans rätt söker tillvarataga kronans privatekonomiska intresse, men vi finner det olämpligt att tillmäta denna synpunkt avgörande betydelse, vilket skulle få till följd att kronan lagstiftningsvägen skaffar sig fördelar, som den enskilde kommer att sakna.

Sammanfattningsvis får vi alltså anföra, att vi finner propositionen i denna del välgrundad och anser att lagen bör gälla lika för alla utan andra undantag än det som upptagits i 1 § andra stycket i propositionens förslag.»

dels ock ansett att utskottet i enlighet med det anförda i denna del bort hemställa,

att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 513 och II: 648, I: 514 och II: 646 samt II: 647 för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden;

C. för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 46 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

II. (avseende utskottets hemställan under A. om avslag å motionen II: 649) av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Stiernstedt*, vilka i denna del

dels anfört följande:

»I övergångsbestämmelserna till den nya lagen föreslås i andra och tredje styckena bl. a. att den nya lagens regler om optionsrätt under vissa förutsättningar skall äga giltighet även på avtal, som äger bestånd redan vid den tidpunkt då den nya träder i kraft. Lagen skulle med andra ord i denna del tillerkännas tillbakaverkande kraft.

I motionen II: 649 har under åberopande av principiella betänkligheter yrkats att övergångsbestämmelsernas andra och tredje stycken skall helt utgå.

För lagstiftningen inom förmögenhetsrättens område gäller sedan lång tid tillbaka såsom allmänt erkänd grundsats, att nya lagbestämmelser av civilrättslig karaktär ej bör äga tillämpning på rättsförhållanden, som uppkommit före bestämmelsernas ikraftträdande. Däremot anses bestämmelser av processuell natur kunna vinna tillämpning omedelbart och oberoende därav, att det processuella förfarandet hänför sig till ett före bestämmelsernas ikraftträdande uppkommet rättsförhållande. Dessa grundsatser har inom lagstiftningen ansetts äga sådan allmängiltighet, att man vid utformningen av övergångsbestämmelser vanligen i tysthet förutsätter att frågan, huruvida gammal eller ny lag i visst fall är tillämplig, skall besvaras i enlighet med nämnda grundsatser, i den mån ej annat uttryckligen stadgas.

Det skall icke bestridas att man i utomordentliga lägen kan tvingas göra avsteg från den nämnda principen. Denna får naturligtvis icke bli självändamål. Men om ett avsteg göres, måste det vara förestavat av ett mycket starkt och väl dokumenterat praktiskt behov. I propositionen har emellertid ej ens påståtts att så skulle vara förhållandet, ännu mindre har något material framlagts till stöd för ett dylikt påstående. Den omständigheten, att man vid genomförande av den sociala jordbruksarrendelagstiftningen år 1943 beträffande *vissa, särskilt uppräknade slag av arrenden* tillät sig att trots välgrundad kritik — se motionen II: 476 vid 1943 års riksdag — göra avsteg från den nämnda huvudregeln, kan icke utan vidare tagas till intäkt för att också i ett fall som det förevarande upprepa samma avsteg, vilket i detta fall därtill kommer att gälla *alla* med lagen avsedda upplåtelser utan undantag. Under sådana förhållanden kan vi ej annat än vidhålla, att huvudregeln om förbud att ge civilrättsliga lagar tillbakaverkande kraft även i detta fall bör upprätthållas.»

dels ock ansett att utskottet i enlighet med det anförda bort hemställa,

att riksdagen måtte för sin del med bifall till motionen II: 649 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om fiskearrenden med den ändringen att de två sista styckena i övergångsbestämmelserna skall utgå.

Innehållsförteckning

<i>Propositionen</i>	1
<i>Författningsförslag</i>	1
<i>Motionerna</i>	5
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	6
<i>Inledning</i>	6
<i>Gällande bestämmelser i huvuddrag</i>	7
<i>Huvuddragen i den föreslagna lagstiftningen</i>	9
1. Allmän översikt	9
2. Avgränsning med hänsyn till ändamålet med upplåtelsen	14
3. Kombinerade upplåtelser	21
4. Avgränsning med hänsyn till upplåtaren	23
5. Avtalets form	31
6. Minimitid och optionsrätt	32
7. Upplåtelsens bestånd mot ny ägare av fastigheten	33
8. Den lagtekniska utformningen av lagstiftningen	35
<i>Specialmotivering</i>	36
<i>Lagrådsbehandlingen</i>	58
<i>Utskottet</i>	68
Reservation I av herr Georg Carlsson m. fl.	71
Reservation II av herrar Ebbe Ohlsson och Stiernstedt	73